

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**SERMAYE YETERLİLİK ORANLARININ KÜMELEME
ANALİZİ VE BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜ SERMAYE YETERLİLİĞİ
ÜZERİNE ETKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Ali YILMAZ**

İstanbul, 2013

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME YÖNETİMİ BİLİM DALI

**SERMAYE YETERLİLİK ORANLARININ KÜMELEME
ANALİZİ VE BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜ SERMAYE YETERLİLİĞİ
ÜZERİNE ETKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
ALİ YILMAZ

Öğrenci No:
110714064

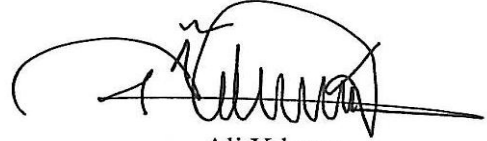
Danışman:
Yrd. Doç.Dr. Sıtkı SÖNMEZER

İstanbul, 2013

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “SERMAYE YETERLİLİK ORANLARININ KÜMELEME ANALİZİ VE BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIĞI SERMAYE YETERLİLİĞİ ÜZERİNE ETKİLERİ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.19.12.2013

İmza

Ali Yılmaz

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

13/12/2012

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Finans* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 110714064 numaralı **Ali YILMAZ**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**SERMAYE YETERLİLİK ORANLARININ KÜMELEME ANALİZİ VE BASEL III KRİTERİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ SERMAYE YETERLİLİĞİ ÜZERİNE ETKİLERİ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 10.09.2013 tarih ve 2013/28 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (60) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Dürüstleme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

YRD.DOÇ.DR.SITKI SÖNMEZER

ÜYE

YRD. DOÇ. DR. SEFER GÜMÜŞ

ÜYE

YRD. DOÇ. DR. VEDAT ZEKİ YENEN

Adı ve Soyadı :Ali Yılmaz

Danışmanı :Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Sönmezer

Türü ve Tarihi :Yüksek Lisans 2013

Alanı :Finans

Anahtar Kelimeler :Basel III kriterleri , Sermaye yeterliliği oranı, Kümeleme analizi

ÖZ

SERMAYE YETERLİLİK ORANLARININ KÜMELEME ANALİZİ VE BASEL III KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ SERMAYE YETERLİLİĞİ ÜZERİNE

1980’li yıllardan sonra Bilişim ve İletişim Teknolojilerinde meydana gelen devrim niteliğindeki değişim, sermayenin uluslararası dolaşımını kolaylaştırıp getirinin yüksek olduğu piyasalara doğru yönlendirmiştir. Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalarının risk iştahının açılması yeni finansal araçları da beraberinde getirmiştir. Gelişmiş ülke otoritelerinin bu değişim sonucunda küresel finans sektörünün istikrarlığını sağlamak amacıyla bir takım düzenlemelere gitmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi 1988 yılında yayınlanan Basel Kriterleri’dir. Bu kriterlerde temel amaç uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar arasındaki uygulama farklılıkları kaldırıp uluslararası bir standardizasyonu yakalamaktır. Piyasaların zamanla gelişip karmaşıklaşması, Basel-I olarak adlandırılan standartlar yetersiz kalmasına yol açması beraberinde kredi riskinin yanı sıra piyasa riskinin ve operasyonel riskin de ölçülmesi gibi yenilikleri getirmiştir. Zamanla değişime uğrayan Basel Kriterleri son haliyle Basel III kriterleri olarak revize edilmiştir. Bu çalışmada Basel III’ ün Dünya ülkeleri ve Türkiye üzerindeki etkilerine değinilen bazı çalışmalara yer verilmiş ve bunun yanı sıra 31 ülkenin sermaye yeterlilik oranları kullanılarak ekonometrik bir uygulamaya yer verilmiştir. Ayrıca 2013 yılı Türk Bankacılık Ana Sermaye yapısından hareketle Basel III kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörünü olumsuz yönde etkilemeyeceği tespitinde bulunulmuştur.

Name and Surname : Ali Yılmaz

Supervisor : Asst. Prof.Dr. Sıtkı Sonmezer

Degree and Date : Master, 2013

Major : Economics

Key Words : Basel III Criteria, Cluster Analysis

ABSTRACT

CLUSTER ANALYSIS OF CAPITAL ADEQUACY RATIOS AND AFFECTS OF BASE III CRITERIAS ON CAPITAL ADEQUACY OF TURKISH BANKS

Revolutionary developments in information and communication technologies since 80's has supported international flow of capital to more profitable markets. Risk taking trend of international banks intensified and it caused development of new financial instruments. Sets of regulations are endorsed by developed nations which aims a stabilized financial sector. The most important one of the regulations is the Basel rules which are endorsed in 1988. The main purpose of these rules is to remove differences in applications of international banks and developing a standardized international environment. Whilst markets have been developed the standards called as Basel-I has become insufficient and some new concept sare introduced for example calculation of operational risk and market risk along with credit risk. Basel-I rules are changed in time and revised as Basel-III rules now. This thesis studies effects of Basel III on Turkey and other countries and it includes an econometric application which uses capital adequacy ratios in 31 different countries. Additionally we have concluded that Basel- III rules will not have a negative effect on Turkish Banking Sector given the main capital structure of Turkish banking sector.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO.
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1
1	BASEL SERMAYE STANDARDI ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI 4
2	BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI 23
	2.1 Basel I ve Ortaya Çıkış Süreci 24
	2.2 Basel I'e Getirilen Eleştiriler 29
3	BASEL II 30
	3.1 Basel II'ye Geçiş Süreci..... 30
	3.2 Basel II'nin Unsurları..... 31
	3.2.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü..... 32
	3.2.1.1 Kredi Riski 33
	3.2.1.1.1 Standart Yaklaşım..... 34
	3.2.1.1.1.1 Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Krediler 36
	3.2.1.1.1.2 Şirketlere Verilen Krediler 37
	3.2.1.1.1.3 Bankalara Verilen Krediler..... 37
	3.2.1.1.1.4 İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri..... 38
	3.2.1.1.1.5 Perakende Kredileri 38
	3.2.1.1.2 Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım 38
	3.2.1.1.3 Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı..... 39
	3.2.1.1.4 İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında Kredi Riski Azaltım Teknikleri..... 41
	3.2.1.2 Piyasa Riski 41
	3.2.1.2.1 Standart Yaklaşım..... 42
	3.2.1.2.2 Riske Maruz Değer Yaklaşım..... 44
	3.2.1.3 Operasyonel Risk 44
	3.2.1.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı 45
	3.2.1.3.2 Standart Yaklaşım..... 45
	3.2.1.3.3 Alternatif Standart Yaklaşım 47
	3.2.1.3.4 Ulusal İnsiyatif Kullanılacak Alanlar 47
	3.2.2 İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi 47
	3.2.3 ÜçüncüYapısal Blok: Piyasa Disiplini ve Bilgilendirme..... 49
3.3	Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması 51
3.4	Basel II'ye Yöneltilen Eleştiriler 52

4	BASEL III.....	55
4.1	Basel III'e Giden Yol	55
4.1.1	Washington G20 Zirvesi	56
4.1.2	Londra G20 Zirvesi	57
4.1.3	Toronto G20 Zirvesi.....	57
4.1.4	Seul G20 Zirvesi	58
4.1.5	Cannes G20 Zirvesi.....	59
4.2	Basel III'ün Getirdikleri.....	60
4.2.1	Özkaynağa İlişkin Değişiklikler.....	61
4.2.2	Çekirdek Sermaye Oranı	62
4.2.3	Sermayeye İlişkin Değişiklikler.....	63
4.2.4	Likidite Karşılama Oranı	63
4.2.5	Sermaye Tamponları	64
4.2.6	Döngüsel Sermaye Oranı	64
4.2.7	Kaldıraç Oranına İlişkin Değişiklikler	65
4.3	Türkiye'de Basel III Uygulaması.....	66
4.4	Çekirdek Sermaye Oranı Uygulaması.....	67
4.4.1	Türkiye'de Likidite Karşılama Oranı.....	69
4.4.2	Türkiye'de Sermaye Tamponu Uygulaması	72
4.4.3	Türkiye'de Döngüsel Sermaye Uygulaması	73
4.4.4	Türkiye'de Kaldıraç Oranı Uygulaması.....	73
4.5	Basel III'ün Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri.....	77
4.5.1	Basel III'e İlişkin Sayısal Etki Çalışması	80
4.6	Basel III'ün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri.....	81
5	SERMAYE YETERLİLİK ORANLARINA GÖRE KÜMELEME ANALİZİ İLE SINIFLANDIRILMASI	88
5.1	Kümeleme Analizi ve Amacı	88
5.2	Kümeleme Analizi Aşamaları	89
5.3	Kümeleme Analizi Teknikleri.....	90
5.3.1	Hiyerarşik Kümeleme Teknikleri.....	90
5.3.2	Hiyerarşik Olamayan Kümeleme Teknikleri	91
5.4	Küme Sayısının Belirlenmesi.....	93
5.5	BULGULAR.....	93
	SONUÇ	100
	KAYNAKÇA.....	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Türk Bankacılık Sistemi Kaldıraç Oranı Seyri	74
Şekil 2. Türkiye’de Bankaların Kaldıraç Oranlarının Dağıtımı ve Kaldıraça Dayalı İlave ZK Oranı	75
Şekil 3. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Unsurları Pasta Grafiği	84
Şekil 4. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranı Yıllara Göre Yayılımı	85
Şekil 5. Sermaye Yeterliliği Standart Oranı, Ana Sermaye Oranı ve Özkaynak /Aktifler	86
Şekil 6. Bankaların 2008 Yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Dendogram	94
Şekil 7. 31 Ülkenin 2008 yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Silhoutte İndeksi Sonuçları	95
Şekil 8. 31 Ülkenin 2008 yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Silhoutte İndeksi Sonuçları	95
Şekil 9. 31 Ülkenin 2008 yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Silhoutte İndeksi Sonuçları.....	95

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Cook Oranı –Basel I Sermaye Yeterliliği Oranı.....	25
Tablo 2. Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Risk Katsayıları	26
Tablo 3. Basel II Sermaye Yeterliliği Unsurları	27
Tablo 4. Basel II Temel İlkeleri ve Basel I Basel II İlişkisi	32
Tablo 5. Basel II’de Kullanılan Yaklaşımlar	34
Tablo 6. Basel-II’ye Göre Risk Ağırlıklandırma	36
Tablo 7. Standart Yaklaşım	42
Tablo 8. Standart Yaklaşımında Risk Katsayıları.....	44
Tablo 9. Operasyonel Risk – Temel Gösterge Yaklaşımı	45
Tablo 10. Standart Yaklaşımında Faaliyet Kolları Risk Katsayıları.....	46
Tablo 11. Basel III Uygulama Takvimi	61
Tablo 12. Özkaynak Analiz Formu.....	62
Tablo 13. Çekirdek Sermaye Oranı	63
Tablo 14. Likidite Karşılama Oranı	63
Tablo 15. Kaldıraç Oranı	65
Tablo 16. Küresel Ölçekteki Bankaların Kriz Öncesindeki Kaldıraç Oranları (2006, Yüzde).....	66
Tablo 17. Çekirdek Sermaye Unsurları	67
Tablo 18. Kar Dağıtım Tablosu	69
Tablo 19. İki Haftalık Stok Likidite Oranı Bildirim Formu	70
Tablo 20 Haftalık Likidite Oranı Bildirim Formu	70
Tablo 21. Haftalık Likidite Risk Analiz Formu.....	72
Tablo 22. Türkiye’de Kaldıraca Dayalı Zorunluk Karşılık Sisteminin Uygulaması	75
Tablo 23. Kaldıraç Oranı Formu.....	77
Tablo 24. Basel III Sayısal Etki Çalışması Sonuçları	81
Tablo 25. Türk Bankacılık Sektörü Yıllara Oranla Özkaynak Unsurlar	82

Tablo 26. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Unsurları	83
Tablo 27. 2008 yılı 31 Ülkenin Sermaye Yeterlilik Oranlarına İlişkin Kümeler.....	96
Tablo 28. 2009 yılı 31 Ülkenin Sermaye Yeterlilik Oranlarına İlişkin Kümeler.....	96

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ARD	:	Araştırma Dairesi
AMA	:	Advanced Measurement Approach (İleri Ölçüm Yaklaşımı)
ASA	:	Alternatif Standart Yaklaşım
a.g.e	:	Adı Geçen Eser
BCBS	:	Basel Komitesi
BDK	:	Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları
BDDK	:	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BIA	:	Basic Indicator Approach (Temel Gösterge Standart Yaklaşımı)
BIS	:	Bank of International Settlements(Uluslararası Ödemeler Bankası)
ÇKB	:	Çok Taraflı Kalkınma Bankası
KYB	:	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
IRB	:	Foundation Internal Ratings Based (Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı)

IMF	:	Uluslararası Para Fonu
RMD	:	Riske Maruz Değer
RAV	:	Risk Ağırlıklı Varlıklar
SA	:	Standardized Approach (Standart Yaklaşım)
SSA	:	Simplified Standardized Approach (Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım)
SDR	:	Özel Çekme Hakları
SYR	:	Sermaye Yeterlilik Oranı
TCMB:		Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
ZK	:	Zorunlu Karşılık

GİRİŞ

Dünya piyasalarındaki gelişim beraberinde piyasalarda kullanılan yöntem ve araçların çeşitlenmesine ve değişimine yol açmıştır. Bu değişim, kurumların alışkanlıklarında farklılaşmaya neden olmuştur. Bankacılık sektörü, 1980’li yıllardan bu yana dünya piyasalarındaki gelişim ve teknolojik değişime uyum sürecinde hızlı bir gelişim sağlamıştır. Standart işlemlerinin dışına çıkan bankaların riskleri de standardın dışında risk taşımaya başlamıştır. Piyasalarda yaşanan krizler, bu krizlere finansal piyasaların ve bankaların etkileri, otoritelerin yeni düzenlemeleri gündeme getirmelerine yol açmıştır.

Bankacılık sektöründe yapılan düzenleme ve denetimler finansal istikrarı sağlamak, tasarruf sahiplerini korumak, finans sektöründeki kurumlar arasında haksız rekabeti engellemeyi amaçlamaktadır. Bankaların değişen dünya ticaretinde riski minimize etmek için çıkarttıkları yeni finansal araçlar bu ihtiyacı daha da körüklemiştir. Gelişen teknoloji ve değişen finansal araçlar bankaların risk yapılarını da değiştirmiştir. Bu değişim var olan bankacılık düzenleme ve denetleme mekanizmalarının etkinliklerinin hızla azalmasına yol açmıştır. Bu durum, banka düzenleme ve denetleme komitelerinin güven ve istikrarı sağlayabilmeleri için değişen şartlara uygun düzenlemeler yapmaları ihtiyacını doğurmuştur.

1980’li yıllarda hızlanan küreselleşme eğilimi ülkelerin bankacılık düzenlemelerinin birbirine benzeşmesini beraberinde getirmiştir. Uluslararası Ödemeler Bankası(BIS), bünyesinde görev yapan Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi bankaların kredi riski gözetim sermaye yeterliliği konusunda bir taslak hazırlamış ve 1988 yılında “Sermaye Uyum” adı altında ilk sermaye standardını yayınlamıştır.

1992’den beri uygulanan, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke tarafından ilkeleri benimsenen Basel Standardı ülkelerin sermaye yeterliliğinin farklı olmasından kaynaklanan rekabet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilmiştir. 1988 yılında uygulanan “Sermaye Uyum” ile ilk olarak bankaların geleneksel fonksiyonu

olan kredi riski ölçümünü içermiştir. Daha sonra dünya piyasalarının gelişimiyle piyasa riskini de içerecek şekilde genişletilmiştir. Bankacılık Otoriteleri sürekli olarak gelişen dünya piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda opsiyonel riski de Basel standartlarının içine dahil etmiştir.

Bu çalışma, sermaye yeterlilik oranlarına göre kümeleme analizi yöntemi ile sınıflandırmayı, diğer taraftan Basel III kriterlerinin ve getirdiği yaptırımların, 2012 yılı özkaynak yapısını ele alarak Türk bankacılık sektörünü etkileyip etkilemediğini tartışmayı amaçlamaktadır.

Basel III kriterleriyle ilgili olarak birçok araştırma, makale ve rapor yayınlanmıştır. Bu çalışmayı diğerler çalışmalardan farklı kılan, 2008 yılı sermaye yeterlilik oranlarını kapsayan kümeleme analizini içermesidir. Araştırmanın kapsamı; Basel I sermaye standardı, oluşum süreci, Basel II sermaye standardı ve Basel I standardından farkı, Basel III standardı, Türkiye ve dünya bankacılık sektörüne olası etkileridir.

Kısaca değinecek olursak; bölümlerde şunları ele aldık.

Çalışmanın birinci bölümünde Basel sermaye standardı üzerine literatür taraması yapılacaktır. İkinci bölümde bankacılık sektörüne ilişkin düzenlemelere neden ihtiyaç duyulduğu, bu ihtiyaç doğrultusunda Basel Kriterlerinin ortaya çıkışı ve temel esasları ve geçmişten günümüze gelişimi anlatılıp hangi esaslar doğrultusunda revize edildiği anlatılacaktır. Üçüncü bölümde, 1988 Basel Standardı ve yeni sermaye yeterlilik standardının taslağı detaylı bir şekilde incelenecektir. Dördüncü bölümde ise Basel III kriterleri ve bu kriterlerin hangi ortamda geliştiği, neler getirdiği Dünya ve Türkiye ekonomisi üzerindeki olası etkileri incelenecektir. Çalışmanın bu bölümünde Basel III'ün Dünya ekonomisindeki olası etkileri üzerine bazı sayısal araştırmalara değinilecektir. Yine aynı bölümde Türk Bankacılık sektörünün toplam Özkaynak verileri incelenecektir. Çalışmanın son bölümünde ise kümeleme analizi kullanılarak 2008 ve 2009 yılında 31 ülkenin sermaye yeterlilik oranları arasındaki yakınlık ve uzaklıklar

incelenecektir. BDDK veri tabanından 31 ülkenin sermaye yeterliliği verileri bulunduğu için diğer ülkeler kapsam dışı bırakılacaktır.

1 BASEL SERMAYE STANDARTLARI ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI

1970’li yıllarda ve sonrasında yaşanan krizlere çözüm bulmak için 1974 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) bünyesinde faaliyet gösteren Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi kurulmuştur. Kuruluşa üye ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin katılımıyla oluşan ve bankacılık konusunda istişare amaçlı bilgi alışverişi yapan standartlar yayınlayan ve yaptırımı olmayan bir komitedir. Alınan kararlar sonrasında oluşturulan standartlar geçmişten günümüze birçok araştırmanın konusu olmuş ve birçok araştırmaya yön vermiştir.

Bankanın çeşitli risklerle bağlantılı olan ve öngörülmeleyen kayıplarının karşılama kapasitesini ölçen sermaye yeterliliği oranının gerekli olan sermaye miktarı, bankanın aldığı risklere göre değişir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmeliğine göre özkaynağın kredi riski piyasa riski ve operasyonel risk toplamına bölünmesiyle bulunur. Bankanın mevcut riskine karşı elinde tutması gereken en az sermaye miktarını ifade eder.

İlk sermaye yeterliliği uygulaması 1988 Basel standartlarıyla ortaya atılmış ve birçok ülke tarafından kabul görmüştür. Sadece kredi riskini esas alan sermaye yeterliliği hesaplaması zamanla değişen piyasa şartlarına uyumlulaştırılmış ve 1998’de kredi riskine ek olarak piyasa riski eklenmiştir. Ancak finans dünyasının aktörleri bankanın sadece kredi riski ve piyasa riskiyle ifade edilemeyeceğine karar verip bu iki riskin yanına operasyonel riski de eklemişlerdir.

2007-2011 yıllarında yaşanan finansal dalgalanmalar ve istikrarsızlık değişen finansal kaynakların beraberinde yeni düzenlemelere gebe olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu bağlamda bankalar ve bankacılık sistemi otoriteleri bir takım kararlar almaya yönetmiştir. Bu kararlar doğrultusunda oluşturulan Basel III kriterleri bankaları

risklerine oranla sermaye yeterliliği ayırmaları konusunda özkaynaklarında, sermayelerinde, likidite ve kaldıraç oranlarında bir takım sınırlamalar getirmiştir.

Bu kararlar tüm dünyayı etkileyeceği gibi Türkiye’yi de etkileyici aşikârdır. Araştırmanın konusu Basel III kriterlerinin Türk bankacılık sermaye yeterliliğine etkileridir. Basel III kriterlerinin Türk bankacılık sermaye yeterliliğine, özkaynağına, kaldıraç ve likidite oranlarına getirilen kısıtlamaların sektörü nasıl etkileyeceğinin cevabı aranılmıştır.

Araştırma yapılırken Basel II kriterlerinin eleştirilmesinde Ocak 2002 yılında yayınlanan Guido Giese’nin “Basel II Uzlaşısı’na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri”¹ ve Ocak 2012 yılında yayınlanan A.Arslan Şendoğdu’nun “Basel II Kriterlerinin Dünü Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı” adlı makalesinden faydalanılmıştır

Çalışmanın asıl konusu olan Basel III kriterleri değerlendirilirken sayısal verilerinin ve analizlerinin güvenilirliği açısından Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Bankacılık Düzenleme raporları temel kaynak olarak alınmıştır. Basel III kriterleri hakkında kronolojik sıraya göre Ocak 2013’de Gökhan Taşpınar’ın Dünya Gazetesinde yayınlanan Basel III kriterleri bu konuda en güncel makale özelliğine sahiptir. Basel III kriterlerinden biri olan kaldıraç oranlarıyla ilgili olarak Aralık 2012 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Başkanı Erdem Başcı’nın “2013 Yılında Para ve Kur Politikası sunumu” Türk Bankacılık sektöründe kaldıraç oranlarının nasıl uygulanılacağını göstermesi açısından araştırmada faydalanılan kaynaklardan birisidir. Mayıs 2012’de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından yayınlanan “Finansal İstikrar Raporu Mayıs 2012” Basel III kriterlerinin hangi alanda yenilikler getirdiğini zamanlamasını ve oranlarını ifade etmektedir. Ayman Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Burcu Demir’in Ocak 2012 yılında Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları

¹ Basel II Uzlaşısı’na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri Guido Giese*Çeviren: Melek Acar Boyacıoğlu

Dergisinde “Basel III Kriterleri” bir diğer güncel makalelerden birisidir. Temmuz 2012’de Uğur Delikanlı sektörün gelecekteki politikalarını içeren konuşması araştırmada faydalanılan kaynaklardan birisi olmuştur. Kasım 2010 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayınlanan “Sorularla Basel III” çalışması Basel III ile ilgili araştırmalarda kullanılabilecek en önemli kaynaklardan birisidir. Konuyla ilgili faydalanılan son makale Şubat 2010 yılında yayınlanan Ömer Faruk Çolak’ın diğer araştırmalara göre sermaye yeterliliği oranına farklı bir açıdan bakan “Bankalarımız ve Sermaye Yeterliliği” adlı makalesidir.

Basel komitesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının detaylı sayısal etki çalışmaları bulunmaktadır. Basel III kriterleri Bankacılık sektörü için yeni bir kavram olduğu için bu konuda yazılmış makale ve araştırma çok fazla değildir.

Ocak 2012 yılında Basel II Kriterlerinin yetersizliğini A. Aslan Şendoğdu “Basel II Kriterlerinin Dünü Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı” adlı makalesinde konu etmiş ve makale Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi birinci cilt ikinci sayıda yayınlanmıştır.

Makalede Basel II kriterlerine uzanan süreçte Basel I kriterleri incelenmiş ve Basel II kriterlerinin eksiklikleri revize edilmesi gereken noktaları vurgulanmıştır. Basel II kriterlerine uzanan sürece değinip yeni kriterler hakkında dar kapsamda üç yapısal blok hakkında bilgi vermiş ve kredi değerlemesi incelenilmeye çalışılmıştır. Bu bilgilere araştırmamın birinci ve ikinci bölümünde vurgu yapılmıştır. Makalenin son bölümünde Basel II kriterlerinin eksikliğine neden revizyon ihtiyacı duyulduğuna vurgu yapılmıştır.² 6 Nisan 2010 tarihinde BDDK’nın Basel II çerçevesinde hazırlanan düzenleme taslaklarına ilişkin basın açıklamasına göre; Dünyada yaşanan küresel krizin sonrası sermaye ölçümü ve sermaye standartlarının uluslararası düzeyde

² A. Aslan Şendoğdu “*Basel II Kriterlerinin Dünü Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı*,” Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt I, Sayı. 2, (Haziran 2010), ss. 4-13

uyumlaştırılması ve bununla ilgili standartların revize edilmesi gereklilik hâsıl olmuştur. Bu ihtiyaca yönelik olarak gözden geçirme çalışmaları, BIS tarafından devam etmektedir. Küresel kriz sonucunda dünya genelinde artan finansal kuruluşların iflasları, denetim ve gözetim açısından, Basel II'nin de saygınlığını yitirip sorgulanmasına neden olmuştur. Türev enstrümanlarının alım satımında risk yönetimine dikkat edilmemesi, yaşanan krizin bankacılığa ilişkin temel sıkıntısı olarak değerlendirildiğinde, Basel II'nin bu alanda da düzenlemelere ihtiyacının olduğu açık şekilde vurgulanıp 17 Aralık 2009'da Basel komitesi tarafından hazırlanan "Bankacılık Sektöründeki Dayanıklılığın Arttırılması-İstişare Metni" sonuçlarına vurgu yapmıştır. Basel komitesi tarafından alınan bu kararlara araştırmanın ikinci bölümde Basel II Eleştirisi ve üçüncü bölümünde Basel III' Giden Yol başlığı altında yer verilmiştir.

Şendoğdu araştırma sonucunda şu sonuca varmıştır: Son gelişmeler ve yapılan anketler sonucunda, Türk bankacılığı Basel II' ye geçiş sürecini önemli ölçüde tamamladığı görülmektedir. Basel komitesinin yöneltlen eleştirel yaklaşımlara karşılık vermek için, Basel standartlarına sahip çıkıp değişen ve gelişen dünyanın Basel II' ile yetinmeyip bir üst sürümü diyebileceğimiz yeni bir versiyonun hazırlığı içerisinde olduğu vurgulanabilir³

Şendoğdu'nun makalesinde konu küresel çapta ele almıştır ve araştırmasında Türk Bankacılık sektörüne değinmemiştir. Türk Bankacılık Sektörüyle ilgili olarak 2004 yılının Aralık ayında BDDK tarafından yayınlanan ve Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü üzerindeki sözel ve sayısal etkisini içeren Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel-II) araştırması mevcuttur. Bu çalışmada üç adet sayısal etki çalışması mevcuttur. Bu gibi bilgileri verip detaylı olarak özkaynak unsurlarını incelememiştir.

³Şendoğdu a.g.e., s. 11

Şendoğdu makalesinde geçmiş 2001 krizinde ve sonrasında alınan önlemler sayesinde Türk Bankalarının, Basel düzenlemelerini kullanmaları durumunda önemli bir sermaye ihtiyaı ile karşılaşmayacağını belirtmiştir.

Basel II kriterlerine yönelik bir başka makalede Melek Acar Boyacıoğlu evirisiyle “Schweizer Treuhaender” dergisinin Ocak-şubat 2002 sayısında yayımlanan "Kritik und Verbesserungsvorschlaegefr den Basel II Akkord" Basel II uzlaşısı'na ilişkin eleştiriler ve iyileştirme nerileri başlıklı makalesidir. Bu makalede Basel komitesinin ikinci «Kantitatif Etki alışması»'nın sonuçları ile yukarıda sayılan hedeflerin ne ölçüde rtştğğ ve hangi alanlarda Basel II uzlaşısında iyileştirmeler yapılabileceğini özetlemek istenilmiştir.

Guido Giese araştırmasında Basel komitesinin sayısal etki çalışmasının sonuçlarını inceleyerek, gözden geçirilmiş standart yaklaşımın ve IRB yaklaşımının «İçsel Derecelendirmeye Dayalı» (Internal Rating Based)] kredi riski alanında ne ölçüde bir sermaye azaltımına imkân sağladığı ve ulaşılan sermayenin en azından Operasyonel riskleri karşılamaya yetip yetmediği incelemiştir.

Giese araştırmasında Basel II kriterleri sonrasında iki iş alanının kazançlı çıktığı vurgulanıştır. Standart yaklaşımın ve içsel derecelendirmeye dayalı kredi riski yaklaşımında değerlendirilen şirket ödünçleri ve ipoteklerin düşük yüzdelik dilimde sınıflandığını iade etmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde içsel derecelendirme yaklaşımının sonuçları incelenmiştir. Risk ağrılıklarına ilişkin eleştiriler ve konuyla ilgili sayısal çalışmaları değerlendirip teminatlar ve garantilerin kredi derecelendirme uğradığı değerikliklere değinip münferit uyumlulaştırma çalışmalarından bahsetmiştir. Banka portföyünün içerdiği risk üzerinde duran münferit uyumlulaştırma çalışmaları vurgulanıp standart sürece ilişkin eleştirileri, operasyonel riskleri, denetim ve kamuyu aydınlatma yükümlülüklerini ve Basel uzlaşısına yönelik diğer eleştirileri sırasıyla ifade etmiştir. Giese'nin çalışması şendoğdu'nun çalışmasına oranla daha mikro bazdadır.

Basel III kriterleri üzerine yazılan en güncel makale Gökhan Taşpınar'ın yaptığı araştırmadır. Taşpınar, araştırmasında bankaların riskli işlemlerine paralel sermayelerinin de arttırılması gerektiğini belirtip bununla daha fazla sermaye arttırımıyla olacağını iddia etmiştir. Araştırmaya göre yaşanan finansal krizde Basel II kriterlerinin yetersiz kaldığını ifade edip Basel II'nin eksik kaldığı likidite yeterliliği ve kaldıraç oranlarıyla Basel III kriterlerinin devreye girdiğini belirtmiştir. Basel III kriterleriyle finansal istikrarı bozacak dalgalanmalar karşı direncinin arttırılması, risk yönetiminin özendirilmesi ve kurumsal yönetimin etkinleştirilmesinin amaçlandığını vurgulamıştır. Taşpınar bu amaçlar için yapılan düzenlemeler ise şöyle sıralamıştır:

“Basel Kriterleriyle ilgili bir diğer önemli husus kaldıraç oranlarıdır. Bankaların borcunun özsermayeye veya toplam özsermayeye oranını ifade eden kaldıraç oranı bankanın varlıklarını hangi kaynaklarla ne oranda karşılandığını görülmesini sağlar.”⁴

25 Aralık 2012 tarihli TCMB Başkanı Erdem Başcı “2013 Yılında Para ve Kur Politikası” sunumu Türk bankacılık sektöründe kaldıraç oranlarının nasıl uygulanacağını göstermesi açısından önemli bir kaynaktır. Oranların nasıl ve ne zaman uygulanacağını belirten sunum bu konu hakkında aşırı risk alma ile ilgili bir sayısal etki çalışması içermektedir.

Başcı'nın sunumunda 2008 krizinden çıkarılacak en önemli derslerden biri yüksek kaldıraç oranlarıyla çalışmanın orta ve uzun vadede ekonomik bozulmalara yol açacağı belirtilmiştir. Yüksek kaldıraçla çalışan finansal kuruluşların riskleri doğrultusunda karşılıklara sahip olması gerektiğini, bu konuda ek karşılıklar getirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda 2013 yılında bilgilendirme mahiyetli Türkiye’de kaldıraca bağlı ilave zorunlu karşılık ayrılmasını içeren uygulamanın devreye gireceğini ifade etmiştir.

⁴Gökhan Taşpınar, *Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*, Dünya Gazetesi, 02.02.2013

İlave zorunlu karşılık tesisi uygulaması 09/2013 döneminden başlayarak 2015 yılının sonuna kadar aşamalı olarak genişletilecektir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının kaldıraç hesaplaması ana sermayenin pasif toplamı bilanço dışı kalemler toplamına bölümüyle elde edilmektedir. Kaldıraç oranına bağlı olarak hesaplanacak zorunlu karşılık oranı 09/2013 döneminde ortalama % 3 - % 3,5 arası olan bankalar 2014 yılından itibaren üç kademedeki 1-2 puan ilave olarak zorunlu karşılık yükümlülüğüne tabi tutulacaktır. İlerleyen yıllarda kaldıraç oranı üst limiti % 5 e arttırılacaktır. Ayrıca Türkiye’de sektör kaldıraç ortalaması % 8, 2012 yılı 2. çeyreğinden itibaren % 7 den büyük kaldıraç oranına sahiptir.

Kaldıraç oranlarıyla ilgili etkilerini belirleyebilmek amacıyla yapılan sayısal çalışmada Türk bankacılık sistemi için aşırı risk alma senaryosu ele alınmıştır. Bu senaryoda yıllık bazda ana sermaye % 10 arttırılıp aktifler ve bilanço dışı kalemler % 25 büyüme varsayımı kullanılmıştır. Baz alınan aşırı risk alma senaryosuna göre sektör ortalaması % 6,5 ve % 4,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu senaryoda birçok bankanın kaldıraç oranının hızla gerileyeceği gerçeği alınan önemlerin gerekliliğini ortaya koymuştur. Erdem Başcı sunumunda “Bu bağlamda kaldıraç oranlarının hızla gerilemesinin önüne geçebilmek ve finansal istikrarı sağlayabilmek için kaldıraç oranı düşük olan bankalara ilave zorunlu karşılık yükümlülüğünün getirilmesi elzemdir.” olduğunu belirtmiştir.

Senaryo analizleri yapılmıştır. Baz senaryoda ana sermayede yıllık % 10, aktifler ve bilanço dışı işlemlerde yıllık % 15 büyüme, "aşırı risk alma" senaryosunda ise ana sermayede yıllık % 10, aktifler ve bilanço dışı işlemlerde ise yıllık % 25 büyüme olacağı varsayılmıştır. Baz ve aşırı risk alma senaryoları altında 2015 yılı son çeyreğinde kaldıraç oranının sektör ortalamasının sırasıyla % 6,5 ve % 4,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Aşırı risk alma senaryosunda çok sayıda bankanın kaldıraç oranının hızla gerileyecek olması, bunun önlenmesi için önceden bir tedbir alınmasının gerekliliğini teyit etmektedir. Bu itibarla, Basel III ile belirlenen takvim çerçevesinde 2018 yılında uygulamaya konulacak olan kaldıraç oranlarının, bu dönem öncesinde hızla

gerilemesinin önüne geçmek ve banka borçluluğunu sınırlandırmak suretiyle finansal istikrara katkıda bulunmak amacıyla, kaldıraç oranı düşük bankalara ilave zorunlu karşılık yükümlülüğü getirilmesi öngörülmektedir. Bu geçiş sürecinde, iki farklı kaldıraç oranının oluşmasının önlenmesi ve uygulamada yeknesaklık sağlanması açısından BDDK ile işbirliği içinde çalışmalar sürdürüleceği belirtilmiştir.

Basel III kriterleriyle ilgili olarak yayınlanan bir diğer araştırma ise Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Mayıs 2012 Finansal İstikrar Raporu'dur. Basel III kriterlerinin hangi alanda yenilikler getirdiğini zamanlamasını ve oranlarını kısaca açıklayan rapor bu konuyla ilgili araştırmalara kaynak teşkil etmiştir.

Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Burcu Demir'in Ocak 2012 yılında Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi'nde "Basel III Kriterleri" adıyla yayınlanan makalesinde araştırmacılar konuyu "yaşanan global krizin ardından daha önce geliştirilmiş ve uygulanmış Basel II uzlaşısının yetersiz yanlarını gidermek, yeni yaklaşımlar ve tedbirler ortaya atmak, böylece yaşanabilecek krizleri engelleyebilmeye çalışmak ya da zararı en aza indirmek amacıyla"⁵ neden revizyona ihtiyaç duyduğunu Basel III kriterlerini ortaya çıkaran nedenleri bir başlık altında sıralamışlardır. Daha sonra yeni oluşturulan Basel III kriterlerinin temel felsefesini daha nitelikli sermaye, niceliği arttırılmış sermaye, sermaye tamponlarının oluşturulması risk bazlı olmayan kaldıraç oranı, likidite düzenlemeleri açıklamıştır.

Daha nitelikli sermayeyle çekirdek sermayeyi ifade eden araştırmacı daha iyi sermaye kalitesi ile bankaların daha güçlü olacağını vurgulayıp çekirdek sermayenin Basel III kriterleri arasında yer alacağını belirtmiştir. Araştırmada Basel III kriterleriyle ilgili bir diğer noktada niceliği arttırılmış sermayedir. Bankacılık sektörünün krizlerle başa çıkması sermayesini arttırmak kadar risklerini de azaltmaktan geçmektedir. Komite

⁵Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Burcu Demir, *Basel III Kriterleri*, Ankara: Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi yayını, 2012, s.17

bundan dolayı asgari çekirdek sermaye gereksinimi yeni uzlaşıda % 2'den % 4,5'e yükseltmektedir. Bunun yanında finansal kuruluşların ileride ortaya çıkabilecek riskli ekonomik durumlara karşı, %2,5'luk bir sermaye tamponu da bulundurmaları tavsiye edilmiştir. Böylelikle toplam çekirdek sermaye gereksinimi ilerleyen yıllarda % 7'ye ulaşmış olacaktır. Finansal iniş ve çıkışların etkisinin azaltılmasını belirten araştırmacı bu konuda Sermaye tamponlarının oluşumunu dar bir ifade açıklamışlardır. Bilânço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesini ifade eden kaldıraç oranları araştırmanın bir başka düzenleme başlığıdır. Likidite karşılama oranı ve net istikrarlı fonlama oranı isimli iki oranın düzenlemelere dâhil edilmesi planlanmasını likidite düzenleme başlığı altında toplamıştır.

Eymen Gürel, Burcu Demir ve Esra Burgurcuoğlu'nun araştırmasında Basel III'ün getirdiği yenilikler 5 başlık altında toplanıp sözel bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Makale yazılmadan 2 yıl önce BDDK tarafından yayınlanmış Basel komitesinin sayısal etki çalışması mevcuttur ancak çalışmada bu konuya değinilmeyip araştırma sayısal verilerle desteklenmemiştir.

Araştırmacılar Basel III'ün yeniliklerini; özkaynaklar, karşı taraf riski düzenlemesi, kaldıraç oranı, döngüsellik ve sistematik risk, likidite oranı başlıkları altında değerlendirip bilgi vermiştir. Daha sonra Basel III'e geçiş düzenlemelerini bu düzenlemelerin hangi tarihlerde hangi oranlarda yapılacağını belirtmiştir. Son olarak Türkiye açısından Basel III kriterlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Eymen Gürel diğerlerinin araştırması aynı dönemde yapılan diğer araştırmalara göre daha az sayısal veri içermesi yönünden zayıf kalmıştır. Araştırmasının sonucunda Basel III Kriterlerinin kaçınılmaz gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Basel III kriterleriyle ilgili bir diğer kaynak Mayıs 2011'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı Uğur Delikanlı'nın sunumudur. Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalara göre sayısal veri açısından zengin olan sunumda Basel-III düzenlemelerinin Türk bankacılık sektöründe önemli düzeyde sermaye ihtiyacını doğurmayacağı belirtilmiştir. Basel-III ile birlikte getirilen

özkaynak içerisindeki sınırlamalar incelendiğinde Türk sektörünün özsermayesinin% 90'a yakın kısmının çekirdek sermaye içerisinde yer alan ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış karlardan oluştuğu görülmektedir. Özkaynak kalemlerinin yapısı araştırmanın sonuç kısmında belirtildiği gibi Türk bankacılık sektörü için önümüzdeki süreçte önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu duruma araştırmada faydanılan diğer BDDK raporlarında, Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Burcu Demir'in Ocak 2012 yılında Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisinde "Basel III Kriterleri" adıyla yayınlanan makalesinde, Gökhan Taşpınar'ın Basel III ile ilgili makalesinde vurgu yapılmıştır.

İlgili makalede Türk bankacılık sektörünün Basel-III sonrasında geleceğinin ne olacağına ilişkin çeşitli senaryolara göre karlılık beklentileri veri alındığında 2011 yılında kredi büyümesinin beklenildiği gibi gerçekleşmesi halinde Basel-III sonrası sektörün SYR oranının% 15.6 seviyesinde olacağı beklenmektedir. Hızlı kredi büyümesi sürecinin 3 yıl daha devam etmesi varsayımında bile sektörün Basel-III sonrası SYR oranının % 14'ler seviyesinde kalacağını, büyümenin daha da artması durumunda oranın % 12,5 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Analiz, Türk bankacılık Sektörünün sermaye yeterliliğinin sağlamlığını ve uzun bir süre devam edebilecek hızlı kredi büyümesini karşılayabilecek güçte olduğunu göstermektedir. Dünyada pek çok bankanın Basel-III uygulaması sonrası kredi faaliyetlerinde önemli sınırlamalar ile karşı karşıya kalacağı dikkate alındığında bu çalışmanın Türk bankacılık sektörünün içinde bulunduğu avantajlı durumu göstermektedir.

Araştırmada Türkiye'nin beklenen kredi derecelendirme notu artışı ile Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği pozitif olarak yansıtılacağını ifade etmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda olası bir derecelendirme notu artışı sonrası hazine notunun yatırım yapılabilir seviyeye çıkması 2011 yılına ilişkin Basel-III sonrası SYR 80 baz puanlık bir artışa neden olacağı öngörülmüştür.

Yürürlükteki mevcut uygulamalara göre likidite düzenlemesi, haftalık ve aylık olmak üzere iki farklı vade dilimine ilişkin olarak yabancı para ve toplam likidite

yeterlilik oranlarının tutturularak gerçekleşmektedir. Likidite yeterlilik oranları, likit varlık ve nakit girişlerinin nakit çıkışlarına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Yabancı para likidite yeterlilik oranının minimum olarak % 80 toplam likidite yeterlilik oranının ise % 100 olması gerekmektedir. İlave olarak belirlenen stok likidite yeterlilik oranında % 7 seviyesinde tutturulması zorunluluğu vardır.

Delikanlı'nın bu sunumu ve verileri akademik anlamda yapılmış diğer çalışmalardan daha somut bilgilere sahiptir. Likidite yeterliliğinin uygulanması ve oranları hakkında verilen bilgiler yapılan diğer araştırmalara göre daha niteliklidir ve teoriden daha çok pratik üzerinde durulmuştur.

Araştırmada Likidite yeterliliği açısından Türk bankacılık sektörünün Basel-III sürecinde pozitif bir tablo ile karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. 2006 yılında uygulamaya koyulan likidite yeterliliği düzenlemesi BCBS tarafından Basel-III kapsamında oluşturulan "Liquidity Coverage Ratio" ile önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Kaldıraç oranlarıyla ilgili önemli noktalara değinen Delikanlı sonuç olarak Türkiye'nin küresel krizden önemli bir sorun yaşamadan güçlü olarak çıkmış olmasında kriz öncesi dönemde alınan tedbirlere ve yapılan düzenlemelere bağlamaktadır. Basel III sürecinde bazı konularda karşılaştırmalı bir üstünlük elde edeceğini vurgulanmıştır. Bankacılık sektörü açısından bakıldığında oldukça iyi tabloya sahip olduğumuzu ifade edilmiştir.

Sunumda Türk bankacılık sektörünün geleceği şu şekilde değerlendirilmiştir:

"Bilindiği üzere Türkiye finansal kriz döneminde bankacılık sektöründe hiçbir temerrüt olayı gerçekleşmeyen ve hatta hiçbir bankası devlet desteğine de ihtiyaç duymayan ender ülkelerden birisi. Türk bankacılık Sektörünü, sağlam özkaynak yapısı, güçlü likidite profili, düşük kaldıraç oranı ve mevduat bazlı fonlama yapısı diğer ülkelere göre bir adım ileriye çıkartmaktadır. Gerçekleştirdiğimiz projeksiyon çalışmaları da normal piyasa koşulları altında gelecek dönemin kaldıraçın bir miktar artacağı ancak sermaye yeterlilik oranı ve likidite kötüleşmenin olmadığı bir konjonktür

olacağını göstermektedir. Bu göstergeler ışığında, Basel-III kriterlerinin sektörümüzün karlılık ve kredi büyümesi açısından önemli sıkıntılara yol açmayacağını değerlendiriyoruz.”⁶

Sunumun sonuç kısmında ifade edilen Basel III’ün etkileri araştırmanın son kısmında yer alıp Basel III kriterlerinin Türk bankacılık sektörünü etkilemeyeceği görüşünü desteklemektedir.

Basel III kriterleri hakkında mevcut en ciddi çalışma konuyla ilgili birçok araştırmaya da kaynak teşkil eden BDDK Risk Yönetimi Dairesi tarafından 29.11.2010 tarihinde yayınlanan “Sorularla Basel III” çalışmasıdır.

Araştırmamın 3. bölümünde kaynak olarak kullandığı bu çalışmada Basel III’ün hedeflerini kısaca şöyle açıklamıştır;

“Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle amaçlananlar;

- Ne şekilde olursa olsun krizlere karşı bankacılık sisteminin sağlamlığının artırılması,
- Yönetim ve risk yönetimin geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve bilgilendirme özelliklerinin artırılması,
- Mikro düzeyde düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro düzeyde düzenlemelerle finansal sistemin krizlere karşı duyarlılığının ve dayanıklılığının artırılması.

⁶Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Başkan Yardımcısı İhsan Uğur Delikanlı’nın Institute for International Research GmbH tarafından düzenlenen “*Uluslararası Bankacılık ve Finans Sisteminin Yeni Mimarisi ve Türk Bankalarına Etkileri Konferansı*” konulu seminerin açılış konuşması, İstanbul: 30-31 Mayıs 2011

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için;

- Mevcut asgari sermayenin nicelik olarak artırılması, niteliğinin revize edilmesi ve mevcut uygulamaya ek olarak risk bazlı olmayan, asgari sermaye gerekliliğinin getirilmesi,
- Sermaye yeterliliği miktarının konjonktüre azaltılabilmesi ya da artırılabilmesi,
- Asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Alım-satım hesaplarına (Trading Book) ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişime gidilmesi,
- Karşı taraf kredi riskinin (Counterparty Credit Risk) hesaplanmasına ilişkin değişiklik yapılması yönünde çalışmalar yapılmıştır”.⁷

Ve Basel III kriterlerinin Basel III, Basel II gibi sermaye gereksinimi hesaplanma usulünü tümünden değiştiren bir “devrim” değil ancak Basel II’nin özellikle son finansal krizdeki gözlemlenen eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenlemeler seti niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

Çalışmanın kapsamı Basel III kriterleri ve bu kriterlerin Dünya’ya ve Türkiye’ye etkisiyle sınırlı tutulmuştur. Araştırmada Basel III kriterleriyle amaçlanmak istenenler;

Daha nitelikli sermaye başlığı ana sermaye ya da çekirdek sermaye (common equity) içerisinde nitelikli sermaye kalemlerinin kalmasının gerekliliğine vurgu yapıp, diğer kalemlerinse ana sermaye hesaplamasında indirim kalemi niteliğinde dikkate alınmasını vurgulamıştır. Niceliği artırılmış sermaye ile çekirdek sermaye oranı, tier 1 oranı ve toplam yasal sermaye oranı artırıldığını vurgulayıp bunun doğrultusunda çekirdek sermaye oranı % 7’ye; tier 1 %8,5’e kademeli olarak yükseltileceğini belirtmiştir. Ancak birinci kuşak sermaye oranının % 8,5’lik seviyesi bir asgari seviye

⁷Ozan Cangürel, Serkan Güngör, Veli Ulvi Sevinç ve diğerleri, *Sorularla Basel III*, Ankara: BDDK Risk Yönetimi Dairesi, 2010, s.1

olmaktan çok kar dağıtımı ve bunun gibi konularda bankaların hareket alanını genişleten gerekli düzey olarak tespit edilmiştir. Sermaye tamponu oluşturulmasıyla tutulması gereken sermaye düzeyi %0-% 2,5 arasında ilaveye tabi tutulacağını belirtmiştir.

Risk bazlı olmayan kaldıraç oranı belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlandığını belirtip öngörülen kaldıraç oranı % 3 olup, kademeli bir geçiş hedeflendiğini ifade etmiştir.

Likidite düzenlemeleriyle asgari seviyeleri % 100 olacak şekilde likidite karşılama oranı ve net istikrarlı fonlama oranı isimli iki adet oranın düzenlemelere dâhil edilmesi planlanmakta olduğunu belirtmiştir. Çalışmada karşı taraf kredi riskinin ve alım satım hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında hali hazırda devam eden değişiklik çalışmalarının devam ettiğini ancak Basel III olarak tabir edilen yeni düzenleme taslaklarının ağırlık merkezini daha ziyade yasal sermayeye ilişkin çalışmalar oluşturduğu belirtilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümü uygulamaların 2013-2019 dönemleri arasında uygulamaya geçiş dönemi olacağı ifade edilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde finansal krizlerin maliyetine vurgu yapıp finansal piyasaların kendisini toplamasına rağmen yarattığı etkinin sürdüğü ifade edilip alınan ve alınacak önlemler şöyle ifade edilmiştir.

“Finansal krizin maliyetli ve sıkıntılı geçmesi, bankacılık ve finans sisteminin gelecekte yaşanması muhtemel krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin arttırılması, konjonktürün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün arttırılması gibi önemli reformlara ihtiyaç duyulduğunu gözler önüne sermiştir. Bu nedenle, Pittsburgh’da düzenlenen G20 liderler zirvesinde Basel komitesi tarafından hazırlanan reform takvimi en önemli konularından biri olmuştur. 12 Eylül 2010 tarihinde söz konusu reformlar, basın açıklamasıyla duyurulmuştur. Reformların ve takviminin duyurulduğu açıklama incelendiğinde, krizin olumsuz etkilerini yok etmek

ve krizin yayılmasını engellemek için bankaların yükümlülüklerin kapsamının genişletilmesi ile sınırlı kalınmadığı, ek yükümlülüklerin getirilmesinin planlandığı görülmektedir. Aynı basın bildirisinde, bahsi geçen reformların finansal reform ajandasının en önemli unsuru olarak Seul’deki G20 liderler zirvesinde sunulacağı belirtilmektedir”.⁸

Sorularla Basel III çalışması Basel III kriterlerinin getirdiği yenilikleri özkaynak, sermayeye ilişkin oranlar, kaldıraç oranı ve likidite oranları olarak 4 başlık altında toplamıştır.

Özkaynaklar bölümünde Basel II de yer alan özkaynak kavramının değiştirildiğini katkı sermayenin ana sermayenin % 100’ünü geçemeyeceği hükmünü ve üçüncü kuşak sermaye uygulamasının kaldırıldığını belirtmiştir. Çekirdek sermaye oranlarının artışına değinip 1 Ocak 2018’den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacağını ifade etmiştir ve takvim olarak 2014’ten başlamak üzere bu unsurların % 20’si, 2015’te % 40’ı, 2016’da % 60’ı, 2017’de % 80’i, 2018’de % 100’ü çekirdek sermayeden indirileceğini ifade etmiştir. İlgili çalışmada, ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013’te % 90’ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı % 10 düşürülerek 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacağını da eklemiştir.

Sermayeye ilişkin oranlar başlığında Basel III ile birlikte asgari çekirdek sermaye oranı (Çekirdek Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar (RAV)) 2013 ile 2015 arası kademeli olarak % 2’den % 4,5’a çıkarılarak çekirdek sermayenin önemi daha da artacaktır. Aynı dönemde çekirdek sermaye ve ana sermayeye dâhil edilecek diğer kalemleri içeren birinci kuşak sermaye oranı da % 4’ten % 6’ya çıkarılacağını belirtilmiştir. Sermaye koruma tamponu çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye

⁸Ozan Cangürel ve diğerleri a.g.e., s.4

aşamalı olarak eklenip, 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak arttırılarak 2019 yılında % 2,5 olarak nihai şeklini alması öngörülmektedir. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (şimdilik % 2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımı üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılarak yaptırımlara gidileceği planlanmaktadır.

Döngüsellüğün yetersizliğiyle eleştirilen Basel II bu yetersizliği gidermek amacıyla yerel otorite tarafından belirlenecek % 0 ilâ % 2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulamasını Basel III ile hayata geçirileceğini ifade etmiştir. Kaldıraç Oranlarıyla ilgili başlık adı altında Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler oranına vurgu yaparak bu oranın 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecektir. Uygulama döneminde % 3 oranı test edileceğini ifade etmiştir. Bir diğer başlık olan likidite oranında likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama oranı (Net Stable Funding Ratio) isimli iki adet orana vurgu yapıp likidite karşılama oranı için 2011-2015, net istikrarlı fonlama oranı için ise 2012-2018 yılları arası gözlem periyodu olarak belirlenmiştir. Gözlem periyodunun ardından anılan oranlar için asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir.

Sorularla Basel III çalışmasının son bölümünde Basel III kriterlerinin küresel ekonomiye etkileri incelenip ABD emlak krizi ve diğer krizlerin finans kuruluşlarının yeterli düzeyde veya kalitede likidite tutmadığının bununda krizin derinleşmesine sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Bu krizler sonrasında çok düşük ya da yetersiz sermaye ve likidite oranları ile faaliyet göstermek bankaları kredi temerrütlerinden ve diğer yatırımlardan kaynaklanan olası zararlar karşısında iflasa kadar gidebilecek bir süreçte soktuğu ifade edilmiştir. Basel III kriterlerinin gelecekteki etkileri “Avrupa bankacılık sektörü bir bütün olarak ele alındığında, yeni sermaye ve likidite gereksinimleri olarak adlandırılan Basel III kriterlerini karşılamak için 1,5 trilyon usd’ye ihtiyaç olduğu tahmin edilmekte olup Amerikan bankacılık sistemi için de benzer bir tablo

öngörülmektedir. Basel III kriterlerinde temel soru bankalara ilave yük getirecek bu uygulamaların ne zaman ve ne şekilde uygulanacağıdır”⁹ şeklinde ifade edilmiştir.

Özkaynaklardaki ilave sermaye ve likidite gereksinimi yüksek özkaynak karlılığı hedefleyen bankaları kredi aracılık maliyetlerini yükseltmelerine çekirdek ve ana sermayeye ilişkin yükümlülükleri karşılamak için yüksek risk gruplarından düşük risk gruplarına yöneltecektir. Buda kredi faiz oranlarının artmasına kobilere tahsis edilen kredilerin azalmasına, üretimin azalıp fiyatlar genel seviyesinin artışına yol açması beklenmektedir. Araştırmada Basel III’ ün küresel ekonomiye etkileriyle ilgili olarak “Yapılan çalışmalara göre 2008 krizi öncesi çekirdek sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranının uzun vadeli küresel ortalamasının % 7 olduğu ve bu oranın % 1 oranında arttırılıp Basel komitesince geliştirilen likidite uyulması halinde kriz olasılığının % 4,6’ dan % 2,3’ e düşeceği ön görülmektedir. Bu çalışmada ayrıca dört yıllık zaman dilimi dikkate alınarak sermaye yeterliliğinde olası bir puanlık artışın, aynı zaman diliminde GSMH en fazla yaklaşık % 0,19’ luk bir düşüşe yol açacağı sonucuna varılmıştır. MDG yaptığı çalışmada sermaye ve likiditeye ilişkin ilave gereksinimler nedeniyle ilk dört buçuk yılda büyüme oranını beklenenin % 0,04 altında, sonraki yıllardaysa beklenenin % 0,02 üstünde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Zaman dilimini iki yıla indirdiğimizde gayri safi milli hâsılaya ilişkin gerileme % 0,19’ dan % 0,22’ ye artmakta, uygulamanın süresi bir yıl arttırıldığında gayri safi milli hâsıladaki gerileme azalmaktadır. MDG tarafından yürütülen çalışmalarda ayrıca likiditeye ilişkin getirilen yeni standartların ekonomiye olan etkisinin sermaye standartları ile karşılaştırıldığında göreceli olarak daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. Ancak şu da dikkate alınmalıdır ki sermaye ve likiditeye ilişkin gereksinimler bir diğerinin ikamesi değildir. Ama bu uygulamaların birisinin uygulanması diğerinin uygulanmasını kolaylaştıracaktır.¹⁰ Basel III’ geçiş gelişmiş ülkelerden çok gelişmekte olan ülkeleri etkileyecektir.

⁹Ozan Cangürel ve diğerleri a.g.e., s.1

¹⁰Ozan Cangürel ve diğerleri a.g.e., s.14

Araştırmada Basel III'ün Türk bankacılık sektörüne etkileri özkaynak verileriyle desteklenmiştir. Bu verilerin güncel rakamları araştırmamın sonuç bölümünde değerlendirilmiştir. Araştırmaya göre Türk bankacılık sektörünün özkaynağının % 92'sini ana sermaye % 9,9'unu katkı sermaye % 1,1'ini özkaynaktan indirilen değerler oluşturmaktadır. Ana sermaye kalemleri içinde % 37,3'ünü ödenmiş sermaye % 50,4'ünü yedek akçe % 3,5'ini diğer kalemler almaktadır. Ana sermayenin bu yapısı Türk bankacılık sektörünün özkaynak kalitesini göstermektedir.

Araştırmanın son bölümünde BDDK ve TCMB'nin politikaları kriz sürecinde yaptığı katkı belirtilmiştir. Araştırmanın sonucunda Basel III kriterlerinin getirdiği yenilikler değerlendirildiğinde likidite ve sermaye tamponlarıyla ilgili konular BDDK tarafından daha önceden alınan önlemler ile büyük ölçüde uyuştugu vurgulanmıştır. Örneğin Basel III ile getirilen uygulamalar BDDK tarafından yayınlanan likiditeye ilişkin yönetmeliklerde yer almaktadır. Basel komitesinin Basel III kriterleriyle ortaya koyduğu felsefe BDDK'ninkisiyle benzerlik göstermektedir. 2001 yılında yaşanan krizler sonrasında alınan kararlar ve bu kararların günümüze etkisi Türk bankacılık sistemini son yıllarda yaşanan krizlere hazırlıklı girmesini sağlamıştır. Kriz sürecinde TCMB tarafından yürütülen para politikası çıkış stratejisi hali hazırda iyi durumda olan finansal sisteme desteğini sağlayarak uluslararası alanda prestijinin artmasını sağlamıştır.

Bu düzenlemeler Türk Bankacılık Sektörünün prestijinin artmasına büyük katkı sağlamış, TCMB'nin ek önlem alma gereğini azaltmış ve merkez bankası bilançosunun yapısı bozulmamıştır.

Çalışmanın son bölümüne doğru kriterlerin Türkiye üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Güçlü özkaynak yapısından dolayı Türk Bankacılık sektörünü Basel III kriterlerinin etkilemeyeceği sayısal verilerle açıklanıp sektörün geçmişte almış olduğu kararlar doğrultusunda hali hazırda Basel III kriterlerini uyguladığı ifade edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise Basel III kriterleriyle ilgili eleştirilere ve endişelere yer verilip eleştiriler kısmında uzmanların Basel III kurallarının bu krizin gerçek nedenini tanımlamakta başarısız olduğunu iddia edip ülkeler arasında mevzuattan kaynaklanan yasal boşluklarını ifade eden denetim arbitrajına, adaptasyon süreci ve piyasa tarafından kabul edilme seviyesine, endişelerden üçüncüsü ama belki de en önemlisi bankaların yeni standartlara uyum için geliştirecekleri strateji ve kararların ülke ve dünya ekonomisine etkilerine değinilmiştir.

Basel III kriterleriyle ilgili olarak yazılan ilk makalelerden biri Şubat 2010 yılında yayınlanan Ömer Faruk Çolak'ın "Bankalarımız ve Sermaye Yeterliliği" adlı makalesidir. Faydalanılan diğer araştırmalara göre Basel III kriterleri çerçevesinde sermaye yeterliliğine farklı bir boyuttan bakmıştır. Bankacılık sektörünü krizden sermaye yeterliliği oranının yüksek olmasının kurtarmayacağı vurgulanmıştır. Sektörün krizden uzak tutan unsurun bankaların bankacılık kurallarına uymaktan geçtiğini ifade etmiştir. 2001 kriz öncesi Türk Bankalarının sermaye yeterliliğinin kötü olmadığı, bankaları likidite krize sürükleyen, kurallara uyulmayan bankacılık yapıları ve devletin uyguladığı iktisat politikalarıdır. Bankaya yönelik mevduat çekilişi başladığında sermaye yeterliliğinin yüksek olması o bankayı tek başına kurtarmayacağı araştırmada ifade edilmiştir.

2 BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI

Uluslararası bankacılık sisteminde uyum ve düzeni sağlamak için bankalar bir takım uluslararası kabul gören düzenlemelere tabi tutulmuştur. Günümüzde bu düzenlemeleri üreten ve uygulatan pek çok kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşlar içerisinde en geniş katılımlı olanı Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS)'dir.

BIS, dünyanın en eski uluslararası finans kuruluşlarından birisi olup uluslararası bankacılık sisteminin merkezidir. I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'ya uygulanan yaptırımların revize edilmesini içeren Young Plan doğrultusunda kurulmuştur. Ancak zamanla değişen ekonomik koşullar sonucunda Parasal ve finansal istikrarın sürdürülmesi ile merkez bankaları arasında iş birliğinin sağlanması temel görevi haline gelmiştir.

BIS, kendi bünyesinde çeşitli komitelerden oluşur. Bu komitelerin başında Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) gelmektedir. Komite, İsviçre'nin Basel şehrinde 1974 yılının sonlarında G-10 ülkelerinin merkez bankaları ve denetim otoritelerinin temsilcileri tarafından kurulmuştur. Kurucuları ABD, Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere, Japonya, Hollanda, Belçika, Kanada, İsveç, İsviçre ve Lüksemburg'dur.

1970'li yıllarda Bretton Woods sisteminin sona ermesiyle sabit kur rejiminden vazgeçilmesi, 1974 yılında yaşanan petrol krizinden sonra yaşanan uluslararası borçlanma krizine çözüm bulunması amacıyla 1974 yılı sonunda Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) bünyesinde faaliyet gösteren Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi kuruluşu üye ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşan ve bankacılık konusunda istişare mahiyetli fikir alışverişi yapan standartlar yayınlayan bir komitedir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi resmi kanun ve kural koyma hüviyetine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü standartlarıyla ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunlar  tartışmayı amaçlamaktadır. Komite 1970’li yıllardan sonra ortaya çıkan uluslararası borçlanma kriziyle uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların sermaye ve likidite şartları görüşülüp komiteye  ye olan ülkeler arasında uyulması gereken koşullar belirlenip gözetimine karar verilmiştir. 1983 yılından bu yana yaşanan krizler bankaların ana sermaye tanımında ve gözetiminde değişikliklere neden olmuştur. Yaşanan krizler asgari sermayenin ve tanımının da değişmesinde büyük rol oynamıştır. Asgari sermaye ve diğer konularda komitenin yapmış olduğu düzenlemeler tamamen tavsiye niteliğinde olup işbirliğini ve istikrar  sağlayarak riski minimize etmeyi amaçlamaktadır.

2.1 Basel I ve Ortaya  ıkış Süreci

Basel komitesi, uluslararası bankacılık sisteminde standartlaşmayı sağlayarak bankacılık ile ilgili konuların anlaşılmasını kolaylaştırıp denetimin ve gözetimin daha rahat yapılması için 1974 yılında 13 ülkenin merkez bankaları ve denetim otoritelerince kurulmuştur. 1988 yılında Basel komitesi, sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerinde standart oluşturmak için Basel I adı verilen bir standart oluşturmuştur. Bu standart uluslararası rekabetin güçlendirilmesini, finansal istikrarın oluşturulmasını sağlamıştır.

Basel komitesi, Basel I kriterlerinde bankaların ana sermayesine vurgu yapıp iflas halinde mevduat sahiplerinin riskini en aza indirmeyi amaçlamıştır. 1988 yılında son şeklini alan Basel Uzlaşısı’nın taslağını 1987 yılında otoritelere sunup, incelenmesi amacıyla göndermiştir. Gelen yorum ve eleştiriler dahilinde 1988 yılında taslak son halini almıştır.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar risklerine oranla mevduat tutmaya yönelik tek bir seçenek sınan Basel I uygulaması 1996 yılında yapılan değişikliklerle bankalara risklerini kendi yöntemleri ile  l ebilmelerini sağlayan standartlar kullanma olanağı sağlamıştır.

G-10 üyesi ülkeler, üzerinde uzlaştıkları minimum sermaye yeterliliği standartlarını 1989 yılı başında uygulamaya koymuşlardır. Basel-I standartlarını Türkiye de bu tarihte imzalamış ve kabul etmiştir. Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur.

Türk bankacılık sistemi, 1989 yılında sermaye yeterlilik oranı olarak % 5'i, 1990 yılında % 6'yı, 1991 yılında % 7'yi, 1998 yılında % 8 oranını uygulamıştır.¹¹

Basel komitesi, 1988 yılında yayınladığı Basel Capital Accord (Sermaye Uzlaşısı) ile bankacılık sektörünün ilk sermaye standardını oluşturmuştur. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cook önderliğindeki "Basel Committee on Banking Supervision" aldığı bu kararlar uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riske karşılık olarak ayırdıkları sermaye tutarı arasında bir ilişki kurmuş ve "Cook Oranı" olarak da bilinen sermaye yeterliliği tanımını yapmış ve bununla birlikte bankacılık sektörü yeni bir şekillenme içine girmiştir.¹²

Tablo 1. Cook Oranı –Basel I Sermaye Yeterliliği Oranı

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski}}$$

Kredi Riski kendi yapısı içerisinde kaynakları % 0 , % 10 , % 20 , % 50 , % 100 olmak üzere dört farklı risk ağırlıklı aktif kaleminde incelemektedir.

¹¹Mesut Baş, "*Türk Bankacılık Sisteminin Basel-II Kriterlerine Uyum Sürecinin Sermaye Yeterlilikleri Üzerindeki Etkileri*", (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010) s.7

¹²Devrim İlhan Mercan, "*Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006) s. 17

OECD üyesi ülke Hazine ve Merkez Bankası ve ECA'larına açılan krediler % 0 risk taşıırken OECD üyesi ülke kamu kuruluşlarına açılan krediler % 20, Çok taraflı Kalkınma Bankaları ve OECD üyesi ülkelerin bankalarına açılan krediler % 20, Konut ipotegi karşılığı açılan krediler % 50, OECD üyesi olmayan ülkelere ve bankalarına açılan kredilerle özel sektör kuruluşlarına açılan krediler % 100 risk ile değerlemeye tabi tutulmuştur.

Tablo 2.Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Risk Katsayıları

RISK KATSAYILARI	%0	%20	%50	%100	%0, %10, %20, %50
BİLANÇO KALEMLERİ	- Bilançodaki nakit değerler - Ulusal para cinsinden MB ve Merkezi hükümlere verilen borçlar - OECD üyesi ülkelerin MB ve merkezi hükümlerine verilen tüm diğer borçlar ile OECD merkezi hükümleri tarafından teminat altına alınan aktif kalemler.	- Uluslararası kalkınma bankalarından olan ya da bu bankalar tarafından teminat altına alınan varlıklar - OECD ülkesinde yerleşik bankalardan olan ya da bu bankalar tarafından teminat altına alınan varlıklar - OECD ülkeleri dışında yerleşik bankalara kullandırılan ya da bu bankalar tarafından garanti altına alınan ve vadesi 1 yıla kadar olan krediler - OECD içinde yer alan KİT'lere veya yerel yönetimlere verilen borçlar ve tahsil edilmekte olan nakit aktifler.	- Sahibi tarafından kullanılan ya da kiraya verilen gayrimenkul - Teminat altına alınan banka kredileri	- Özel sektöre verilen krediler - OECD dışı banka kredileri (Vadesi 1 yıldan uzun) - OECD dışı hükümlere kullandırılan krediler (Yabancı para cinsinden) - Mülkiyeti kamu kuruluşlarına ait ticari firma kredileri - Bankanın kullandığı binalar, araziler, tüm araç-gereçler ve diğer sabit varlıklar - Gayrimenkul yatırımları - Diğer bankalardan sağlanan sermaye araçları ile tüm diğer varlıklar	- Yerel yönetim ve KİT'lere verilen borçlar - Bu kuruluşlarca teminat altına alınan aktifler (Risk ağırlıkları ülke otoritelerine bırakılmıştır.)

Kaynak: BIS, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards,

Basel I, sermaye yeterlilik oranındaki özkaynaklar ise banka bilançosundaki sermaye miktarından farklılık göstermektedir. Özkaynaklar ana sermayenin katkı sermaye ve üçüncü kuşak sermaye ile toplamının sermayeden indirilen değerlerinin farkını vermektedir. Ana sermayenin temel bileşenidir ve esas olarak banka hissedarlarının tamamı ödenmiş ortaklık sermayeleri ile tüm vergi yükümlülüklerinden arındırılmış ve kamuya açıklanmış, dağıtılmamış karlardan meydana gelmiştir. Ana sermaye bileşenlerinin, bankanın karşı karşıya kalacağı acil durumlarda kayıpları

karşılamaya hazır kaynaklar olmalıdır. Basel standardına göre, bir bankanın sermayesinin % 50'si ana sermayeden oluşmalıdır.

Tablo 3. Basel II Sermaye Yeterliliği Unsurları

$\text{Özkaynaklar} = \text{Ana Sermaye (Tier I)} + \text{Katkı Sermaye (Tier II)} + 3. \text{ Kuşak Sermaye (Tier III)} - \text{Sermayeden İndirilen Değerler}$
$\text{Ana Sermaye} = \text{Ödenmiş Sermaye} + \text{Dağıtılmamış Karlar}$
$\text{Katkı Sermaye} = \text{Karşılıklar} + \text{Rezervler} + \text{Fonlar}$
$3. \text{ Kuşak Sermaye} = \text{Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler}$
$\text{Sermayeden indirilen değerler} = \text{Aktifleştirilmiş Giderler} + \text{Mali İştirakler}$

Kaynak; YAYLA, Münür - TÜRKER, Yasemin T.; Basel II-Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK ARD Çalışma Raporları, No:2005/3, s.5.

İkinci kuşak sermaye olarak da adlandırılabilen katkı sermaye, ana sermaye bileşenlerin dışında kalan ancak özelliği açısından sermaye niteliği taşıyabilen kalemlerden oluşmaktadır. Katkı sermayenin banka payı içerisindeki payı en fazla ana sermaye kadar olabilmektedir.

Katkı sermayenin bileşenleri sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve sermayesine katılan diğer ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı, alınan sermaye benzeri krediler, Serbest karşılıklar, menkul kıymetler değer artış fonundan oluşmaktadır.

“Üçüncü kuşak sermaye ise, özkaynak unsurlarından ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan kısmının % 250'sini geçmemek ve piyasa riski için kullanılmayan kısmı, sermaye yeterliliği oranının hesabında dikkate alınmamak kaydıyla, yalnızca piyasa risklerinden doğan özkaynak gereksinimini karşılamak üzere özkaynaklara eklenen, herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, başlangıç vadesi en az iki yıl olan, kurumun izni olmaksızın vadesinden önce geri ödemesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen; yapılacak geri ödemenin, bankanın sermaye yeterliliği

oranının, bu yönetmelikte belirtilen standart oranın altına düşmesine neden olması veya bu oranın standart oranın altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici hükümler içeren, bankacılık ilk eve teamüllerine aykırı hüküm, şart ve kısıtlamaları taşımayan sözleşmelere dayalı sermaye benzeri krediler ile katkı sermayenin ana sermayenin üzerine kalan kısmıdır”.¹³

BDDK’nın Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik’in 6. Maddesine göre sermayeden indirilen değerler, konsolide edilmemiş mali iştirakler, bağlı ortaklıklar ile sermayesine iştirak edilen diğer mali ortaklıklar, özel maliyet bedelleri, ilk tesis bedelleri, peşin ödenmiş giderler, konsolide edilmemiş iştiraklerin, bağlı ortaklıkların, sermayesine iştirak edilen diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançoda kayıtlı değer altında ise aradaki fark, Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler, bankanın sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak % 10 ve daha fazlasına sahip olan ortaklarına ve bunlarla dolaylı kredi kapsamına giren gerçek veya tüzel kişilere kullandırılan nakit krediler, şerefiye, aktifleştirilmiş giderlerden oluşturmaktadır.¹⁴

Basit içeriği nedeniyle gelişmiş ülkelerin finans çevrelerince eleştirilmesine rağmen Basel I uygulanabilirliği ve kolaylığı açısından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere benimsenmiştir. Basel I uzlaşısı ülkelerin uygulamalarının modernleşmesi ve finansal çevrelerin rekabetinin artmasına katkıda bulunmuştur.

1994 Meksika krizine bir sonrası ortaya çıkan piyasa riski ve Basel komitesi (BCBS) tarafından 1996’da yayımlanan bir dokümanla (Market Risk Amendment) sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dâhil edilip ve standart riske daha duyarlı hale getirilmiştir.

¹³27.06.2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik’in 4. Maddesi”

¹⁴27.06.2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik’in 6. Maddesi”

2.2 Basel I'e Getirilen Eleştiriler

Basel Kriterleri uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların sağlamlığına ve istikrarına güçlendirilmesine ve bankalar arası rekabetin geliştirilmesine ön ayak olmuştur. Finansal piyasalar zaman içinde önemli ölçüde gelişmiş ve piyasa aktörleri farklı finansman araçları geliştirmiştir. Bu değişim piyasaları önemli ölçüde etkilemiştir. Basel I kriterlerinin bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, kredi riski bazlı olup piyasa ve operasyonel riskleri içermemesi ve klüp kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış Basel kriterlerinde revizyona gidilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

2005 yılında Münir Yayla ve Türker Kaya tarafından yazılan BDDK tarafından yayınlanan ARD Çalışma Rapor'unda Basel I ile ilgili olarak "Basel-I'de, bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan % 0, % 10, % 20, % 50 ve % 100 katsayılarıyla çarpılmasıyla" hesaplandığını belirtip, "Sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel-I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından "herkese tek beden elbise" (one-size-fits-all) şeklinde tanımlanabilecek bir sermaye düzenlemesi" olduğunu ifade etmiştir.¹⁵ Basel I uygulamasının bu yönü OECD olmayan ülkelere karşı haksız bir rekabet yaratıp sıkça eleştirilen bir nokta olmuştur.

¹⁵Münir Yayla, Yasemin Türker Kaya, Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Ankara: BDDK, ARD Çalışma Raporları: 2005/3, Araştırma Dairesi Mayıs 2005, s.9, http://www.BDDK.org.tr/turkce/basel/basel/calismaraporu_2005_3.pdf, 23.03.2013

3 BASEL II

Basel II Uzlaşısı'nın Ocak 2001'de açıklanan metninde iki hedef ve beklenti bulunmaktadır: ilki; risk kaynaklı kayıpları karşılayan ekonomik sermaye ve Basel I uzlaşısında tavsiye edilen düzenleyici sermayedir. İkinci hedef ise standart yaklaşımı kullananlar açısından öngörülen ve yaklaşık olarak aynı düzeyde tutan sermaye donanımıdır. Basel II' de, sıkı düzenleyici denetleme ve genişletilmiş kamuyu aydınlatma yükümlülükleri yoluyla piyasa disiplini ve şeffaflığının belirgin bir şekilde artırılması hedeflenmektedir.¹⁶

Basel I kriterleriyle piyasa disiplini ve şeffaflık, ulusal denetim otoritelerinin sıkı denetimi ve belirli aralıklarla kamuyu aydınlatan denetim bağımsız raporlarıyla sağlamayı amaçlamıştır. Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel I'in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dâhil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek 1996 yılında yayınlanmıştır. Bu çerçevede ülkemizde de ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile piyasa riskleride ilk olarak sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.

3.1 Basel II'ye Geçiş Süreci

BCBS, Basel-II'ye geçişi, bankaların risk yönetim refleksini geliştirmek ve risk yönetim kapasitelerini arttırmak ve yönetimini özendirmek olarak özetlemiştir. Komite Basel II kriterleriyle, bankaların risk yönetimi ile ilgili kabiliyetlerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan, komite özellikle uluslararası faaliyet gösteren bankaların

¹⁶Guido Giese a.g.e., s.1

Basel-I’de öngörülenden daha karmaşık risk değerlendirme kapasiteleri olduğu gerçeğinden hareketle, ileri düzey yöntemlerde yaşanan gelişmelerin önünü açmak ve cesaretlendirmek arzusundadır. Basel-II, üç yapısal bloğun (threepillars) üzerine kurulu olan bir düzenlemeler standardıdır.

Basel II ilk standarttan farklı olarak daha iyi risk yönetiminin teşvik edilmesi suretiyle sağlam ve istikrarlı bir finans sektörünün yaratılması nicel ve nitel bir takım unsurların bir araya gelmesiyle mümkün olacağını ileri sürmüştür. Mimari olarak birbirini tamamlayan bloklardan oluşan yeni uzlaşının analitik olarak en kapsamlı hesaplamaların yapıldığı bloğu birinci yapısal bloktur. Bu blokta, bankaların sermaye yeterlilik oranı hesaplanmaktadır ve kredi riskine göre standart veya içsel derecelendirme yaklaşımlarından oluşan iki farklı hesaplama tekniği mevcuttur. Standart yaklaşımda, kredi risk ağırlıkları hesaplanırken derecelendirme notları kullanılmaktadır. İçsel derecelendirme yaklaşımlarına göre uygulanması daha basit olan Standart Yaklaşım, risklere karşı daha az duyarlıdır. İçsel derecelendirme yaklaşımlarıysa, karmaşık analitiksel hesaplamaların yapıldığından ve hesaplamalar için sağlıklı veri setinin gerekliliğinden dolayı, uygulama açısından zor ancak risklere karşı daha fazla duyarlıdır. İkinci blokta, bankaların faaliyetleri şeffaflığıyla kamuoyunun aydınlatması vurgulanıp üçüncü blokta denetim otoritesinin incelenmesi vurgulanmıştır.

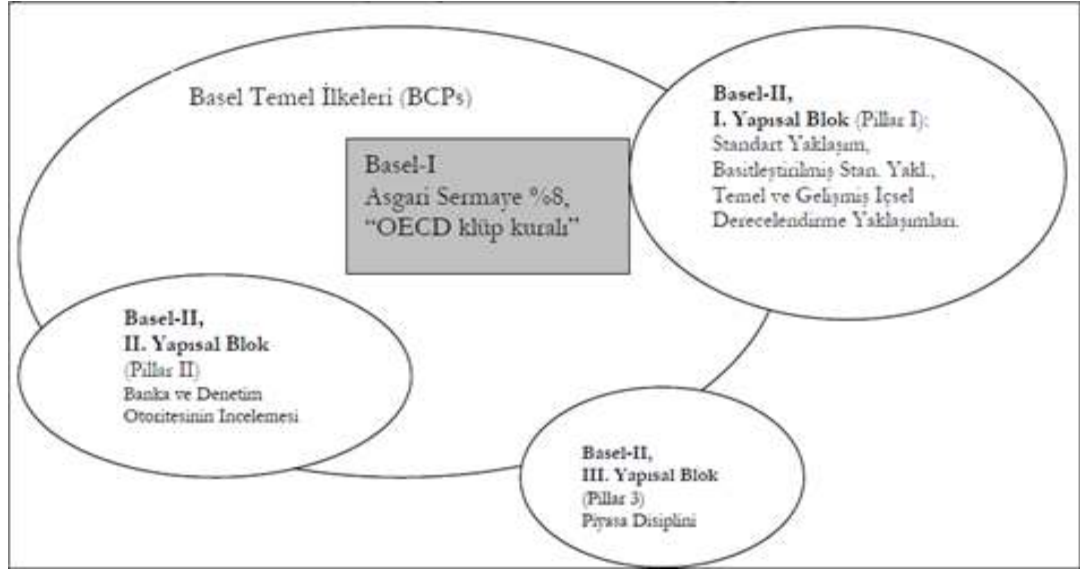
3.2 Basel II’nin Unsurları

BCBS, Basel-II’ ye geçişi risk yönetimine daha fazla önem verip ve bankaların risk değerlendirme kapasitelerini gelişimi ve cesaretlendiriliş olarak ifade etmiştir. Komite, risk yönetiminin daha önemli bir konuma getirilmesini amaçlamaktadır. Basel-II, mimarisi üç yapısal bloğun (threepillars) üzerine kurulu olan bir düzenlemeler standardıdır.

Basel II kriterleri ilk kriterlerden farklı olarak düşünülmemelidir. Basel II yapısal olarak Basel I’in gelişmiş şekli olup içerik olarak I. yapısal blokta yer alan hususların bir kısmının temel ilkelerle ortak noktası bulunurken, II. yapısal bloğun önemli bir

kısmıysa benzerlik göstermemektedir. I. yapısal blok, nicel konulmasına ilişkindir. İkinci yapısal blok, niteleyici değerlendirmenin yer aldığı, denetim otoritesinin incelemesi sürecidir. III. blok ise kamuyu aydınlatma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür.¹⁷

Tablo 4. Basel II Temel İlkeleri ve Basel I Basel II İlişkisi

Kaynak; YAYLA, Münür - TÜRKER, Yasemin T.; Basel II-Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK ARD Çalışma Raporları, No:2005/3, s.5.

3.2.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Asgari Sermaye Yükümlülüğü olarak adlandırılan birinci yapısal blokta, kredi riski temel başlığının altında basitleştirilmiş standart yaklaşım, standart yaklaşım, temel içsel derecelendirme yaklaşımı, gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımları ele alınmaktadır.

¹⁷ Münür Yayla ve Yasemin Türker Kaya, a.g.e., s.16.

3.2.1.1 Kredi Riski

Bankanın risklere karşı elinde bulundurması gereken en az sermaye tutarının konu edildiği bölümdür. Basel I’de yer almaması eleştirilere konu olan operasyonel riske bu bölümde yer verilmiştir. Basel I’deki % 8’lik asgari sermaye oranı korunarak kredi hesaplamasına ilişkin yeni yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler basit, orta ve gelişmiş olmak üzere üç farklı başlık altında sunulmuştur. Bunlar;

Standart Yaklaşım(StandardisedApproach-SA),

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SimplifiedStandardisedApproach-SSA),

Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation InternalRatingsBased-IRB),

İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB)’dir.

Benzer şekilde, yeni eklenen operasyonel risk hesaplaması;

Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic IndicatorApproach-BIA),

Standart Yaklaşım (SA), Alternatif Standart Yaklaşım (ASA) veya İleri Ölçüm Yaklaşımları (Advanced MeasurementApproach-AMA) ile yapılabilir.

Tablo 5. Basel II’de Kullanılan Yaklaşımlar

Gelişmişlik Düzeyi	Kredi Riski	Piyasa Riski	Operasyonel Risk
Basit	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım		Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
İleri	Temel İçsel Derecelendirme Gelişmiş İçsel Derecelendirme	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımları

Kaynak: Nihal DEĞİRMENCİ, Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara Nisan 2003, s. 26, (11.04.2013) tarihinde <http://www.TCMB.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/NihalDegirmenci.pdf>, ‘den alındı.

3.2.1.1.1 Standart Yaklaşım

Basel-II’deki standart yaklaşımında, risk ağırlıklarının belirlenmesinde derecelendirme kuruluşları tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmaktadır. Bu durum kredi derecelendirme kuruluşlarına bağımlılığı artırıp tartışmalara yol açmıştır. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda ise risk ağırlıkları belirlenirken sadece ihracat kredi kuruluşları tarafından verilen notlar kullanılmaktadır.¹⁸

Kredi risk ağırlıklarının derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notuna göre belirlendiği derecelendirme notu alması koşulu taşımayan bir kısım müşterilerin kredi risk ağırlıklarının da Basel I’e göre belirlendiği yöntemdir. Bu yöntemde müşterilerin bağımsız derecelendirme kuruluşlarından kredi notu almaları yasal zorunluluk olmayıp bu kuralların yaptırım niteliği yoktur. Nota sahip olmanın kredi koşullarında avantaj sağlaması nedeniyle bir anlamda ekonomik zorlama olarak nitelendirilebilir. Bu nota sahip olmak teşvik özendirilmiştir bu yönüyle Basel

¹⁸Münür Yayla ve Yasemin Türker Kaya, a.g.e., s.14

kriterleri otoriteler tarafından eleştirilmiştir. Derecelendirme notu alınmadan % 100 risk ağırlığına katlanılarak, kredilendirilebilir.

Benzer şekilde, Basel-II’ de kredi riskinin hesaplanırken OECD ülkelerine sağlanan ayrıcalık olan “klüp kuralı” ortadan kaldırılmıştır. Standart yaklaşımla kredi riskinin hesaplanmasında borçlu tarafın risk ağırlığı, bağımsız derecelendirme kuruluşlarının notlarına bağlı olarak belirlenmektedir. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda ise kredi riski hesaplamasında borçlunun bağımsız derecelendirme notları kullanılır. Bazı konularda ülkenin ekonomik yapısına göre değişik opsiyonların kullanılması ülkenin yerel otoritelerinin kararına bırakılmıştır. Bu doğrultuda ülkeler, hazinelerine ait kaynağı ve yerel para cinsine ait risklerine daha düşük risk ağırlığı uygulayabileceklerdir. Standart yaklaşımda, bankalara verilen krediler için ulusal tercih seçeneği uygulanabilmektedir. Bazı alacaklara ve varlıklara bağımsız derecelendirme notlarından bağımsız olarak standart risk ağırlığı verilmiştir. Örneğin, perakende krediler % 70, takipteki krediler % 160, konut kredileri % 45 gibi. Bu yönüyle Basel II uzlaşısı diğer uzlaşılardan daha esnek bir yapıya sahiptir. Ülkelerin ekonomik yapıları farklılık gösterdiği için tercihleri de farklılık göstermekte ve her oran her ülkede aynı şekilde uygulanamamaktadır. Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağı hususu da ulusal otoritenin tercihinin bırakılan bir husustur. Basel-II, ulusal otoritelere ilgili düzenlemelerde daha fazla hareket alanı sağladığından, ulusal otoritelerin kontrol mekanizmasında rolü daha büyüktür.

Standart yaklaşımda Basel II banka, hazine ve şirketlerin derecelendirme notunun BB+ ile B-arasında olmassı durumunda % 100 risk ağırlığı B-‘nin altındaki notlara ise % 150 ağırlık uygulanmaktadır, derecelendirilmemiş varlıklar için ise % 100 risk ağırlığı verilmektedir. Bu durum piyasa oyuncularını derecelendirilmeye yönlendirmektedir.

Tablo 6. Basel-II' ye Göre Risk Ağırlıklandırma

VARLIKLAR	Opsiyonlar	AAA/AA-	A+ /A-	BBB+/BBB-	BB+ /B-	B-'nin Altı	Derecesi Olmayan
Hazine/Merkez Bankalarına Verilen Krediler ⁸	ECAI Notuna Göre	%0	%20	%50	%100	%150	%100
Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Verilen Krediler	Hazine Benzeri	%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Opsiyon-1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon-2	%20	%50	%50	%100	%150	%20
Bankalara Verilen Krediler	Opsiyon-1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon-2	%20	%50	%50	%100	%150	%50
	Ops.-2 (Kısa Vade)	%20	%20	%20	%50	%150	%20
VARLIKLAR		AAA/AA-	A+ /A-	BBB+/BB-	BB-'nin Altı	Derecesi Olmayan	
Şirketlere Verilen Krediler		%20	%50	%100	%150	%100	
VARLIKLAR					Risk Ağırlıkları		
Perakende Krediler					%75		
İkamet Amaçlı Gayri Menkul Kredileri					%35		
Takipteki Alacaklar					Belli koşullara göre %50, %100 veya %150		

Kaynak: (11.02.2013) tarihinde <http://www.BDDK.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1254QIS-TR.pdf> 'den alındı

3.2.1.1.1 Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Krediler

Bu krediler, devletler ve merkez bankalarına risk ağırlıkları, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelere göre şekillenmektedirler. Bankaların, kendi devletlerine veya merkez bankalarına ilişkin riskleri için, daha düşük bir risk ağırlığı kullanmasına, bu tür bankaların yerel denetim otoriteleri tarafından karar verilip değerlendirilecektir. Bu yetkinin kullanıldığı durumlarda, diğer yetkili denetleme kurumları da kendi bankalarının, yerel bankalarinkine benzer bir risk ağırlıklandırması yapmasına izin verebilecektir.¹⁹

¹⁹Türkiye Bankalar Birliği, *Basel II Çalışma Kitabı*, İstanbul, 2006, s.8

3.2.1.1.1.2 Şirketlere Verilen Krediler

Basel II standartlarına göre bir firmanın KOBİ niteliğine haiz olması için;

- 1 Yıllık riski 1 milyon euronun üstünde
- 2 Yıllık cirosu 50 milyon euronun üstünde
- 3 Toplam satış miktarının 50 milyon euronun

üzerinde olması gerekmektedir. Bu özelliklere sahip şirketlere verilen kredileri için kredi notuna göre risk oranı belirlenecektir. Bu oranlar için;

- “AAA/AA- olan şirketler için % 20
- A+/A- olan şirketler için % 50
- BBB+/BB- olan şirketler için % 100
- BB- nin altı olan şirketler için % 150
- Derecelendirilmemiş şirketler için % 150”

risk ağırlıklandırılması yapılacaktır.²⁰Bu notlar şirketlerin mali tablolarına göre verilip şirketten şirkete değişim gösterecek niteliktedir. Notların gerçeği yansıtmaması için yerel denetim otoritelerine ve finansal kuruluşların mali kontrollerine önemli roller düşmektedir.

3.2.1.1.1.3 Bankalara Verilen Krediler

Bankalara verilen krediler için 2 seçenek söz konusudur. İlk seçeneğe göre ülkede bulunan hazine ve merkez bankasına uygulanan kredilere ait risk ağırlığından daha üst risk ağırlığı seçilebilir. İkinci seçenek ise, risk ağırlığının belirlenmesi bankaların kendi inisiyatifine bırakılmıştır. Esas vadesi üç ay veya altı olan krediler için

²⁰Türkiye Bankalar Birliği, *Basel II Çalışma Kitabı*, İstanbul, 2006, s.8

minimum % 20 olmak şartıyla bir kategori daha alt risk ağırlığı uygulanmakta olup, bankalardan olan alacaklar için ikinci seçeneğin kullanılamamaktadır.²¹

3.2.1.1.1.4 İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri

Basel II kriterleri, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı açılan kredilerin % 100 risk ağırlığına tabi tutulması gerektiğini tavsiye etmektedir. Ancak bu durumun bir takım istisnaları vardır. Gelişmiş ve organize olmuş emlak piyasalarına sahip ülkelerde, kredinin ipotekli kısmının 50 risk ağırlığına tabi tutulabilmektedir. Söz konusu varlığın anlık piyasa değeri risk ağırlığına tabii tutulacak kısma etki etmektedir. Varlığın piyasa değeri, % 50'sinin veya sözleşme tarihindeki değerinin % 60'ının altına düşmemişse böyle bir uygulama mevcut değildir.

3.2.1.1.1.5 Perakende Kredileri

Basel II standartlarına göre perakende kredi niteliğine haiz işletme olması için;

- 1- Yıllık riski 1 milyon euronun üstünde
- 2- Yıllık cirosu 50 milyon euronun üstünde
- 3- Toplam satış miktarının 50 milyon euronun

üzerinde olması gerekmektedir. Bu sınıftaki krediler % 75 risk ağırlığına tabi olmaktadır.

3.2.1.1.2 Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Basitleştirilmiş standart yaklaşım kredi riskine ilişkin olarak kullanılan ikinci yöntem olan bu yaklaşım, birçok açıdan SA yaklaşımı ile benzer hükümler içerir. SSA yaklaşımındaki farklılık risk ağırlıklarının belirlenmesinde ECA'lar tarafından verilen

²¹Türkiye Bankalar Birliği, a.g.e., s.8

derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Yöntemler arasındaki diğer önemli farklar şunlardır:

- Bankalardan alacaklar için 1 numaralı opsiyon kullanılabilir,
- Şirketlere verilen krediler% 100 risk ağırlığına tabidir,
- Ticari amaçlı gayrimenkul ipotekine dayalı krediler için avantajlı uygulama bulunmamaktadır.
- Kredi türevleri CRM kapsamında dikkate alınmamaktadır.
- Teminat ve garantilerde vade ve kur uyumsuzluğu bulunmaması gerekmektedir.
- Teminatlar için sadece Basit Yöntem kullanılabilir.
- Kabul edilen teminat türleri ve garantörler SA' ya göre daha sınırlıdır şeklinde sıralanmıştır.²²

3.2.1.1.3 Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Temel ve Gelişmiş içsel yaklaşım uygulanması açısından fazla bir analitiksel bir modeldir. I. yapısal blok analitik olarak gelişmiş yaklaşımlarla desteklenmiştir. Aslında Basel II' nin temel hedefi risklerle daha uyumlu sermaye yönetimi olduğundan, ileri düzey analitik yaklaşımların göreceli olarak bu hedefe daha fazla hizmet etmesinden dolayı, bu yaklaşımların üzerinde daha fazla durulması olağandır. İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkânı tanımakta ve bu sayede temerrüde düşme olasılıklarını tanımaktadır. Bu model, uygulanırken ulusal denetim kuruluşlarına modelin doğruluğunu sorgusu açısından önemli yükümlülükler yüklemektedir. Basel temel ilkelerine olan uyumun zayıf olduğu gelişmekte olan

²²Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, *Basel-II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu*, Aralık 2004, s.23

lkelerde, içsel derecelendirme yöntemlerinin resmi otorite tarafından izlenmesinin ve kontrolünün güçlük yaratabileceği dlmektedir.²³

İçsel derecelendirme yönteminde risk kategorileri sınıflandırıldıktan sonra veri setleri belirlenir, risklere ilişkin teminatlar değerlendirilir. Risk ağırlıklarının kalibrasyonu ve portföy değerlendirildikten sonra mevcut risk belirlenmiş olur. İçsel derecelendirme yaklaşımları, temel içsel derecelendirme yaklaşımı ve gelimi İçsel Derecelendirme Yaklaşım olmak üzere ikiye ayrılır.

Temel İçsel Geliştirme yaklaşımında bankalar kredi müşterilerinin temerrüde dme olasılıklarını kendileri tahmin etmek durumundadırlar. Diğer risk bileenleriye ulusal denetim otoriteleri tarafından veri olarak sunulmaktadır.

Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaımındaysa Basel II Uzlaısında belirtilen formüller kullanılarak sermaye yeterliliği hesaplanmaktadır. Bu yaklaşımda bankalar, kredi müşterilerinin temerrüde dme olasılığını, temerrüde dme halinde kayıplarını ve temerrüt halindeki kayıplarını formüller vasıtasıyla tahmin etmektedirler. Bu yöntemde bankalar kredi portföyündeki müşterilerinin temerrüde dme olasılığını hesaplamak için en az 5 yıllık temerrüt halinde kaybı ve risk tutarını hesaplamak için en az 7 yıllık tarihsel veri setine sahip olmaları gerekmektedir. Kurumsal ve Kurumsal KOBİ nitelikli alacaklar ait tarihsel veri seti, perakende alacaklar için ise en az 5 yıllık olmalıdır.²⁴

²³Mnr Yayla ve Yasemin Türker Kaya, a.g.e., s.15

²⁴Trkiye Bankalar Birliği, a.g.e., s.12

3.2.1.1.4 İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında Kredi Riski Azaltım Teknikleri

Basel II IDY yöntemi ile birlikte, standart metotta getirdiği teminat sınırlaması zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Bankalar, temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını, geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecektir. Bu kayıp oranları sermaye yükümlülüklerini hesaplanırken kullanılan formülasyonlara dâhil ederek kredi risklerini azaltılabilinecektir.

Basel II IRB yöntemi ile birlikte, standart metotta var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar, temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını (LGD), geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formülasyonlara dâhil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir. Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir. Örneğin, standart metotta gerçek müşteri çek senedi risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmezken, IRB yönteminde bu teminat türü sermaye gereksiniminde ve kredi fiyatlamasında olumlu bir etkiye sahip olabilecektir. Sonuç olarak, Basel II’de öngörülen risk ölçümleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça risk azaltım tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankaların kendi içsel veri setlerinden hareketle tahmin yapmalarına imkân tanısa da, kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir biçimde işleyeceği düşünülmektedir.²⁵

3.2.1.2 Piyasa Riski

Bankaların piyasa riski iki boyuttan oluşmaktadır: Hazine tarafından gerçekleştirilen alım-satım işlemlerinden kaynaklanan risk ve bilançodaki aktif pasif vade uyumsuzluğu nedeniyle maruz kalınan faiz riskidir. Üç asamadan oluşan Basel-II’

²⁵Münür Yayla ve Yasemin Türker Kaya, a.g.e. s.15

de piyasa disiplini aşamasında, piyasa disiplininin sağlanabilmesi için gelirlerin raporlanması ve iç kullanım testinin sunulması gereklidir. Bu aşamalar uygulandığı zaman, esnek ve riske duyarlı sermaye yönetimi çatısı elde edilebilir.

3.2.1.2.1 Standart Yaklaşım

Standart Yaklaşım, bilanço içindeki, hareketler sonucunda değişime uğrayacak varlıkların risk oranlarıyla ağırlıklandırılmasından oluşmaktadır. Standart yaklaşım ile piyasa riskinin hesaplanmasında bilanço verileri kullanılmaktadır. Bu yaklaşımda para sermaye ve diğer finansal piyasalardaki dalgalanmalar dikkate alınmadığı için riskin boyutu, bilanço verilerine yansımadıkça belli olmaz. Bu durum standart yaklaşımın bir eksikliğidir.

Tablo 7. Standart Yaklaşım

Standart Yaklaşım	
Genel Piyasa Riski	Spesifik Risk
Faiz Riski	Faiz Oranı Riski Konu Menkul Kıymet
Kur Riski	Pozisyon Riski
Hisse Senedi Pozisyon Riski	Hisse Senedi Pozisyon Risk

Bu risk, üç farklı başlık altında toplanabilir:

Kur riski, yerel paranın diğer ülke paralarına oranla değer kaybetmesi veya diğer ülke paraların yerel para karşısında değer yitirmesi olarak ifade edilebilir. Bankaların döviz pozisyonları kur riski açısından önem arz etmektedir. Gelişmekte olan ülkeleri de bankaların bilanço içi ve dışı toplam döviz yükümlülüklerinin birbirine eşit olmaması durumunda kur marjındaki volatilité önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bankanın sadece yerel kur ile yabancı kurlar arasındaki ilişki değil diğer kurların kendi aralarındaki paritelerde kur riski açısından tehlike yaratmaktadır. Kur riski açısından bankaların aldığı kısa ve uzun pozisyonlarda avantaj veya dezavantaj yaratabilmektedir.

Hisse senedi pozisyon riski, bankaların yüksek getiri sağlamak amacıyla hisse senetlerine yatırım yapmasıyla ortaya çıkan riski ifade etmektedir. Bankanın yatırım süresince riski hisse senedinin fiyatındaki artışı veya azalışıyla ifade edilebilir.

Faiz oranı riski, bankaların maruz kaldığı en temel risklerden birisidir. Faiz riski, bankaların pazarladıkları ürünlerin fiyatlarında (faiz oranları) meydana gelebilecek artış ve azalışların karda yarattığı değişimler olarak ifade edilir.

Bu yaklaşımda risk faiz oranı, hisse senedi pozisyonu ve kur riskinin toplamından oluşmaktadır. Standart yaklaşım ile faiz oranı riski hesaplanırken, ticaret defterinde faiz oranına duyarlı tüm kalemler dikkate alınmaktadır. Minimum sermaye gerekliliği, her bir kaleme ilişkin uzun ve kısa pozisyonlardan kaynaklanabilecek spesifik risk ile portföyün bir bütün olarak değerlendirilmesi ile hesaplanan genel piyasa riski dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Spesifik risk, bankanın elinde tuttuğu tahvilleri ihraç eden kuruluşlarla ilgili olarak yaşanabilecek olumsuz gelişmeler nedeniyle bankanın karşılaşacağı riski ölçmeyi hedeflemektedir. Bu riskin ölçümünde aynı tahvile ilişkin eslesen pozisyonlara dönük olarak bir netleştirme işlemi yapılamaz. Aynı kurulusun farklı tahvilleri arasında da kupon ödemesi, likidite ve geri çağırma nitelikleri açısından bulunan farklılıklar nedeniyle bir netleştirilme işlemi gerçekleştirilememektedir. Spesifik risk ile ilgili olarak standardın koymuş olduğu risk katsayıları Tablo-6' da sunulmaktadır.

Tablo 8. Standart Yaklaşımında Risk Katsayıları

Tahvil ihraç eden kuruluş	Vadeye kalan gün	Risk katsayısı (%)
Merkezi hükümet	Tüm tahviller	0.00
Kamu kuruluşları	< 6 ay	0.25
Kamu kuruluşları	6 – 24 ay	1.00
Kamu kuruluşları	> 24 ay	1.60
Diğer	Tüm vadeler	8.00

Kaynak: Nihal DEĞİRMENCİ, Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara Nisan 2003, s. 26, (11.04.2013) tarihinde <http://www.TCMB.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/NihalDegirmenci.pdf>, ‘den alındı.

3.2.1.2.2 Riske Maruz Değer Yaklaşım

Riske Maruz Değer Yaklaşımı Simülasyon (benzetim teknikleri) ve diğer istatistik teknikleri kullanan riske maruz değer yöntemi, standart yöntemden farklı olarak, geçmiş itibariyle oluşan volatilitiyi dikkate alıp “varyans-kovaryans”, “tarihi simülasyon” veya “monte carlo simülasyonu” yöntemlerinden biri kullanılarak günlük bazda tahmini kayıp tutarlarının hesaplanmaktadır. Bu gözlem süreleri minimum 1 yıl olması zorunluluğu vardır.

3.2.1.3 Operasyonel Risk

Basel komitesi operasyonel riski, yetersiz veya başarısız dâhili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak tanımlamakta ve Bankaların operasyonel risklerini ölçmek için veri setleri oluşturarak, operasyonel riskler nedeni ile oluşabilecek muhtemel kayıplarını da sermaye karşılığı hesaplamalarına ilave etmelerini istemektedir. Basel komitesi tarafından operasyonel riske karşılık asgari sermaye yükümlülüklerinin hesaplanması için üç farklı yaklaşım önerilmiştir.

3.2.1.3.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel gösterge yaklaşımında, son üç yıla ait ortalama brüt gelir tutarı risk göstergesi olarak kabul edilmekte ve bu tutar uzlaşıda belirlenen bir katsayıyla (% 15’lik alfa faktörü) çarpılarak operasyonel risk için sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Bu hesaplama yapılırken brüt gelir tutarının herhangi bir yıl için negatif veya sıfır çıkması halinde o yıla ait değerin hesaplamalarda dikkate alınır.²⁶

Tablo 9.Operasyonel Risk – Temel Gösterge Yaklaşımı

$K_{BIA} = (\sum(GI_{1...n} \times \alpha)) / n$
K_{BIA} = Temel Gösterge Yaklaşımı kapsamında bulundurulacak sermaye
$GI_{1...n}$ = Son üç yılın yıllık brüt geliri (pozitif)
Brüt gelir = Net faiz geliri + net faiz-dışı gelir
n = Son üç yıl içinde brüt gelirin pozitif olduğu yılların sayısı
α = % 15; Komite tarafından tespit edilen sektör çapında gerekli sermaye seviyesinin sektör çapında gösterge seviyesine oranı.

Kaynak: BDDK, “Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden Geçirilmiş Düzenleme”, s.190.

Temel gösterge yaklaşımı bankanın brüt gelirini alan riske duyarlılığı olmayan risk ölçüm ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesini teşvik etmemektedir.

3.2.1.3.2 Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda, bankacılık faaliyetleri, kurumsal finansman hizmetleri, alım-satım hizmetleri, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödemeler ve takas hizmetleri, acentelik hizmetleri, varlık yönetimi, perakende aracılık hizmetleri, olmak üzere 8 ayrı faaliyet koluna bölünmüştür.

²⁶Basel Bankacılık Denetim Komitesi, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*, <http://www.bis.org/wnew.htm>, 03.02.2004

Sermaye yükümlülüğü, “her bir faaliyet kolu itibariyle tespit edilen son üç yıla ait brüt gelir rakamlarının her bir faaliyet kolu için belirlenmiş olan katsayılar (% 12, % 15 veya % 18’lik beta faktörleri) ile çarpılması suretiyle faaliyet kolları bazında” hesaplanır.

Tablo 10. Standart Yaklaşımında Faaliyet Kolları Risk Katsayıları

$K_{SY} = (\sum_{1-3} \max (\sum (BG_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0)) / 3$	
K_{SY} = Standart Yaklaşımına göre sermaye bulundurma yükümlülüğü	
BG_{1-8} = Her bir faaliyet kolu için belirli bir yıldaki brüt gelir.	
β_{1-8} = Komite tarafından belirlenen ve her bir faaliyet kolu için gerekli sermaye yükümlülüğünü brüt gelir düzeyine bağlayan sabit oran.	
Komite tarafından her faaliyet kolu için önerilen β oranları şu şekildedir:	
Faaliyet Kolları	β Oranı
Kurumsal Finansman	%18
Alım-satım ve Satış	%18
Takas ve Ödemeler	%18
Ticari Bankacılık	%15
Acentelik Hizmetleri	%15
Perakende Bankacılık	%12
Varlık Yönetimi	%12
Perakende Aracılık	%12

Kaynak: BDDK, “(Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), Gözden Geçirilmiş Düzenleme”, ss.193-194.

Bu hesaplama yapılırken, bir faaliyet kolu itibariyle negatif brüt gelir oluşması halinde, bu tutar diğer faaliyet kollarındaki pozitif tutarlardan düşülebilecektir. Ancak o yıl için tüm faaliyet kolları itibariyle toplam brüt gelirin negatif olarak belirlenmiş olması halinde, negatif tutar hesaplamalarda dikkate alınmayacaktır. Hesaplanan

sermaye yükümlülüğünün sermaye yeterliliği standart oranının paydasına taşınması sırasında 12,5 ile çarpılması gerekmektedir.²⁷

3.2.1.3.3 Alternatif Standart Yaklaşım

Ulusal denetim otoritesinin iznine bağlı olan bu yaklaşımda, bankanın ulusal denetim otoritesini risklerini mükerrer sayımını engellemek yoluyla gelişmiş bir temel yarattığı konusunda ikna etmesi gerekmektedir. Bankanın alternatif standart yaklaşım yöntemini kullandıktan sonra tekrar standart yaklaşıma dönmesi izine tabiidir. Piyasa hacmi büyük olan bankaların bankaların bu yaklaşımı kullanmaları öngörülmemektedir.

Bu yaklaşımda, operasyonel sermaye miktarı perakende ve ticari bankacılık dışında Standart Yaklaşımın aynısıdır. Perakende ve ticari bankacılıkta risk göstergesi olarak krediler ve avanslar kullanılmaktadır ve beta değerleri standart yaklaşımla aynıdır.

3.2.1.3.4 Ulusal İnisiyatif Kullanılacak Alanlar

Yeni uzlaşısı kapsamında birinci yapısal blok içerisinde ulusal inisiyatif kullanılabilecek alanlar aşağıda ana hatlarıyla yer almaktadır²⁸.

3.2.2 İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelenmesi

Denetim otoritesinin incelemesi, yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerin sermaye ile desteklenmesinin değil bankaların risklerini izlemesi ve

²⁷Figen Kocabıyık "Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış" İstanbul Üniversitesi 2007 s.45

²⁸ Daha kapsamlı bir açıklamaya "BDDK, "Basel-II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber", ARD Çalışma Raporları 2005/8, Sedat Yetim, Aslı Balcı, Ekim 2005, <http://www.BDDK.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/BDDK/arastirma/2005-8.pdf>. 20.02.2013

yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.²⁹

İkinci yapısal blok bankanın risklerine karşı sermaye yeterliliği derecelendirip bunun uygunluğunu sorgular ve birinci yapısal blokta hesaplanan sermaye yeterliliğinden daha fazla olup olmadığını belirler. Birinci yapısal blokta modellerin bankanın yapısıyla uyumu ikinci yapısal bloğun doğru olarak uygulanması açısından önem arz etmektedir. Her iki bloğun birbirine uyumu en az asgari sermayenin tutulmasını sağlar. Birinci bloğun doğru olarak uygulanmaması bankanın sermaye yeterliliğinin karşılayamayacağı veya aksi durumlara yol açabilir. Denetim otoritesi bankanın sermaye yeterliliğinin karşılayamayacağı risklere maruz kaldığı durumlarda müdahale etmesi beklenir. Banka ile denetim otoritesi arasındaki diyalog bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

Denetim ve gözetim sürecinin içeriği iki noktada özetlenebilir. Birinci bölüm; asgari sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında dikkate alınmayan ya da kısmi olarak dikkate alınan risk faktörleri ve dış etkenlerin risk ölçüm ve yönetim sürecine dâhil edilmesini amaçlamaktadır. Bu unsurlarda denetim otoritesinin gözetiminde risk ve sermaye gereksinimi değerlendirmelerine dâhil edilmelidir. İkinci bölümde ise; uzlaşının ilk bölümünde yer alan gelişmiş yaklaşımlara uyumla ilgili asgari kriterler ve bankacılık denetimine ilişkin genel ilkeler değerlendirilmiştir. Basel komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana ilke belirlemiştir.³⁰

Birinci ilkeye göre, bankalar sermaye yeterliliklerini risklerinin yapılarına ve piyasa stratejilerine göre değerlendirebilecekleri süreç yaratmalıdırlar. Bankaların riskleriyle piyasa stratejilerinin uyumlu olması beklenmektedir. Bu bağlamda banka yönetimi tarafından risk ve stratejinin analiz edileceği bir süreç ve bu süreç sonunda

²⁹Basel Bankacılık Denetim Komitesi, a.g.e., s.1

³⁰Münür Yayla ve Yasemin Türker Kaya, a.g.e., s.19

ıkan sermaye yeterliliği ve piyasa stratejisinin iç kontrol mekanizması tarafından kontrolü önem arz etmektedir. İkinci ilke denetim mekanizmalarının hedeflenen sermaye yeterlilik oranlarının ihtiyati sermaye yeterliliğine uyumun gözden geçirilmesine ilişkindir. nc ilke ulusal denetim otoritesinin yerinden veya merkezden izlemesi, faaliyetleri hakkında bilgi alışverişi yapması, tavsiyeler vermesi, bağımsız denetim raporlarının dikkate alması ve belirli aralıklarla raporların istenmesine ilişkindir. Son ilke olan dördüncü ilke, ulusal denetim otoritelerinin bankalar ile olan ilişkilerini kapsamaktadır. Banka sermayesinin ulusal denetim otoritesince belirlenen asgari tutarın altına düşmemesi konusunda yaptırım uygulanması beklenebilir. Ulusal denetim otoriteleri bankalar üzerinde kar dağıtımının sınırlandırılması veya sermaye artırımına gidilmesi gibi yaptırım hakkına sahip olması denetim otoritesinde olması beklenen unsurlardandır.

3.2.3 nc Yapısal Blok: Piyasa Disiplini ve Bilgilendirme

nc yapısal blok, birinci ve ikinci blokların tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu blokla amaçlanan bankaların faaliyetlerini yaparken tařıdığđ riskleri finansal yapılarını kamuoyuyla paylaşıp bu bilgiler doğrultusunda değerlendirilmesidir. Piyasa disiplini ve bilgilendirme ile bankaların uygulamalarının kapsamı, sermaye bileşenleri ve yapısı, maruz kalınan riskler ve lm ile sermaye yeterlilik durumu piyasaya belirli aralıklarla ilan edilmesi yoluyla piyasa disiplinin ve bilgilendirilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

nc yapısal blok ile bankalar içinde bulundukları piyasada faaliyet gösterirlerken yaptıkları faaliyetlerin kapsamı ve içeriği hakkında bilgilendirme yükümlülüklerine tabi tutulmuşlardır. Bununla bankalar belirli aralıklarla faaliyetlerini bağımsız denetim kuruluşlarının kontrolünde kamuoyuna bildirmekle ykmldrlər.

nc yapısal blok'un bir başka bařlıęđ Rehber İlkelerdir. nc yapısal blok birinci ve ikinci yapısal bloğun tamamlayıcısı niteliğindedir. Bankalar faaliyetlerinde sermaye, riski, risklere karşı ayrılan sermaye yeterliliği ve bankacılık uygulamasının

kapsamı hakkında kamuoyuna aılayarak Őeffaflığı sağlamaktadır. Bu noktada bankalar uygulanan öncelik daha fazla olmaktadır.

Ulusal banka denetim otoriteleri uygun bilgilendirilmenin sağlanması için farklı yetki ve yaptırımlara sahiptirler. Denetim otoriteleri bankalarda piyasa disiplininin sağlanması için bankaların faaliyetlerini sorgulayabilir, güvenilir bir Şekilde bankacılık yapmalarını isteyebilirler. Otoriteler, bankalardan faaliyetlerinin düzenli olarak raporlanmasını da isteyebilirler ve bunların tamamını veya bir kısmını kamuya açık halede getirebilirler. Raporlanmanın ve kamuoyunun bilgilendirilmesin noktasında bir çok mekanizma mevcuttur. Raporlamanın gerçekçiliği ve hesaplamanın doğruluğu noktasında bildirim yapan kuruluş yükümlüdür. Yapılan bildirimlerin gerçekçi olmaması noktasında ek asgari sermaye yeterliliği ayırmaya kadar gidebilecek cezai yaptırım denetim otoritelerinin tasarrufundadır.

Sermaye yeterliliği ile ilgili kamunun olarak bilgilendirilmesini ifade eden üçüncü yapısal bloğun daha kapsamlı ve ülkeden ülkeye farklılık gösterebilen muhasebe standartlarıyla eliŐmeyip birbirinin paralelinde olması gerekmektedir. Muhasebe açıklamalarıyla etkileşim baŐlıėını ifade eden bu paralellik konusunda Basel komitesi otoritelerle fikir alıŐveriŐini sürdürmektedir.

Bankalar faaliyetlerini kamuoyuna sunarken hangi bilgilerin sunulup sunulmayacağı konusunda önemlilik kavramını esas alarak sunmalıdır. Bilgilerin eksik, yanlış olarak veya kasıtlı olarak bildirilmemesi asimetric bilgiyle yol açacak ve yatırımcıların bu bilgiyle yatırım fikri önemli lde deėiŐecektir. Komite, bilgilerin önemliliğinin değerlendirilmesi noktasında bilginin önemini değerlendirme aşamasında bankanın alacağı kararının nitel olamayacağının farkındadır. Bu konuyla ilgili olarak bir eşik değerde tespit edilmemiŐtir.

Bildirim sıklığı bir diğer önemli baŐlıktan birisidir. nc yapısal blokta belirtilen kamuyu aydınlatma için yapılan bilgilendirme raporları 6 ayda bir yapılacaktır. Ancak bilginin mahiyetine göre bu sure 3 aya da inebilmektedir. Bankanın risk

stratejisini, faaliyetlerini ve sınırlamalarını içeren nitel özet raporlar yıllık olarak yayınlanabilmektedir. Basel II uzlaşısının riske duyarlılığının yüksek olması sermaye piyasasındaki değişimlerden kolay etkilenmesinden dolayı risk tutarlarının ve diğer değişimden hızlı etkilenen kalemlerin 3 aylık dönemler itibariyle raporlanmasını gerektirmektedir. Ana sermaye, toplam sermaye yeterlilik oranı ve bunların bileşenler 3 aylık dönemlerde raporlanmalıdır.

Son olarak Komite bankalara ait özel ve gizli bilgiler başlığıyla ihtiyaç duyulan bilgilerle yayınlanmasında sakınca duyulan bilgiler arasındaki denge üzerinde durmuştur. Bankalara ait stratejik önem arz eden bilgilerin yayınlanması bankanın değerini düşürüp rekabet konusunda diğer bankalara oranla geride bırakacak niteliktedir. Bankaların müşteri detaylı bilgilerinin, katsayılarının ve yöntemlerinin açıklanması içsel düzenlemelerinin anlaşılması hususunda bilgi verici niteliktedir. Basel komitesi, bu bilgilerle kamuoyuna açıklanmasında ihtiyaç duyulan arasında bir denge kurulabileceğine inanmaktadır. Eğer bankanın konumuna zarar verecekse bankaya ait açıklanması gerek bilgilerin bazı özel ve önemli kısımlarının açıklanmaması konusunda komite bankaları özgür bırakmıştır.

3.3 Basel I ve Basel II' nin Karşılaştırılması

1988 Basel I Uzlaşısında sadece kredi ve piyasa riski dikkate alınırken “Yeni Basel II Uzlaşısı” ile kredi riskinin daha kapsamlı ele alınmasının yanında operasyonel riskin de dikkate alınması sermaye yeterliliği hesaplamasını daha duyarlı hale getirmiştir.

Basel I uzlaşısında kredi riskine ilişkin ağırlıkların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı yapılırken Basel II uzlaşısında klüp kuralı ortadan kaldırılıp kredi riskinin standart yöntem ile ölçülmesinde kredi derecelendirme

kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği risk derecelerinin kullanılmasına başlanmıştır.³¹

Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması Basel II uzlaşısıyla terk edilip her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılması özendirilmiştir. Basel I uzlaşısında denetim otoritesince tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım uygulanmaktaydı ancak Basel II uzlaşısıyla risk yönetiminin önemine ve risk kültürünün banka genelinde yaygınlaşmasına vurgu yapılmıştır.

Basel II Uzlaşısında, sermaye yeterlilik oranının yanında, gözetim, denetimin önemi ile piyasa disiplininin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Otoriteler tarafından eleştirilen yanı sıra Basel I uzlaşısı sadece asgari sermaye yeterlilik oranına vurgu yapmıştır.

3.4 Basel II'ye Yöneltilen Eleştiriler

1988 Basel II uzlaşısının kullanılmasıyla birlikte Basel I'de olmayan kriterler yenilikle birlikte beraberinde bir takım sorunlar getirmiştir. Basel II'ye yöneltilen eleştiriler şöyledir.

Uzlaşının teknik seviyesinin yüksek olması ve uygulamanın pahalı olması, kalibrasyona ilişkin eleştiriler, uzlaşi sermayeye gereğinden fazla önem atfediyor. Uzlaşi'nin konjonktürel dalgalanmaları arttırması, standart yonteme ilişkin eleştiriler, derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlara ilişkin eleştiriler, uzlaşi hükümlerinin bazı tarafları cezalandırması (kobiler, gelişmekte olan ülkeler), uzlaşının gelişmekte olan ülkelere özel şartları dikkate almaması. çeşitlendirme etkisi, ileri ölçüm teknikleri için

³¹Bu kriter Derecelendirme Kuruluşların bağımlılığı yaratan ayrı bir sorun oluşturmuştur

yeterli teşvikin olmaması, kredi riski modelleri, denetimsel gözden geçirme, kamuya açıklama gibi eleştiriler yöneltilmiştir.³²

Diğer etkiler ise görüş sürecinin daha uzun olabileceği, yerel bankaların kapsam içine alınabileceği, sigortacılığın daha iyi ele alınmaması, kredi riskleri ile sigorta riskleri arasında düşük korelasyonun olması, genel trendin finansal gruplar yönünde olması ve bunun gibi etkilerdir.

Basel II kriterlerinin yetersizliği ile ilgili olarak A. Aslan Şendoğdu “Basel II Kriterlerinin Dünü Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı” adlı makalesinde konu etmiş ve makale Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi birinci cilt ikinci sayıda yayınlanmıştır. Basel II kriterlerinin eksikliğine neden revizyon ihtiyacı duyulduğuna vurgu yapıp;

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun, 6 Nisan 2010 tarihli, Basel II Çerçevesinde Hazırlanan Düzenleme Taslaklarına İlişkin Basın Açıklaması’na göre; Tüm dünyada yaşanan küresel krizin etkisiyle “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması” dokümanının gözden geçirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaca binaen gözden geçirme çalışmaları, Basel Bankacılık Denetim Komitesince hâlihazırda devam etmektedir. Küresel krizle beraber dünya genelinde artan banka iflasları, denetim ve gözetim açısından, Basel II’nin de itibar kaybetmesine ve sorgulanma eşiğinin yükselmesine neden olmuştur. Bankacılık türev ürünlerinin alım satımında risk yönetiminin hiçe sayılması, yaşanan krizin bankacılığa ilişkin temel sıkıntısı olarak değerlendirildiğinde, Basel II’nin bu alanda da ciddi düzenlemelere ihtiyacı olduğu açık olduğunu vurgulayıp 17 Aralık 2009’da Basel komitesi tarafından hazırlanan “Strengthening the Resilience of the Banking Sector - Consultative Document” (Bankacılık Sektöründeki Dayanıklılığın Arttırılması-İstişare Metni) sonuçlarına vurgu yapmıştır.

³²Dr. C. Coşkun Küçüközmen, Murat Mazıbaşı, Ayhan Yüksel “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) Aralık 2004

Bahse konu İstişare Metninde yer alan programın temel hedefleri

- Olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II'ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- Asgari sermaye gereksinimindeki döngüsellığı azaltma ve karşılık ayrılması,
- Bankacılık sektörünün kuvvetlendirilmesi amacıyla ortaya koyduğu sermaye ve likidite düzenleme önerileri,
- Risk yönetiminin ve yönetişimin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması şeklinde özetlenebilir.³³

³³A. Aslan Şendoğdu, a.g.e., s.11

4 BASEL III

Finansal sistem sürekli gelişim ve değişim içerisindedir. Teknolojik gelişmeler sonucu finansal enstrümanların karmaşıklaşması, gerekli mevzuatın güncellenmesi zorunluluğunu da günden güne artırmaktadır. Finansal enstrümanların karmaşıklaşması aynı zamanda riski ve beraberinde riskin çeşitliliğini de artırmakla kalmayıp, bir enstrümandan diğerine transfer edilebilmesi, riskin ölçümünü de güçleştirmiştir.

4.1 Basel III'ün Yol Haritası

2008 yılında ortaya çıkan tablo, krizlerin finansal bazda olması maliyetlerinin ve etkilerinin daha derin olduğunun ispatı niteliğindedir. Bankacılık alanında ortaya çıkan krizlerin azaltılması ve bu krizlere karşı sektörün dayanıklı hale getirilmesi için likidite ve ana sermayeye yönelik bir takım kararlar alınmıştır.

Basel III'e giden yolu anlamak için dünyanın içinden geçtiği krizleri ve bu krizler doğrultusunda yapılan zirvelerin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Basel III'e giden yolda yapılan zirveler; Washington G20 Zirvesi, Londra G20 Zirvesi, Pittsburgh G20 Zirvesi, Toronto G20 Zirvesi, Seul G20 Zirvesi, Cannes G20 Zirvesi'nden oluşmaktadır.

2008 yılında ABD konut piyasalarında patlak veren kriz ilk zamanlarda sadece bu ülkeyle sınırlı olarak görülmüştür. Ancak zamanla yatırım bankalarına ve hedge fonlarına daha sonrada sigorta ve bankacılığa yayılan kriz küreselleşen dünyada finansal krizlerin sadece bir ülkeyle sınırlı olamayabileceği ihtimali gösterip tüm dünyaya yayılmıştır. Direkt olarak bankacılık kaynaklı olmasa da 2008 krizinin kurbanı bankacılık sektörü olarak seçilmiştir. 2008 küresel kriziyle ilgili birçok araştırma ve makale yazılmıştır. Konu ile ilgili olarak ülkelerin ulusal denetim otoriteleri birçok toplantı yapmıştır. Bu toplantılardan en önemlisi G20 ülkelerinin yapmış olduğu toplantılardır.

4.1.1 Washington G20 Zirvesi

15 Kasım 2008 tarihinde Washington'da yapılan G-20 Zirvesinde mali piyasaların, ürünlerin ve aktörlerin denetimi ve regülasyonu konusunda varılan kararın uygulanmasına ve finansal sistemlerin düzenlenmesine devam edileceği ifade edilmiştir. Liderler Toplantısı (G20) sonucunda yayımlanan bildiriye aşağıda yer verilmiştir.

- Finansal sistemin istikrar kazanması için göstermiş olduğumuz çabalarımıza devam edeceğiz ve istikrar için gerekli her türlü önlemi alacağız.
- Yerel şartlara uygun para politikası desteğinin önemini göz ardı etmeyeceğiz.
- Mali sürdürülebilirliğe yardımcı olacak bir politika oluştururken uygun hallerde yerel talebi hızlı bir şekilde canlandırmak için mali önlemler alacağız.
- Gelişen ve gelişmekte olan ekonomilere mevcut zor finansal şartlarda finansmana erişimleri için likidite kaynakları ve program destekleri aracılığıyla yardım edeceğiz. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) krize tepki verilmesi yönündeki önemli rolünün altını çiziyor, yeni kısa-vadeli likidite serbestliğini memnuniyetle karşılıyor ve esnekliği garantilemek için araçlarının ve imkânlarının halihazırda sürmekte olan gözden geçirilme sürecini teşvik ediyoruz.
- Dünya Bankası ve diğer çok-terafı kalkınma bankalarının (ÇKB) kalkınma programlarını desteklemek için bu bankaların kapasitelerinin tamamını kullanmak konusunda cesaretlendireceğiz. Aynı zamanda altyapı ve ticaret finansmanı alanlarında Dünya Bankası'nın geçtiğimiz günlerde takdim ettiği yeni imkânları memnuniyetle karşılıyoruz.

- IMF, Dünya Bankası ve diğer ÇKB'lerin krizin aşılması konusunda rollerini yerini getirmek için yeterli kaynaklara sahip olduklarından emin olacağız.”³⁴

4.1.2 Londra G20 Zirvesi

Londra’da G20 zirvesi, finansal piyasaları istikrara kavuşturmak, hane halklarını ve işletmelerin durgunluktan çıkmasını olanaklı kılmak için gerekli her türlü önlemi alınması, güveni sağlamak amacıyla küresel finansal ve ekonomik sistemi güçlendirmek ve reformlar yapmak, küresel ekonomiyi istikrarlı büyüme rayına oturtmak, istihdam seviyesini artırmak ve yoksulluğu azaltma amacıyla toplanmıştır.

Zirvede, finansal istikrarın desteklenmesine yönelik taleplere paralel olarak, daha da genişletilmeli ve daha güçlü bir kurumsal temel üzerine oturtulmuş ve geniş yetkilerle donatılmış bir biçimde “Finansal İstikrar Kurulu” oluşturulması, uluslararası iş birliği ve bu konularda gelişme sağlandıktan sonra ihtiyati tedbirlerle daha da pekiştirilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır.

4.1.3 Toronto G20 Zirvesi

Dördüncü G20 zirvesi Kanada’nın Toronto kentinde 26-27 Ocak 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. G20 zirvesi sonrası açıklanan Liderler Bildirgesi, konu başlıkları itibariyle bir önceki toplantı ile benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bundan sonra alınacak kararların izlenmesi ve yeknesaklığın sağlanması bakımından bir çerçevenin oluştuğunu söylemek mümkündür.

Bu bildirmede de, güçlü ve istikrarlı bir büyüme yapısı, finansal sektör reformu, uluslararası finansal kuruluşlar ve kalkınma, korumacılıkla mücadele ve ticaret ve

³⁴Finansal Piyasalar ve Dünya Ekonomi Washington Zirvesi Bildirisi, http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=finansal+piyasalar+ve+d%C3%BCnnya+ekonomisi+15+Kas%C4%B1m+2008&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.kgk.gov.tr%2Fcontents%2Ffiles%2Fyoneticiozetleri%2FFinansal+Piyasalar+ve+Dunya+Ekonomi+Zirvesi+Bildirisi+G20+Washington.doc&ei=z4V1Ub_hMIKp7AbItICADw&usg=AFQjCNGNOFAeqgt3FFMAZPVZx-Wm6sRqDQ&bvm=bv.45512109,d.ZWU, 03.03.2013

yatırımların teşvik edilmesi ve diğer konular ve bir sonraki gündem ana başlıkları çerçevesinde kararlar tasnif edilmiştir. Bildirgede, finansal sektör reformunun dört yapısal bloktan oluştuğu belirtilmiştir. Bunlar; güçlü bir düzenleyici yapı, etkin bir denetim sistemi, sistemik olarak önemli kuruluşların belirlenmesi ve tasfiye süreci ve saydam bir uluslararası değerlendirme ve karşılıklı kontrol mekanizması şeklinde belirlenmiştir.³⁵

4.1.4 Seul G20 Zirvesi

Küresel kriz sonrası beşinci G20 liderler toplantısı, Güney Kore'nin Seul kentinde 11-12 Kasım 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Zirve toplantısı sonucunda, etkin bir gözetim ve denetim sisteminin eksikliği, ölçek olarak önemli finansal kuruluşların daha sıkı düzenlenmesi olmak üzere, bankaların sermaye ve likidite standartlarının yeni finansal düzenleme çerçevesinde ele alınması bir kez daha kararlaştırılıp, konjonktürde bankacılık sisteminin önemi ortaya koyulmuştur.

Seul Zirvesi'nde, bu anlamda finansal sektör reformuna ilişkin Basel Denetim Komitesi ve Finansal İstikrar Kurulu'nun açıklamış olduğu yeni kural ve standartlar desteklenmekle birlikte, bu konuda ekonomik iyileşmeye paralel bir şekilde üye ülkelerin söz konusu standartlara intibak etmesi için önemli geçiş süreleri öngörülmüştür. Özellikle Basel III olarak bilinen kurallara üye ülkelerce 2013 yılından başlayarak 2019 yılına kadar uyum sağlanması, sistemik olarak önemli finansal kurumların ahlaki rizikosunu azaltacak ve tasfiye süreçlerini iyileştirecek kuralların 2012'ye kadar tamamlanması, sınırlar ötesi tasfiye kurallarının nihaî olarak belirlenmesi ve finansal denetim ve gözetimin güçlendirilmesine onay verilmiştir. Ayrıca, Finansal Sektör Değerlendirme Programı'nın, hedge fonların, tezgâh üstü piyasaların ve kredi derecelendirme kurumlarının güçlü bir şekilde düzenlenmesinin, dünya genelinde ortak bir muhasebe standardının, ülkeler

³⁵G20 Toplantı Bildirgesi, <http://www.g20.utoronto.ca/2010/tocommunique.html>, 06.03.2013

arasındaki düzenleme farklılıklarının, eşgüdümün ve işbirliğinin ne kadar önemli olduğuna bir kez daha vurgu yapılmıştır.³⁶

4.1.5 Cannes G20 Zirvesi

Altıncı G20 Zirvesi 3-4 Kasım 2011 tarihlerinde Fransa'nın Cannes kentinde gerçekleştirmiştir. Fransa'nın başkanlık ettiği Zirveye Birleşik Arap Emirlikleri, Etiyopya, Singapur ve Afrika Birliği Başkanlığı da davet edilmiştir. Söz konusu zirve sonucunda aşağıdaki noktalara vurgu yapılmıştır.

Son toplantıdan bu yana küresel ekonominin, özellikle gelişmiş ülke ekonomilerinin daha da zayıfladığı, işsizliğin kabul edilemez boyutlara ulaştığı belirtilmiş, bu bağlamda, Avrupa ülkelerindeki risklerin artması nedeniyle mali piyasalardaki gerilimin arttığı ve gelişmekte olan ülkelerde büyümenin yavaşlama sinyalleri gösterdiği ifade edilmiştir. Uluslararası para sistemini daha istikrarlı ve dayanıklı hale getirme konusunda gelişme kaydedildiği ifade edilmiştir. Finansal bütünleşmeden fayda sağlanması ve oynak sermaye akımları karşısında dayanıklılığın artırılması ve SDR (Özel Çekme Hakları) sepetinin para birimlerinin küresel ticaret ve finans sistemindeki rolünü yansıtmaya devam etmesi gerektiği hususunda karara varılmıştır. SDR' ye kabul yapısının hali hazırdaki kriterlere göre devam etmesi gerektiği ve SDR sepetinin 2015 yılında ya da daha erken bir tarihte, ulusal paraların zaman içinde değişen özelliklerine göre, ulusal paralar sepete girme kriterlerini karşıladıkça, gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır. IMF'nin krizin etkilerinin bir bölgeden diğerine hızla yayılmasına müdahale edecek daha bütüncül, daha adil ve etkili bir gözetim mekanizması kurması gerektiğinin altı çizilmiştir. Gözetimi güçlendirme

³⁶ Türkiye Bankalar Birliği, Seul G20 Toplantı Bildirgesi, http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E1_Seoul_Summit_Leaders_Declaration.pdf, 06.03.2013

konusundaki çabaların yanı sıra, ikili ve çok taraflı gözetim mekanizmaları arasında daha başarılı bir bütünleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır.³⁷

4.2 Basel III'ün Getirdikleri

2007-2011 yıllarında yaşanan finansal dalgalanmalar ve istikrarsızlık değişen finansal kaynakların beraberinde yeni düzenlemelere gebe olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu bağlamda bir önceki bölümde yapılan G20 zirvelerinde yeni bir uygulamanın ortaya konulması konusunda bir takım kararlar alınmıştır.

Yaşanan kriz sonrasında Basel komitesi, konum itibariyle önemli bankların risklerinin tanımlanması konusunda Finansal İstikrar Kurulu ile iş birliği içinde olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmalar sonucunda 12 Eylül 2010 tarihinde Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, lokomotif finansal kuruluşların yeni Basel taslağı çerçevesinin ötesinde kayıpları karşılayacak kapasiteye sahip olmaları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Basel III kriterlerinin uygulanması kriterlerin getirdiği yükümlülüklerden çok ne zaman uygulanacağı ve nasıl uygulanacağı açısından önem arz etmektedir. Kriterler ile ilgili uygulama takvimi Tablo 11'de sunulmuştur.

³⁷ G-20 Cannes Zirvesi, *Zirve Bildirgesi*, http://www.abgs.gov.tr/files/EMPB/g20_zirvesi_cannes.pdf, 06.03.2013

Tablo 11. Basel III Uygulama Takvimi

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2009 itibarıyla
Kaldıraç Oranı	Denetmenin İzlemesi		1 Ocak 2013 - 1 Ocak 2017 arası paralel çalışma 1 Ocak 2015'de açıklamanın başlaması					1. Yapısal Blokla Yer Değiştirme	
Minimum çekirdek sermaye oranı			%3.5	%4.0	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5
Sermaye koruma tamponu						%0.625	%1.25	%1.875	%2.50
Minimum çekirdek sermaye + Sermaye Koruma Tamponu			%3.5	%4.0	%4.5	%5.125	%5.75	%6.375	%7.0
CET1 kesintisinin aşamalı olarak kullanılması (DTAs, MSRs ve finans için limitini aşan tutarlar da dâhil olmak üzere)				%20	%40	%60	%80	%100	%100
Minimum 1. kuşak sermaye			%4.5	%5.5	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0
Minimum toplam sermaye			%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0
Minimum toplam sermaye +koruma tamponu			%8.0	%8.0	%8.0	%8.625	%9.25	%9.875	%10.5
1. kuşak çekirdek sermaye veya 2. kuşak çekirdek sermaye olarak nitelendirilemeyen sermaye araçları			2013'de başlayıp 10 yılı aşkın sürede aşamalı olarak devreye girecek						
Likidite karşılama oranı	Gözlem dönemi başlıyor				Asgari standart tanıtımı				
Net istikrarlı finansman oranı		Gözlem dönemi başlıyor						Asgari standart tanıtımı	

*Gölgelemeler geçiş dönemleri gösterir – Tüm tarihler 1 Ocak 2013'ten itibaren.

Kaynak: (The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010, p. 7)

4.2.1 Özkaynağa İlişkin Değişiklikler

Basel III'de özkaynağın yapısına ilişkin getirilen yenilik Basel II 'de yer alan katkı sermayenin³⁸ana sermayenin % 100'ünü geçemeyeceği ve tier 3 uygulamasının yürürlükten kaldırılması olmuştur. Ülkemizde BDDK tarafından hali hazırda kullanılan Özkaynak Analiz Formu aşağıda sunulmuştur.

³⁸ Gizli yedekler, kredi karşılıkları, yeniden değerlendirme, hibrit bonolar, sermaye benzeri krediler vb. kalemlerden oluşur.

Tablo 12.Özkaynak Analiz Formu

		DÖNEM :
	FORM ADI: ÖZKAYNAK ANALİZ FORMU	
	SIRALAR	TUTAR
1	I- ANA SERMAYE (A+B+C+Ç+D+E+F+G+Ğ+H-I-İ-J-K-L)	1.595.721
17	II- KATKI SERMAYE (A+B+C+Ç+D+E+F+G-Ğ-H)	374.708
28	III- SERMAYE (I+II)	1.970.429
29	IV- SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER (A+B+C+Ç+D+E+F+G)	42.500
40	V- ÖZKAYNAK (III-IV) (Sermaye Yeterliliği Standart Oranının Hesaplanmasında Dikkate Alınacak Özkaynak)	1.927.929
41	VI- ÖZKAYNAK (V+IV.G1) (Sermaye Yeterliliği Standart Oranının Hesaplanması ile Kanunun 54 ve 56 ncı Maddesi Uygulaması Dışında Kalan Diğer Uygulamalarda Dikkate Alınacak Özkaynak)	1.968.359
42	VII- ÖZKAYNAK (V+IV.E+IV.G1) (Kanunun 54 ve 56 ncı Maddesi Uygulamasında Dikkate Alınacak Özkaynak)	1.968.359

Milyon TL

Kaynak: BDDK, “Finansal Piyasalar Raporu Haziran 2012” , Sayı 26.09.2012

Basel III’ ün getirdiği tedbirlerden ilki çekirdek sermayedir. Ana sermaye içerisinde zararı karşılama özelliğine sahip unsurlar çekirdek sermaye(commonequity) olarak nitelendirilmiştir.

4.2.2 Çekirdek Sermaye Oranı

BDDK kararları doğrultusunda, ödenmemiş sermaye ve dağıtılmamış karın toplamı olan, ana sermayenin kalitesini arttıran, çekirdek sermaye oranı yıllara oranla artırılması kararlaştırılmıştır. Bu artış 2013’ten 2015’e kadar olan dönemde % 2’den % 4.5’e artırılmasına karar verilmiştir.

Çekirdek Sermaye
Çekirdek Sermaye Oranı = _____ >= % 2’den % 4.5’e
Risk Ağırlıklı Aktifler

4.2.3 Sermayeye İlişkin Değişiklikler

Konjoktürel dalgalanmalar sırasında bankaların kendilerinin ayakta tutmaları ve sistemik bir kriz yaratmamaları açısından güçlü sermaye sahip olmaları ve istikrarlı likidite akısına sahip olmalıdırlar. Küresel kriz sonrası bankaların yaşadıkları likidite sıkıntısına yönelik olarak Basel III kapsamında getirilen kısıtlamalardan ilki likidite karşılama oranı, sermaye koruma tamponları(Capital Conservation Buffer) ve döngüsel sermaye tamponudur(Countercyclical Buffer).

4.2.4 Likidite Karşılama Oranı

Bu oran ile amaçlanan sistematik likidite şoklarına karşı dayanıklılığının artırılması, likidite yönetim sürecinin geliştirilmesidir. Özet olarak belirtmek gerekirse bir banka 30 günlük zaman diliminde tüm likidite gereksinimlerini sağlayıp sağlayamadığını tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 13. Likidite Karşılama Oranı

	Bankanın Likit Varlıkları
Likidite Karşılama Oranı =	-----
	30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışları

Yaşanan küresel krizden çıkarılan dersler paralelinde komite, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için iki farklı likidite düzenlemesi geliştirmiştir. Likidite Karşılama Oranı olan ilk düzenlemeye göre bankalar 30 günlük vadede ortaya çıkabilecek likidite ihtiyacını karşılamak için belirli bir oranda likidite bulundurmak zorundadırlar. Bu oranı destekleme kamacıyla Net İstikrarlı Fonlama Oranı adı altında ikinci bir oranın oluşturulmuştur.Net istikrarlı Fonlama Oranının amacı, likidite

uyumsuzluklarını sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı dahada güçlendirmektir. Orana göre bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranı % 100'den büyük olmalıdır. 1 Ocak 2012'den başlayarak her iki oran içinde 2015' e kadar bu oranın tutturulmasında zorunluluk olmadığı ancak likidite karşılama oranı için 1 Ocak 2015 ve net istikrarlı fonlama oranı için 1 Ocak 2018 itibarıyla başlanılmasına karar verilmiştir.³⁹

4.2.5 Sermaye Tamponları

Basel III ile yürürlüğe girecek olan bir başka uygulama Sermaye Tamponlarıdır. Ekonomik ve mali göstergelerin bozulması halinde karşılaşılabilecek kayıplara karşın bankaların özkaynak yapısının bu riskler ölçüsünde güçlü olması gerekmektedir. Bu amaçla özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasını engellemek için bankalarca bulundurulması beklenen ek sermaye tutarına Sermaye Koruma Tamponu denir.⁴⁰ Bu oran 2016 yılından 2019 yılına kadar düzenli olarak arttırılarak 2019'da % 2,5 olarak son halini alması öngörülmektedir. Bankaların istenilen sermaye tamponu oranını sağlayamaması halinde kar dağıtımında sınırlama yapılarak istenilen orana ulaşılması öngörülebilecek yaptırımlar arasında yer almaktadır.

4.2.6 Döngüsel Sermaye Oranı

Basel III kriterlerinin getirdiği bir başka yeni uygulama olan döngüsel sermaye oranı, bankaların kredi büyüyen kredi hacminin, sermaye yeterliliğinin karşılayamayacağı boyutlara gelmemesi için ayrılacak ilave çekirdek sermaye tutarını ifade eder. Finansal kuruluşların taahhütlerini yerine getirememesi sistematik krize yol açmalarına yol olmaktadır. Taahhütlerin yerine getirilememesi finansal bir krize yol açıp piyasanın tümünü tetikleyebilir.

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu* – Aralık 2010, Eylül 2012, s.34

⁴⁰ 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 43 ve 93 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanan *Sermayeyi Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı*

Basel III kriterlerin de Döngüsel sermaye oranı ülkelerin ulusal denetim otoritelerince % 0 ile % 2,5 arasında uygulanacaktır. Bu oranda yapılacak değişim ile amaçlanan konjonktürel değişime göre kredi büyüme hacminin azaltılıp artırılmasıdır

4.2.7 Kaldıraç Oranına İlişkin Değişiklikler

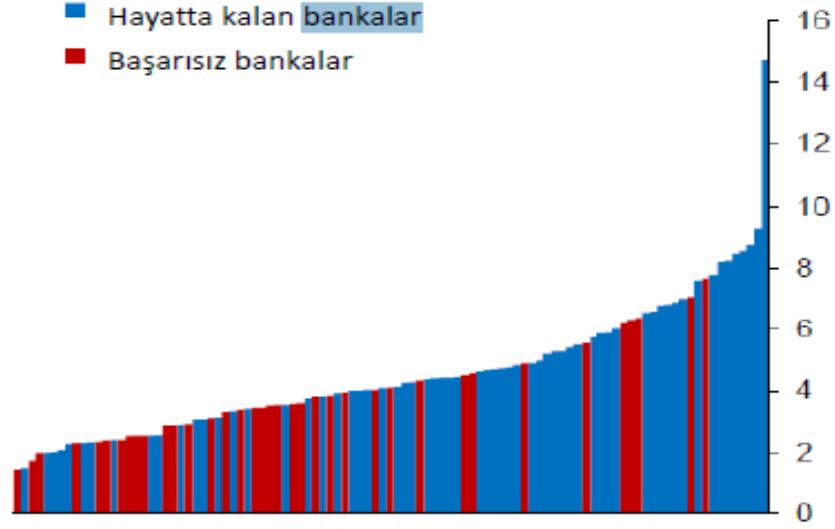
Ana sermayenin aktifler ve bilanço dışı kalemler toplamına bölümünden elde edilen kaldıraç oranı 2017 yılı başına kadar denilenecek olup 2017 yılının başına kadar % 3 oranı uygulanacaktır. 2018 yılından itibaren 1. Yapısal bloğa dâhil edilecektir.

Tablo 14. Kaldıraç Oranı

KALDIRAÇ ORANI =	ANA SERMAYE
	AKTİFLER + BİLANÇO DIŞI KALEMLER

Kaldıraç oranı en az % 5 olan bankaların 2007 sonrası krizden sorunsuz çıkma ihtimalleri % 5'ten düşük kaldıraçla çalışanlara göre çok daha yüksek olmuştur.

**Tablo 15.Küresel Ölçekteki Bankaların Kriz Öncesindeki Kaldıraç Oranları
(2006, %)**

Kaynak: Kaynak: TCMB, 2013 Yılında Para ve Kur Politikası, 25.12.2012, Ankara

2008 krizinden sonra ortaya çıkan kanı bazı dönemlerde sadece sermaye yeterlilik uygulamasının yeterli olmadığıdır. Bu eksikliği gidermek için geliştirilen oranlardan biri olan kaldıraç oranı destekleyici nitelikte olup borçlanmayla birlikte gelecek riskleri önleme amacı gütmektedir. Oranın aşılması halinde belirli bir zorunlu karşılık yaptırımını uygulayan kaldıraç oranı 2013 yılının son çeyreği ile 2015 yılı son çeyreği arasında kademeli olarak genişletilmesi öngörülmektedir.

4.3 Türkiye’de Basel III Uygulaması

Türkiye’de Basel III uygulamasına yönelik BDDK’nın yaptığı çalışmalar aşağıdaki yönetmelikler çevresinde şekillenmektedir.

- Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik Taslağı
- Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Taslağı

- Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı

- Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı

4.4 Çekirdek Sermaye Oranı Uygulaması

Çekirdek Sermaye Oranı ile ilgili 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 44 ve 93 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanana Yönetmelik Taslağında detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 16.Çekirdek Sermaye Unsurları

SIRALAR
I- ÇEKİRDEK SERMAYE(A+B+C+Ç+D+E+F+G+Ğ+H-I-İ-J-K-L)
A) Bankanın tasfiyesi halinde alacak hakkı açısından diğer tüm alacaklardan sonra gelen ödenmiş sermaye,
C) Hisse senedi ihraç primleri,
Ç) Hisse senedi iptal kârları,
D) Yedek akçeler,
F) Net dönem kârı ile geçmiş yıllar kârı,
G) Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar
Ğ) Sermayeye eklenecek iştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları
H)) Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca özkaynaklara yansıtılan gelir ve giderler

Kaynak: Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı, (05.05.2013) tarihinde http://www.BDDK.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Duzenleme_Taslaklari/11700cccb_yonetmelik_dis.pdf, 'den alındı.

İLAVE ÇEKİRDEK SERMAYE

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), sermaye koruma tamponu ve döngüsel sermaye tamponu olarak bulundurulması gereken ilave çekirdek sermaye tutarının hesaplanmasına ilişkin yönetmelik taslağında ilave çekirdek sermayesinin sınırlarını oluşturmuştur.

Tablo 17. Kar Dağıtım Tablosu

Dilimler	Azami Kâr Dağıtım Oranı
%25 veya daha az	%0
%25'ten fazla ancak %50 veya daha az	%20
%50'den fazla ancak %75 veya daha az	%40
%75'ten fazla ancak %100'den daha az	%60

Kaynak: Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı, (05.05.2013) tarihinde http://www.BDDK.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Duzenleme_Taslaklari/11700cccb_yonetmelik_dis.pdf, 'den alındı.

Buna göre ekonomik ve mali göstergelerin bozulması durumunda karşılaşılabilecek kayıplar nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bankalarca bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarını ifade eden sermaye koruma tamponu konsolide ve konsolide olmayan bazda binde 25 olarak uygulanacak. Bankalarca konsolide ve konsolide olmayan bazda hesaplanacak ilave çekirdek sermaye tutarının ilave çekirdek sermaye gereksiniminden daha düşük olması halinde yapılacak kâr dağıtımı, ilave çekirdek sermayenin ilave çekirdek sermaye gereksinimine bölünmesi suretiyle bulunacak değerin aşağıdaki tabloda karşılık geldiği dilime tekabül eden azami kâr dağıtım oranı nispetinde sınırlandırılır. Konsolide ve konsolide olmayan hesaplamaların her ikisinde de ilave çekirdek sermaye tutarının ilave çekirdek sermaye gereksiniminden az olduğunun ortaya çıkması halinde birinci fıkra uygulamasında bankalarca bu hesaplamalardan en yüksek kâr dağıtımı sınırlamasına neden olanı dikkate alınır.⁴¹

⁴¹Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı, http://www.BDDK.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Duzenleme_Taslaklari/11700cccb_yonetmelik_dis.pdf, 04.08.2013

4.4.1 Türkiye’de Likidite Karşılama Oranı

Ülkemizde hali hazırda bir aylık vade dilimi için hesaplanmakta olan likidite oranı Basel III çerçevesinde düzenlenen Likidite Karşılama Oranı ile benzerlik göstermekte olup, bankacılık sektörünün yeni uluslararası düzenlemelere kolaylıkla uyum sağlayabileceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili Temmuz 2012 tarihli Merkez Bankası Başkan Yardımcısı İhsan Uğur Delikanlı’nın konuşması;

Yürürlükteki mevcut uygulamalara göre likidite düzenlemesi, haftalık ve aylık olmak üzere iki farklı vade dilimine ilişkin olarak yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranlarının tutturularak gerçekleştirilmektedir. Likidite yeterlilik oranları, likit varlık ve nakit girişlerinin nakit çıkışlarına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Yabancı para likidite yeterlilik oranının minimum olarak % 80 toplam likidite yeterlilik oranının ise % 100 olması gerekmektedir. İlave olarak belirlenen stok likidite yeterlilik oranında % 7 seviyesinde tutturulması zorunluluğu vardır. Delikanlı konuşmasında Türkiye finansal kriz döneminde bankacılık sektöründe hiçbir temerrüt olayı gerçekleşmeyen ve hatta hiçbir bankası devlet desteğine de ihtiyaç duymayan ender ülkelerden birisidir. Türk bankacılık Sektörünü, sağlam özkaynak yapısı, güçlü likidite profili, düşük kaldıraç oranı ve mevduat bazlı fonlama yapısı diğer ülkelere göre bir adım ileriye çıkartmaktadır. Gerçekleştirilen projeksiyon çalışmaları da normal piyasa koşulları altında gelecek dönemin kaldıracın bir miktar artacağı ancak sermaye yeterlilik oranı ve likidite kötüleşmenin olmadığı bir konjonktür olacağını göstermektedir. Bu göstergeler ışığında, Basel-III kriterlerinin sektörümüzün karlılık ve kredi büyümesi açısından önemli sıkıntılara yol açmayacağını değerlendirmiştir. Türkiye’de Bankalar tarafından kullanılan Likidite tabloları aşağıdaki gibidir.

Tablo 18. İki Haftalık Stok Likidite Oranı Bildirim Formu

FORM ADI: HAFTALIK STOK LİKİDİTE ORANI BİLDİRİM FORMU		
SIRA AÇIKLAMASI	Oranlar	İşgünü
A-VARLIKLAR		TP+YP
1 I- Nakit Değerler ve T.C. Merkez Bankası		— . — . —
9 II- Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler		— . — . —
11 III- Alacaklar		— . — . —
15 IV- TOPLAM VARLIKLAR		— . — . —
B-YÜKÜMLÜLÜKLER		
16 I- Mevduat		— . — . —
44 II- TCMB, Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler Hesapları		— . — . —
52 III- Diğer Krediler		— . — . —
54 IV- TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER		— . — . —
55 C- Günlük Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülükler Likidite Yeterlilik Oranı (AIV/BIV)		— . — . —
56 D- Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülükler Likidite Yeterlilik Oranı ($\Sigma C/5$)		

Kaynak: Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı, (05.05.2013)tarihindehttp://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/1683likidite_yonetmelik_rg_10.2.2012_28200_islenmis.pdf, ‘den alındı.

01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik’in 15/A maddesinde öngörülen oranın ölçümüne ilişkin bilgiler yer alacaktır. Form, adı geçen Yönetmelik ve ilgili diğer mevzuatta belirtilen hususlar dikkate alınarak hazırlanan iki haftalık stok likidite oranı bildirim formu, bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesi ve değerlendirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

15/A maddesinde yer alan oran, zorunlu karşılıkların tesis dönemini içeren 14 günlük dönemdeki oranların basit aritmetik ortalaması alınarak hesaplanır. EK-5’te detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 19 Haftalık Likidite Oranı Bildirim Formu

FORM ADI: HAFTALIK LİKİDİTE ORANI BİLDİRİM FORMU (BİRİNCİ VADE DİLİMİ)					
SIRA AÇIKLAMASI	Vade unsuru	Oranlar	İşgünü		
A-VARLIKLAR			YP	TP+YP	
1 I- Nakit Değerler ve T.C. Merkez Bankası			..	..	
11 II- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan			..	..	
29 III- Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler			..	..	
32 IV- Alacaklar			..	..	
41 V- Krediler			..	..	
59 VI- Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler (Net)			..	..	
75 VII- Yatırım Amaçlı Değerler (Net)			..	..	
77 VIII- Türev İşlemler			..	..	
84 IX- TOPLAM VARLIKLAR			..	..	
B-YÜKÜMLÜLÜKLER					
85 I- Mevduat			..	..	
115 II- TCMB, Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler Hesapları			..	..	
123 III- Diğer Krediler			..	..	
131 IV- Diğer Kaynaklar			..	..	
142 V- Bilanço Dışı İşlemler			..	..	
150 VI- Türev İşlemler			..	..	
157 VII- TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER			..	..	
158 C- Günlük Yabancı Para Likidite Yeterlilik Oranı ((84/157)*100)			..		
159 D- Günlük Toplam Likidite Yeterlilik Oranı ((84/157)*100)					
E- Birinci Vade Dilimine İlişkin Yabancı Para Likidite Yeterlilik Oranı					
160 (ΣC/5)					
161 F- Birinci Vade Dilimine İlişkin Toplam Likidite Yeterlilik Oranı (ΣD/5)					

Kaynak: Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı, (05.05.2013)tarihindehttp://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/1683likidite_yonetmelik_rg_10.2.2012_28200_islenmis.pdf,‘den alındı.

01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ekinde yer alan “ikinci vade dilimine” ilişkin bilgiler yer alacaktır. Form, adı geçen Yönetmelik ve ilgili diğer mevzuatta belirtilen hususlar dikkate alınarak hazırlanan Haftalık Likidite Oranı Bildirim Formu, bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesi ve değerlendirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Vade unsuru taşıyan kalemler arasında hesaplama sadece vadesine 31 gün kalan varlık ve yükümlülükler dâhil edilir. Satır açıklamasının yanında (X) işareti bulunan vade unsuru taşımayan kalemler vadelerine bakılmaksızın stok değeri üzerinden kaydedilir. Vade unsuru taşıyan ve taşımayan bütün varlık ve yükümlülükler, satır açıklamalarının yanında yer alan oranlarla çarpılarak kaydedilir.

Tablo 20. Haftalık Likidite Risk Analiz Formu

HAFTALIK LIKIDITE ORANI BİLDİRİM FORMU (İKİNCİ VADE DİLİMİ)				
FORM KODU: LY231HS		DÖNEM: / /		
SIRA AÇIKLAMASI	Vade unsuru	Oranlar	YP	TP+YP
A-VARLIKLAR				
1 I- Nakit Değerler ve T.C. Merkez Bankası				
11 II- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan				
29 III- Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler				
32 IV- Alacaklar				
41 V- Krediler				
59 VI- Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler (Net)				
75 VII- Yatırım Amaçlı Değerler (Net)				
77 VIII- Türev İşlemler				
84 IX- TOPLAM VARLIKLAR				
B-YÜKÜMLÜLÜKLER				
85 I- Mevduat				
115 II- TCMB, Bankalar, Yurtdışı Merkez ve Şubeler Hesapları				
123 III- Diğer Krediler				
131 IV- Diğer Kaynaklar				
142 V- Bilanço Dışı İşlemler				
150 VI- Türev İşlemler				
157 VII- TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER				
158 C- İkinci Vade Dilimine İlişkin Yabancı Para Likidite Yeterlilik Oranı ((84/157)*100)				
159 D- İkinci Vade Dilimine İlişkin Toplam Likidite Yeterlilik Oranı ((84/157)*100)				

Kaynak: Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı, (21.05.2013)tarihindehttp://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/1683likidite_yonetmelik_rg_10.2.2012_28200_islenmis.pdf,‘den alındı.

01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” esas alınarak hazırlanan (vade unsuru içeren varlık ve yükümlülüklerle ilişkin tutarların belirlenmesinde dikkate alınacak vade dilimleri hariç tutulmaktadır) formda, bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

4.4.2 Türkiye’de Sermaye Tamponu Uygulaması

Sermaye tamponu, ekonomik ve mali göstergelerin bozulması durumunda karşılaşılabilecek kayıplar nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bankalarca bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarını ifade eden sermaye koruma

tamponu konsolide ve konsolide olmayan bazda binde 25 olarak uygulanmaktadır.

4.4.3 Türkiye’de Döngüsel Sermaye Uygulaması

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağında bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu oranının hesaplanmasında kullanılması amacıyla kamuya açıklanacak oran olarak belirtilen bu oran BDDK tarafından belirlenmektedir.

4.4.4 Türkiye’de Kaldıraç Oranı Uygulaması

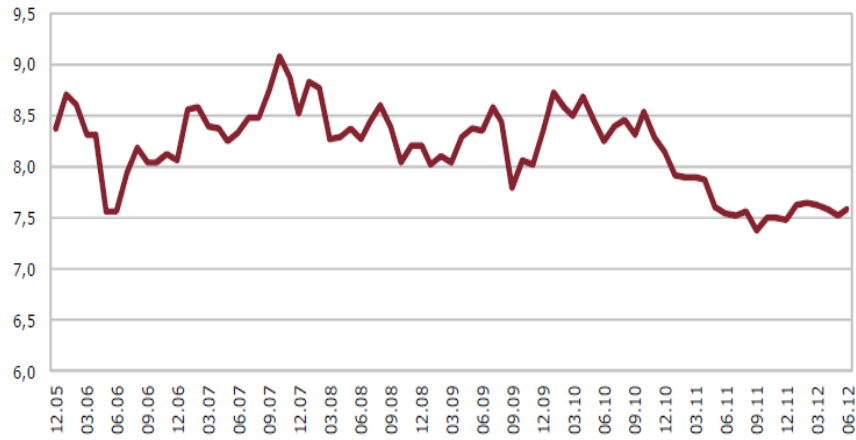
Kaldıraç Oranı Türk Bankacılık sisteminde 2012 yılı Haziran ayı itibarıyla sektör bazında % 7,6 düzeyinde bulunmakta olup, Basel III kriterlerine göre olumlu olarak değerlendirilmektedir. Kaldıraç oranlarındaki olumlu seyrin devam etmesi, finansal istikrarın tesisi ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Kaldıraç oranlarıyla ilgili olarak TCMB başkanı Başcı’nın sunumunda 2008 krizinden çıkarılacak en önemli derslerden biri yüksek kaldıraç oranlarıyla çalışmanın orta ve uzun vadede ekonomik bozulmalara yol açacağı belirtilmiştir. Yüksek kaldıraçla çalışan finansal kuruluşların riskleri doğrultusunda karşılıklara sahip olması gerektiğini, bu konuda ek karşılıklar getirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda 2013 yılında bilgilendirme mahiyetli Türkiye’de kaldıraça bağlı ilave zorunlu karşılık ayrılmasını içeren uygulamanın devreye gireceğini ifade etmiştir.

İlave zorunlu karşılık tesisi uygulaması 09/2013 döneminden başlayarak 2015 yılının sonuna kadar aşamalı olarak genişletilecektir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının kaldıraç hesaplaması ana sermayenin pasif toplamı bilanço dışı kalemler toplamına bölümüyle elde edilmektedir. Kaldıraç oranına bağlı olarak hesaplanacak zorunlu karşılık oranı 09/2013 döneminde ortalama % 3 - % 3,5 arası olan bankalar 2014 yılından itibaren üç kademedeki 1-2 puan ilave olarak zorunlu karşılık yükümlülüğüne tabi tutulacaktır. İlerleyen yıllarda kaldıraç oranı üst limiti % 5 e arttırılacaktır. Ayrıca

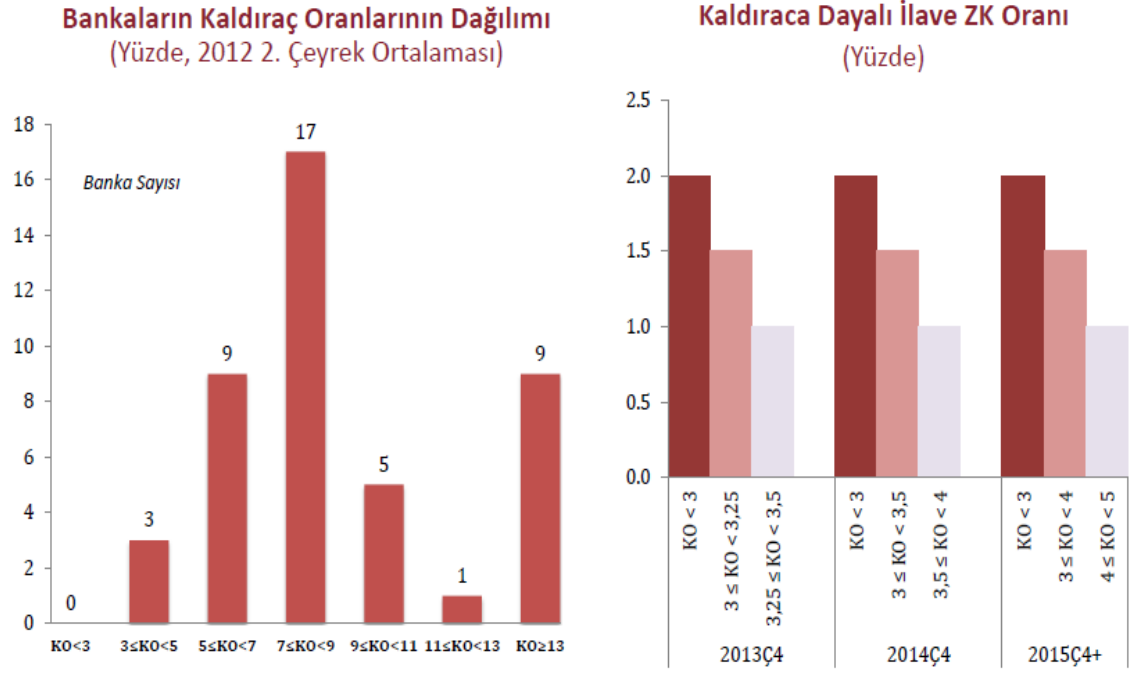
Türkiye’de sektör kaldıraç ortalaması % 8, 2012 yılı 2. Çeyreğinden itibaren % 7 den büyük kaldıraç oranına sahiptir.

Kaldıraç oranlarıyla ilgili etkilerini belirleyebilmek amacıyla yapılan sayısal çalışmada Türk Bankacılık Sistemi için aşırı risk alma senaryosu ele alınmıştır. Bu senaryoda yıllık bazda ana sermaye % 10 arttırılıp aktifler ve bilanço dışı kalemler % 25 büyüme varsayımı kullanılmıştır. Baz alınan aşırı risk alma senaryosuna göre sektör ortalaması % 6,5 ve % 4.5 olarak gerçekleşmiştir. Bu senaryoda birçok bankanın kaldıraç oranının hızla gerileyeceği gerçeği alınan önemlerin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda kaldıraç oranlarının hızla gerilemesinin önüne geçebilmek ve finansal istikrarı sağlayabilmek için kaldıraç oranı düşük olan bankalara ilave zorunlu karşılık yükümlülüğünün getirilmesi elzemdir.

Şekil 1. Türk Bankacılık Sistemi Kaldıraç Oranı Seyri

Kaynak: TCMB, 2013 Yılında Para ve Kur Politikası, 25.12.2012, Ankara

Şekil 2. Türkiye’de Bankaların Kaldıraç Oranlarının Dağıtımı ve Kaldıraça Dayalı İlave ZK Oranı

Kaynak: TCMB, 2013 Yılında Para ve Kur Politikası, 25.12.2012, Ankara

Türkiye’de Kaldıraç oranları aylık finansal tablolarındaki veriler üzerinden hesaplanacak,

-Çeyreklik dönemde yer alan ayların kaldıraç oranları ortalaması esas alınacak,

-Bildirim, hesaplama dönemini izleyen 3 ay içinde yapılacak,

-Eşik aralıklarda kalan bankalar hesaplama dönemini izleyen 4. takvim ayının ilk tesis döneminden itibaren 6 ZK döneminde ilave ZK tesis edecektir.

-Kaldıraç oranı iyileşen bankanın daha düşük oranda ilave zorunlu karşılık tutması veya hiç tutmaması mümkün olacaktır.⁴²

Bildirim Dönemi (Son Zorunlu Karşılık Bildirim Tarihine Kadar)								
Eki.13	Kas.13	Ara.13	Oca.14	Şub.14	Mar.14	Nis.14	May.14	Haz.14
Hesaplama Dönemi (Ortalama Kaldıraç Oranı)						Tesis Dönemi (Altı Zorunlu Karşılık Dönemi)		

Kaynak: TCMB, 2013 Yılında Para ve Kur Politikası, 25.12.2012, Ankara

Yeni uygulamanın olası etkilerini belirleyebilmek amacıyla senaryo analizleri yapılmıştır.

-Baz senaryoda ana sermayede yıllık % 10, aktifler ve bilanço dışı işlemlerde yıllık % 15 büyüme;

-Aşırı risk alma senaryosunda ise ana sermayede yıllık % 10, aktifler ve bilanço dışı işlemlerde ise yıllık % 25 büyüme olacağı varsayılmıştır. Baz ve aşırı risk alma senaryoları altında 2015 yılı son çeyreğinde kaldıraç oranının sektör ortalamasının sırasıyla % 6,5 ve % 4,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

-Aşırı risk alma senaryosunda çok sayıda bankanın kaldıraç oranının hızla gerileyecek olması, bunun önlenmesi için önceden bir tedbir alınmasının gerekliliğini teyit etmektedir.⁴³

Türkiye de BDDK tarafından uygulamaya koyulan Kaldıraç Oranı tablosu aşağıdaki gibidir.

⁴² TCMB Başkanı Erdem Başçı'nın "2013 Yılında Para ve Kur Politikası" sunumu, Ankara: 25 Aralık 2012

⁴³ Erdem Başçı, a.g.e., s.33

Tablo 21. Kaldıraç Oranı Formu

	HESAP ADI	1. AY	2. AY	3. AY
1	ANA SERMAYE	1.584.141	1.607.535	1.595.721
2	ANA SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER (3+4+5+6+7)	71.226	72.491	75.108
3	Net dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamının yedek akçelerle karşılanamayan kısmı	-	-	-
4	Faaliyet kiralaması geliştirme maliyetleri	31.150	31.086	31.455
5	Maddi olmayan duran varlıklar	40.076	41.405	43.653
6	Ana sermayenin yüzde 10'unu aşan ertelenmiş vergi aktif tutarı	-	-	-
7	Bankacılık Kanunu'nun 56'ncı maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen aşım tutarı	-	-	-
8	TOPLAM BORÇ TUTARI (9-(4+5+6+7)+10+11+12+13)	25.851.082	26.508.899	26.825.711
9	Bilanço Pasif Toplamı (Özkaynaklar dâhil)	18.140.066	18.717.513	18.945.201
	Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülük Tutarı	6.204.447	6.162.062	6.321.173
1	Cayılabilir Taahhütler*Tebliğ'in 7/A maddesinde belirtilen katsayı	-	-	-
1	Cayılmaz Taahhütler	1.539.449	1.667.679	1.606.411
1	Türev Finansal Araçlara İlişkin Taahhütler (Her birinin kendi kredi dönüşüm oranı ile çarpımı sonucu bulunacak toplam tutar-Yenileme Maliyeti)	38.346	34.136	28.034
1	KALDIRAÇ ORANI (%) (1/8*100)	6,13	6,06	5,95
1	ÇEYREK DÖNEM İÇİN ORTALAMA KALDIRAÇ ORANI (%) [14(1. AY)+14(2. AY)+14(3. AY)]/3			6,05

Milyon TL

Kaynak: Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı, (05.05.2013)tarihinde http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/duzenleme_taslaklari/11795kaldirac_orani_yonetmelik_taslagi.pdf 'den alındı

4.5 Basel III'ün Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

2008 ve sonrasında ortaya çıkan finansal krizler Bankacılık Denetleme ve Düzenleme ilkelerinin güncelliğiyle finansal piyasaları geliştirdiği yeni piyasa koşullarının örtüşmediğini ortaya koymuştur. Maksimum kar amacı güderek koyulan hedeflerin minimum özsermaye gereksinimiyle karşılanması ufak konjonktürel dalgalanmalarda büyük sistematik krizlere yol açmıştır. Zira ABD konut piyasasındaki dalgalanmaların dünyaya maliyeti 2 trilyon USD'yi aşmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan Basel III'ün dünya ekonomisine maliyeti 1.5 trilyon olacağı tahmin edilmektedir.⁴⁴ Likidite, Sermaye ve Kaldıraç oranlarında yapılan değişiklikler bankalara ek sermaye ve ek likiditeye mal olacağı aşîkârdır.

Basel III kriterleri, 2008 yılında yaşanan krizdeki ana problemi olan Risk Ağırlıklarındaki sorunlara ilişkin nitelikli bir çözüm getirmemesi yönüyle eleştirilmektedir. Nitekim Lehman Brothers'ın batmasından önceki SYR'sinin % 11 olması bunun göstermesidir. Risk oranı yüksek portföylerin matematiksel hesaplamalar ve farklı türev ürünlerinin yardımıyla düşük riske sahipmiş gibi gösterilmesi ve bu vasıtaıyla SYR'nin yüksek gösterilmesi güvensizliği arttıran diğer etkenlerden birisidir. Yüksek riskli portföylerin herhangi bir düzenlemeye tabi olmayan sigorta sözleşmeleriyle riskinin sıfır veya daha düşük gösterilmesi SYR'nin daha yüksek çıkmasına yola açmaktadır. Bu sözleşmelerde piyasa payı yüksek olan AIG'nin 2008 krizinde batması bunun bir göstergesi niteliğindedir.

Basel III sonrası meydana gelebilecek bir başka sıkıntı yüksek riskli kredi gruplarından düşük riskli kamu borçlanma araçlarına kayış korkusudur. Bu durum hem devletlerin risklerini arttırmakta hem de özel sektör kredi borçlanma maliyetlerini arttırmaktadır. Yüksek karlılık ve minimum özsermaye hedefleyen bankaların bu hedefleri gerçekleştirmek için kredi riski yüksek, küçük ve orta ölçekli kredi gruplarından vazgeçip daha düşük kredi risk ağırlığında gruplandırılan kredi ve yatırım araçlarına yönelmesi beklenmektedir. Bu durum kredi faiz oranlarının ve maliyetlerinin yükselmesine yol açacağı beklenmektedir. Yüksek faiz ile kredi alan küçük ve orta ölçekli firmaların kredi maliyetinin yükselmesi üretim maliyetlerine yansıyacak buda enflasyonun artmasına, dünya üretiminin daralmasına yol açacaktır. Bu bağlamda Basel III'ün devreye girmesiyle ekonomik canlanmanın durması, enflasyon artışına hatta resesyona yol açması ihtimali mevcuttur. Bu bağlamda Basel III'ün ne zaman ve nasıl

⁴⁴ Ellen Brown, *Trapped in the Spiral of Basel III. Tightening the Noose on Credit Spells Disaster Punishing Your Local Bank for Wall Street's Misdeeds*, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=21091>, 07.03.2013

devreye gireceği ve finansal piyasaların buna hazırlıklı olup olmadığı önem kazanmaktadır.

BIS Ağustos 2010'da, yaklaşık 24 ulusal otorite ve uluslararası kuruluşun yetkililerinden oluşan Makroekonomik Değerleme Grubu (MDG) tarafından hazırlanan "Güçlü Sermaye ve Likidite Gereksinimlerine Geçişin Makroekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi" ve "Güçlü Sermaye ve Likidite Gereksinimlerinin Uzun Dönem Etkilerinin Değerlendirilmesi" isimli iki ara rapor yayımlanmıştır. Bahsi geçen bu raporlarda, güçlü sermaye ve likidite gereksinimlerinin uygulanmasının makroekonomik etkilerinin uygulamaya geçiş sürecinde ve tam uygulamaya geçildiği aşamadaki olası sonuçlarının faydaları ve uzun dönem maliyetleri sayılaştırılmaya çalışılmıştır.⁴⁵

Raporda, global ana sermaye miktarı, üzerinde anlaşılan yasal minimum sermaye miktarı ve tamponunu karşılayacak seviyeye gelecek şekilde, daha yüksek sermaye gerekliliklerine 8 yıl içinde geçildiği takdirde, gayrisafı yurtiçi milli hasılanın % 0,22 düzeyinde azalacağı tahmin edilmektedir. Bu etkinin 35 çeyrek dönem içinde ortaya çıkması, aynı dönemde büyüme oranının % 0,03 (3 baz puan) düşmesi beklenmektedir.⁴⁶

Basel Bankacılık Komitesi tarafından sermaye ve likiditeye ilişkin getirilen yeni standartların yayılma etkisine bağlı olarak döviz kurlarında, emtia fiyatlarında ve küresel arz talep dengesinde değişikliklere neden olması da beklenen bir husustur. MDG tarafından yapılan çalışmalar sonucunda sermaye yeterliliği oranında yapılacak % 1'lik artışın kredi risk primlerinde ortalama 15 baz puanlık bir artışa neden olacağı tahmin edilmektedir. IMF ve BIS tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda üretilen tahminlerde ise gelişmekte olan ekonomilerin gelişmiş ekonomilerden daha çok etkilenmesi beklenmektedir. Bu finansal krizden çıkarılan açık derslerden birisi olası

⁴⁵ Ozan Cangürel a.g.e., s.14

⁴⁶Bank Of International Settlements, *Final Report on the Assessment of the Macroeconomic Impact of the Transition Stronger Capital and Liquidity Requirements*, <http://www.bis.org/publ/othp12.pdf>, 07.03.2013

riskler için ayrılan ihtiyatların yetersiz olduğudur. Ayrıca küreselleşen sistemin birçok getirisi ile birlikte bazı zayıflıkları da beraberinde getirdiği, herhangi bir ülkenin finansal sistemindeki zayıflığın diğer ülkelere hızla yayılabileceği anlaşılmıştır. Basel Bankacılık Komitesi, yukarıda bahsi geçen hususları dikkate alarak sermaye ve likiditeye ilişkin yeni standartların uygulanmasına ilişkin takvimi açıklamıştır. Söz konusu takvime göre yeni standartlar 2013 Ocak ayı itibarıyla aşamalı olarak uygulamaya alınacak ve Ocak 2019 itibarıyla tam olarak uygulanacaktır.⁴⁷

4.5.1 Basel III'e İlişkin Sayısal Etki Çalışması

2010 yılında Basel komitesi, Basel III'ün etkisinin tam olarak belirlenebilmesi için kapsamlı bir sayısal etki çalışmaları yapılmıştır. 2011 yılı sonu verileri kullanılarak 209 bankanın katılımıyla bir sayısal etki çalışması yapılmıştır.

“Söz konusu 209 bankanın 102’si Grup 1 bankalarını, 107’si Grup 2 bankalarını oluşturmaktadır. Grup 1 bankaları uluslararası aktif olan ve ana sermayesi 3 milyar euronun üzerinde olan bankaları gösterirken, Grup 2 bankaları geri kalan tüm bankaları kapsamaktadır. Yapılan sayısal etki çalışmasına göre çekirdek ana sermaye oranı Grup 1 bankaları için % 10,4’ten % 7,7’ye; Grup 2 bankaları için ise % 10,4’ten % 8,8’e gerilemiştir. Aynı şekilde, Grup 1 bankaları için ana sermaye oranı % 11,7’den % 8’e; toplam sermaye oranı ise % 14,2’den % 9,2’ye gerilemiştir. Söz konusu oranlardaki düşüş Grup 2 bankaları için daha az belirgindir. Buna göre, ana sermaye oranı % 11’den % 9,2’ye düşerken; toplam sermaye oranı % 14,3’den % 11’e gerilemektedir (Tablo). Ayrıca, sayısal etki çalışmasına göre, Grup 1 bankaları için toplam risk ağırlıklı aktifler mevcut duruma göre % 18,1; Grup 2 bankaları için % 7,5 artmıştır. Bu artışlarda karşı taraf kredi riski, alım satım ve menkul kıymetleştirme riskleri etkili olmuştur. Söz konusu sayısal etki çalışmasına ülkemizden de Grup 1’de yer almak üzere 6 banka

⁴⁷ Ozan Cangürel, a.g.e., s.15

katılmıştır. Sayısal etki çalışmasına katılan 6 bankanın aktif büyüklüğüne göre ağırlıklı ortalaması alınarak hesaplanan sermaye yeterliliği oranının gerek asgari oran (% 8) ve gerek koruyucu tampon eklenerek oluşturulan oranın (% 10,5) çok üzerinde yer alması, ülkemiz bankacılık sektörünün sermaye yeterliliğine ilişkin Basel III düzenlemelerine uyum konusunda bir zorluk yaşamayacağına işaret etmektedir.⁴⁸

Tablo 22. Basel III Sayısal Etki Çalışması Sonuçları

	Basel III Asgari Oranlar (%)		Gerçekleşen Oranlar (%)	
	Asgari Oran	Asgari Oran + Koruyucu Tampon	Mevcut Uygulama	Basel III
Grup 1				
Çekirdek Ana Sermaye	4,5	7,0	10,4	7,7
Ana Sermaye	6,0	8,5	11,7	8,0
Toplam Sermaye	8,0	10,5	14,2	9,2
Grup 2				
Çekirdek Ana Sermaye	4,5	7,0	10,4	8,8
Ana Sermaye	6,0	8,5	11,0	9,2
Toplam Sermaye	8,0	10,5	14,3	11,0

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2010, Ocak 2011*, s.57, (11.05.2013) tarihinde http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/Fir_TamMetin15.pdf ‘den alınmıştır

4.6 Basel III’ün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Türkiye’de Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması(Basel-II) Basel standardına uyuma dönük çalışmalar ilgili Avrupa Birliği düzenlemeleriyle uyumlu bir şekilde yürümüştür. Bu bağlamda, BDDK’nın kararı ile Temmuz 2011 döneminde başlayan ve Haziran 2012 tarihinde sonlanan uygulama süreci tesis edilmiştir. Paralel uygulama sürecinin tamamlanmasını takiben

⁴⁸ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2010, Ocak 2011*, s.57

nihai Basel II düzenlemeleri 28 Haziran 2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.. Küresel finansal kriz döneminde Basel komitesince krize karşı alınan ilk tedbirler olan piyasa riskine ilişkin getirilen değişiklikler ve Basel-II çerçevesindeki düzenlemeler geçiş süreci içerisinde Basel-II düzenlemelerinin içerisine dâhil edilmiştir.⁴⁹

Tablo 23. Türk Bankacılık Sektörü Yıllara Oranla Özkaynak Unsurlar

					DEĞİŞİM (%)			
					2011/12-2012/12		2012/9-2012/12	
(Milyon TL)	2011/12	2012/6	2012/9	2012/12	Tutar	%	Tutar	%
Ödenmiş Sermaye	50.493	52.432	52.589	54.636	4.143	8,2	2.047	3,9
Yedek Akçeler	89.777	104.463	104.459	103.641	13.864	15,4	-818	-0,8
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0	0	0	0	0	-	0	-
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	1.878	2.616	2.616	2.738	859	45,7	121	4,6
Menkul Değerler Değerleme Farkları	532	5.823	8.964	14.829	14.298	2690,0	5.865	65,4
Dönem Karı (Zararı)*	19.844	11.574	17.090	23.649	3.804	19,2		
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-17.878	-17.568	-17.568	-17.671	207	-1,2	-103	0,6
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	144.646	159.341	168.151	181.822	37.176	25,7	13.672	8,1

* Dönem Karı (Zararı) satınındaki değişim yıllıktır.

Kaynak: BDDK, *Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*, Sayı: 2013/1 Aralık 2012 Ankara

Tablo 24’te Türk Bankacılık sektörü özkaynak unsurları kalemlerini yıllara oranla incelediğimizde sektörün dönem kar/zararı 2011 yılından 2012 yılına artış göstermiştir. 2011 yılında azalarak artmaya devam etmiştir. Tablodaki en önemli kalemlerden biri olan yedek akçeler, BDDK’nın aldığı kararlar doğrultusunda karın özsermayenin içine aktarılmasından dolayı, 2011/12 döneminden 2012/12 dönemi sonuna kadar yaklaşık % 15.4 artış göstermiştir. Özkaynak unsurları içinde yedek akçe kaleminin payının büyük olması risk ortamında bankaların daha güvenli bir duruş

⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012*, Mart 2013 s.56

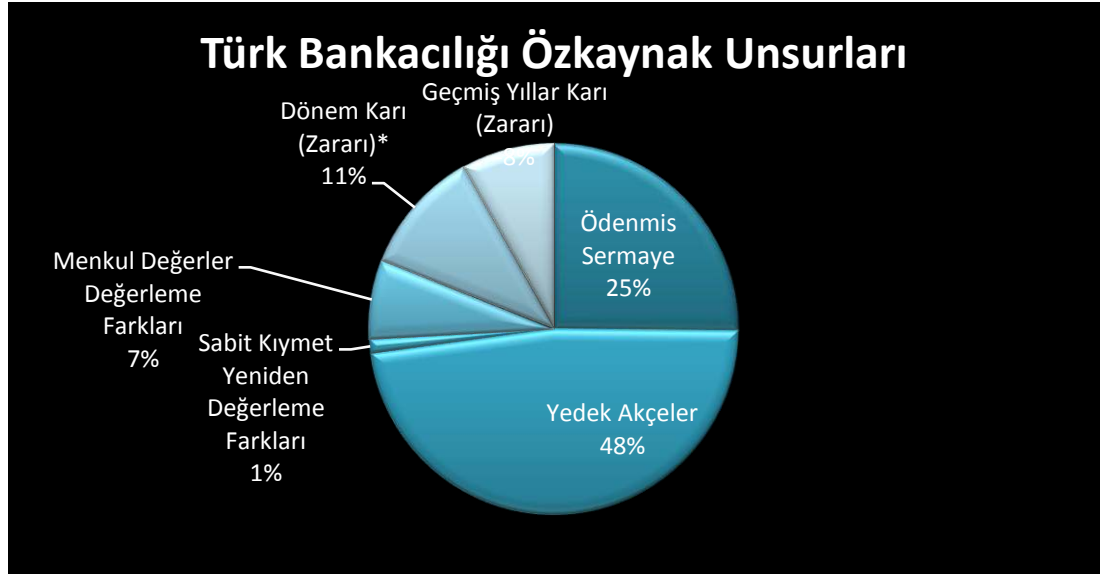
sergilemesini sağlamaktadır. Bu yapı Türk Bankacılık sektörünün finansal istikrarı yakaladığının göstergesidir.

Tablo 24. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Unsurları

(Milyon TL)			
TUR	2011/12	2012/12	%
Ödenmiş Sermaye	50.493	54.636	30%
Yedek Akçeler	89.777	103.641	57%
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	-	-	-
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	1.878	2.738	2%
Menkul Değerler Değerleme Farkları	532	14829	8%
Dönem Karı (Zararı)*	19.844	23.649	13%
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-17.878	-17.671	-10%
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	144.646	181.822	100%

Kaynak: BDDK, *Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*, Sayı: 2013/1 Aralık 2012 Ankara

2012 Aralık ayında tablo 25'ten Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı incelendiğinde Özkaynakların % 87 'sini Ana Sermayenin ve Yasal Yedeklerin oluşturduğu görülmektedir. Sabit kıymetler yeniden değerlendirme ve menkul değerler değerlendirme farkları toplamı % 10'dur. Ödenmiş Sermaye ve Yasal Yedeklerin sermaye içerisinde yüksek paya sahip olması sektörün ihtiyatlılığını ve sermaye kalitesini ifade etmektedir.

Şekil 3. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Unsurları Pasta Grafiği

Kaynak: BDDK, *Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*, Sayı: 2013/1 Aralık 2012 Ankara

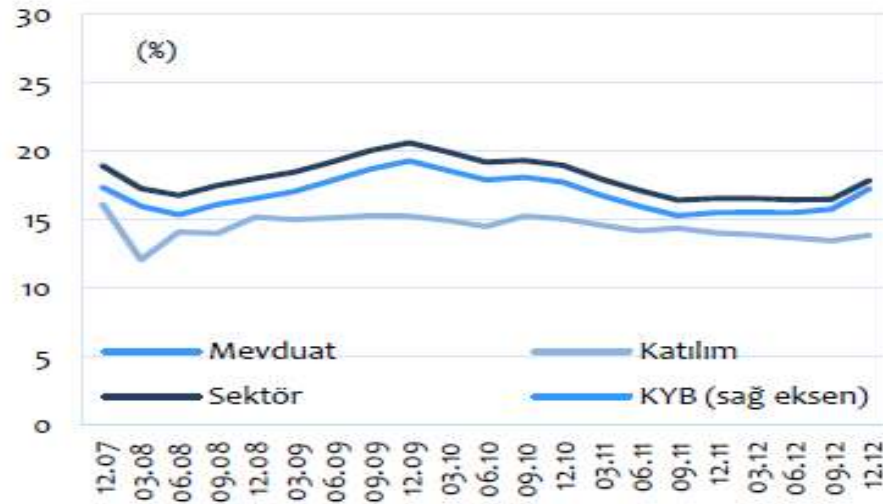
Şekil 3'ü incelediğimizde. özkaynakların % 73 oranındaki bölümü, zarar karşılama kapasitesi en yüksek düzeyde olan ana sermaye kalemlerinden oluşmaktadır. Kâr dağıtımının sınırlanarak banka bünyesinde bırakılmasına ilişkin BDDK hükümleri, 2012 yılının ilk çeyreğinde yedek akçelerde yüksek artış gerçekleştirerek özkaynak kalitesini daha da yükseltmiştir.⁵⁰

2013 yılının ilk çeyreğinde bankaların Sektördeki tüm bankaların SYR'leri hedef oran olan % 12'nin üzerinde yer almaktadır. 20 bankanın SYR'si % 12-18 aralığında, 10 bankanın SYR'si % 18-24 aralığında, 4 bankanın SYR'si % 24-30 aralığında yer alırken, bazı şube ve kalkınma ve yatırım bankalarından oluşan 15 bankanın SYR'si % 30'un üzerinde yer almaktadır. Basel III çerçevesinde, Ana Sermaye Yeterliliği oran (Tier 1 ratio), 1 Ocak 2013 itibarıyla % 4,5 olarak uygulanmakta olup, söz konusu oran 1 Ocak 2014'ten itibaren % 5,5'e, 1 Ocak 2015'ten itibaren ise % 6'ya yükselecektir.

⁵⁰ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012*, a.g.e., s.56

Hâlihazırda, ülkemizde Basel II kriterleri uygulanmaktadır. Bununla birlikte, sektördeki bankalar, Basel III kriterlerine göre asgari oran olarak kabul edilen % 4,5'in üzerinde bir Ana Sermaye Yeterliliği Oranı ile çalışmaktadır.

Bu oran, 1 bankada % 5-10 Aralığında yer alırken, 19 bankada % 10-15 aralığında, 9 bankada % 15-20 aralığında yer almakta, 16 bankanın ana sermaye yeterliliği oranı % 20'nin üzerinde yer almaktadır.⁵¹

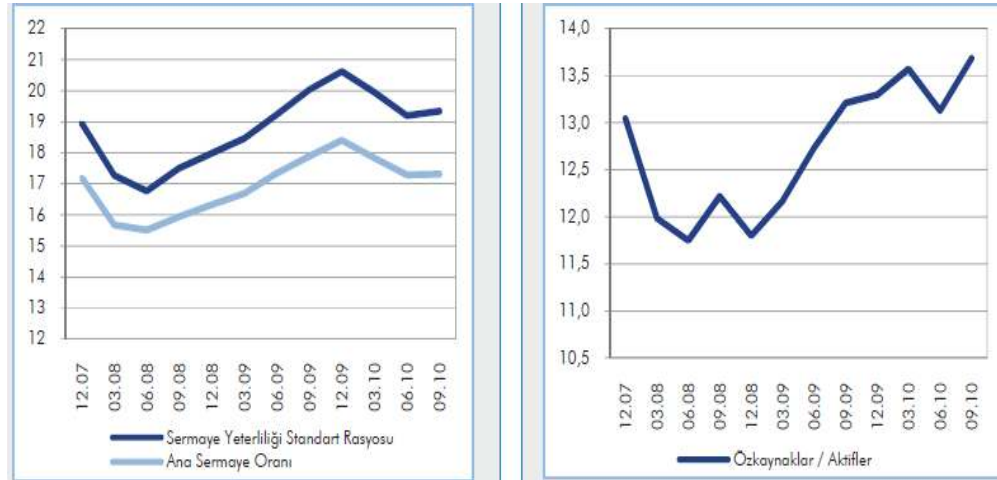
Şekil 4. Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranı Yıllara Göre Yayılımı

Kaynak: BDDK, *Finansal Piyasalar Raporu*, Aralık 2012, Ankara

2007 yılından 2012 yılına kadar Sermaye Yeterliliğinin seyri incelendiğinde yasal seviye olan % 8'in çok üstünde seyrettiği görülmektedir. Bu da güçlü bir finansal yapının göstergesi olmaktadır.

⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012*, a.g.e., s.52

Basel III ile getirilen yeni düzenlemelerin önemli bir kısmı Özkaynak Unsurları tablosundan anlaşılacağı gibi hali hazırda ülkemizde uygulanmaktadır. Yeni Basel kriterlerinin dünyada uygulanmasıyla birlikte diğer ülkelerde yarattığı etkiyi Türk Bankacılık sektöründe yukarıdaki veriler ışığında yaratmaması beklenmektedir. Basel III kriterlerinin uygulanmasından sonar Türk Bankacılık Sistemi ABD ve AB bankalarına göre daha avantajlı bir konuma gelecektir. ABD ve AB bankacılık sistemindeki beklenen daralma bankaları yüksek risk ağırlıklı kredi gruplarından daha düşük riskli kredi gruplarına yöneltmesi ve bununla faiz oranlarıyla kredi maliyetlerini arttırması beklenmektedir. Kredi maliyetlerinin artışı firmaların üretim maliyetlerini yükselteceğini bununla enflasyon oranında yukarı yönlü bir artışa neden olacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de düşük faiz oranı ve kredi maliyetleriyle üretim yapan küçük ve orta ölçekli işletmeler diğer ülkelerdeki rakiplerine göre göreceli bir avantaj yakalamış olacaklardır.⁵²

Şekil 5. Sermaye Yeterliliği Standart Oranı, Ana Sermaye Oranı ve Özkaynak /Aktifler

Kaynak: BDDK, *Finansal Piyasalar Raporu*, Aralık 2012, Ankara

⁵² Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, *Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012*, a.g.e., s.38

AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında bankacılık sektörünün yeterli sermayeye sahip olduğu ve borçluluk oranının düşük olduğu görülmektedir. Ülkemiz bankacılık sektörü gerek sermaye yeterlilik oranı gerekse özkaynakların toplam aktiflere oranı açısından en yüksek oranlara sahip ülkeler arasındadır. AB ülkelerinde özkaynakların bilanço ağırlığı ortalama % 4, sermaye yeterlilik oranı %13,2 seviyesindedir.

5 SERMAYE YETERLİLİK ORANLARINA GÖRE KÜMELEME ANALİZİ İLE SINIFLANDIRILMASI

Araştırmanın bu bölümünde 31 ülkenin 2008 ve 2009 yılı sermaye yeterlilik oranları kümeleme analizi kullanılarak sınıflandırılmıştır. Çalışmada aşamalı kümeleme analizi yöntemlerinden sıkça kullanılan K-Means tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda oluşan küme yapısını gösteren dendrogram Şekil-6'da verilmiştir. Kümelerin sayısının güvenilirliğini belirlemek için ortalama Silhoutte değerleri kullanılmıştır. Test ettiğimiz hipotez gelişmekte olan ülkelerin sermaye yeterlilik oranlarının benzerlik göstermediğidir. Bu hipotezi analizimiz sonucunda reddetmeyi amaçlamaktayız. Benzerlik gösteren ülkeler sınıflandırılarak çalışma sonlandırılmıştır.

5.1 Kümeleme Analizi ve Amacı

Kümeleme Analizi, (Clustering Analysis) X veri matrisinde yer alan ve doğal gruplamaları kesin olarak bilinmeyen birimleri, değişkenleri ya da birim ve değişkenleri birbiri ile benzer olan alt kümeler (grup, sınıf) ayırmaya yardımcı olan yöntemler bütünüdür. Kümeleme analizi; birimleri, değişkenler arası benzerlik ya da farklılıklara dayalı olarak hesaplanan bazı ölçülerden yararlanarak homojen gruplara bölmek belirli prototipler tanımlamak amacıyla kullanılır.⁵³

Bu analizinin genel amacı, toplanan birden fazla sayıdaki gruplanmamış gözlemlerden oluşan veriyi birimlerin benzerliklerine göre daha anlamlı gruplardan oluşan özel alt kümeler bölerek veriyi indirgemektir. Böylece araştırmacı en az bilgi kaybıyla, daha net ve anlaşılabilir tanımlı gözlemlere sahip olacaktır.⁵⁴ Sınıflanan

⁵³ Yıldız Teknik Üniversitesi, *Kümeleme Analizi*, www.ist.yildiz.edu.tr/dersler/dersnotu/Kum-Analiz.doc, 31.05.2013

⁵⁴ Azize Celil Günay Atbaş, *Kümeleme Analizinde Küme Sayısının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008, s.9

bilgiler kümenin ne kadar homojen ne kadar heterojen olduğu konusunda gözlemciye bilgi verip bu bilgiler doğrultusunda yorum yapma hakkını sağlamaktadır.

Kümeleme analizi, temel olarak dört değişik amaca yönelik işlevi yerine getirir.

“n sayıda birimi, nesneyi, oluşumu p değişkene göre saptanan özelliklerine göre olabildiğince kendi içinde türdeş ve kendi aralarında farklı alt gruplara ayırmak,

p sayıda değişkeni, n sayıda birimde saptanan değerlere göre ortak özellikleri açıkladığı varsayılan alt kümelere ayırmak ve ortak faktör yapıları ortaya koymak,

Hem birimleri hem de değişkenleri birlikte ele alarak ortak n birimi p değişkene göre ortak özellikli alt kümelere ayırmak,

Birimleri, p değişkene göre saptanan değerlere göre, izledikleri biyolojik ve tipolojik sınıflamayı ortaya koymak,”⁵⁵

Bilimsel araştırmalarda karşılaşılan temel sorun gözlemlerin anlamlı olarak nasıl tasnif edileceğidir. Bu sorunun aşılması için birçok araştırma yöntemi mevcuttur. Kümeleme analizinde aynı sınıfa ait olan verilerin arasında maksimum benzerliğin olması diğer sınıflardaki verilerle minimum benzerlikte olmasını sağlamaktır.

5.2 Kümeleme Analizi Aşamaları

Kümeleme Analizi Aşamaları sırasıyla aşağıdaki gibidir.

- 1- Değişkenlerin seçilip uygun veri matrisinin hazırlanması
- 2- Birimlerin birbirleriyle benzerlik veya farklılıklarını gösteren benzerlik/farklılık ölçüsü ile benzerlik/farklılık matrisinin oluşturulması
- 3- Düzgün bir kümeleme tekniği ile tekniği ile benzerlik/farklılık matrisine göre birimlerin uygun sayıda kümelere ayrılması

4- Kümelerin yorumlanması, yapılarının kurulan hipotezler ile test edilmesi ve gerekli analitik yöntemlerin uygulanması

5.3 Kümeleme Analizi Teknikleri

Varlıkların sınıflandırılmasında birden fazla teknik kullanılabilir. Kümeleme teknikleri hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan teknikler olmak üzere iki gruba ayrılır.

5.3.1 Hiyerarşik Kümeleme Teknikleri

Hiyerarşik kümeleme teknikleri, kümeleri ardı ardına birleştirme sürecidir. Bu kümeleme tekniğinde bir grup diğeriyle birleştikten sonra daha sonraki adımlarda birbirinden ayrılmaz. Hiyerarşik kümeleme tekniklerinin ağaç diyagramlarıyla gösterilen sonuçlarına dendogram denilir. Hiyerarşik kümeleme toplama ve ayırma teknikleri olmak üzere iki grupta toplanır.

Tek Bağlantı Tekniği

Tek bağlantı tekniği, uzaklık veya benzerlik matrislerinden yararlanılarak birbirine en yakın iki gözlem veya küme birleştirilmekte ve birleştirme işlemi tekrarlanmaktadır. Tek bağlantı tekniğinde;

Benzerlik türü ölçümlerde;

$$s_k(i, j) = \max(s_{ki}, s_{kj})$$

Uzaklık türü ölçümlerde;

$$d_k(i, j) = \min(d_{ki}, d_{kj}) \text{ kriteri devreye girer.}$$

Tam Bağlantı Tekniği

Tam bağlantı tekniği, “tek bağlantı tekniğinin tam tersi bir tekniktir. Bu teknikte, elde edilen uzaklık veya benzerlik matrisinden yararlanılarak en yakın iki küme veya gözlem birleştirilmektedir”.⁵⁶

Ortalama Bağlantı Tekniği

Ortalama bağlantı tekniğinde isleme tek bağlantı ve tam bağlantı tekniklerinde olduğu gibi başlanır. Ancak kümeleme kriteri olarak bir küme içindeki birim ile diğer küme içindeki birimler arasındaki ortalama uzaklıklar kullanılır. Ortalama bağlantı tekniğinde kümeler küçük varyanslar ile birbirlerine bağlıdır.

Ward Tekniği

Bu teknikte amaç kümeler arası varyansı en aza indirmektedir. Bu amaca ulaşmak için hata kareler toplamını formülünden yararlanılır.

$$ESS = \sum_{i=1}^n x_i^2 - 1/n \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2$$

5.3.2 Hiyerarşik Olamayan Kümeleme Teknikleri

Hiyerarşik olmayan kümeleme teknikleri, değişkenlerden çok birimlerin K adet kümede toplanabilmesi için tasarlanmıştır. Küme sayısı (K) belirli bir değer olarak verilebilir ya da kümeleme tekniğinin bir kısmı (parçası) olarak belirlenir. Çünkü uzaklık (benzerlik) matrisinin belirlenmiş olması zorunlu değildir ve temel verinin

⁵⁶ Zeki Çakmak, Nevin Uzgören, Gülnur Keçek, *Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerin İncelenmesi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, ss.15-36

bilgisayarın çalışması boyunca depolanması zorunlu değildir.⁵⁷ Bu teknik Hiyerarşik tekniklere göre daha büyük kümelerle uygulanabilmektedir.

K- Ortalama Tekniği

Çalışmada da kullanılan K Ortalama Tekniği “MacQueen “ k – ortalama” terimini her bir birimin en yakın merkezli (ortalama) kümeye atanması süreci anlamında kullanmıştır. K – ortalama tekniği, gözlemleri kümelerin önceden belirlenen sayısına göre gruplandırmakla işleme baslar. Böylece her biri tek gözlemden oluşan k tane küme ile işleme başlanır ve her bir yeni gözlem en yakın ortalama gruba eklenir. Gruba yeni bir gözlem eklendikten sonra küme ortalaması yeniden hesaplanır. Bu süreç tüm gözlemler gruplara atanıncaya kadar devam eder. Tüm gözlemler gruplara atandıktan sonra atandıkları küme ortalamasından daha yakın küme ortalaması varsa, gözlemlerin yerleri değiştirilmektedir. Amaç diğer kümeleme yöntemlerinde olduğu gibi, gerçekleştirilen kümeleme işlemi sonucunda elde edilen kümelerin, küme içi benzerliklerinin maksimum, kümeler arası benzerliklerinin ise minimum olmasını sağlamaktır.⁵⁸

En Çok Olabilirlik Yöntemi

Diskriminant analizinde de kullanılan en çok olabilirlik yönteminde her bir gözlem en büyük olabilirlik değerini verecek biçimde daha önceden belirlenen kümelerle atanır. Kuramsal dayanağı güçlü olmakla birlikte en çok olabilirlik yöntemi yaygın olarak kullanılmamaktadır.⁵⁹

⁵⁷ Çakmak, Uzgören, Keçek, a.g.e., s.8

⁵⁸ Azize Celile Günay Atbaş, a.g.e., s.29

⁵⁹ Azize Celile Günay Atbaş, a.g.e., ss.29-30

5.4 Küme Sayısının Belirlenmesi

Kümeleme analizinde sonuçları doğruluğu değişkenlerin seçimi ve küme sayısının doğru olarak belirlenmesine bağlıdır. Veri sayısı çok olamayan örneklemelerde;

$k = (n/2)^{1/2}$ eşitliği kullanılmaktadır. Mariot tarafından geliştirilen yöntemde ise, $M = k^2 |W|$ eşitliği kullanılmaktadır. En küçük M değerini veren kümeye gerçek küme sayısı denilir. W değeri ise grup içi kareler toplamı matrisidir.

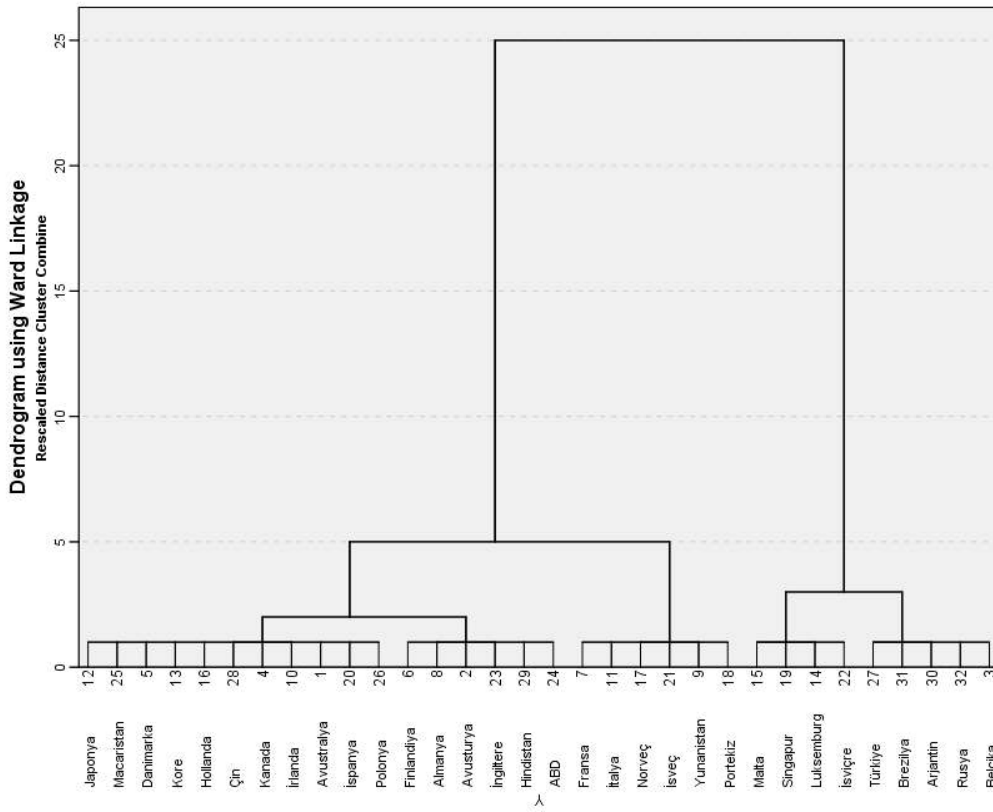
Calinsky ve Harabasz tarafından geliştirilen yönteme göre;

$C = [iz(B)/k - 1] / [iz(W)(n = k)]$ Eşitliğini en çok etkileyen k değeri küme sayısıdır. B ve W gruplar arası ve grup içi kareler matrisleridir.

5.5 BULGULAR

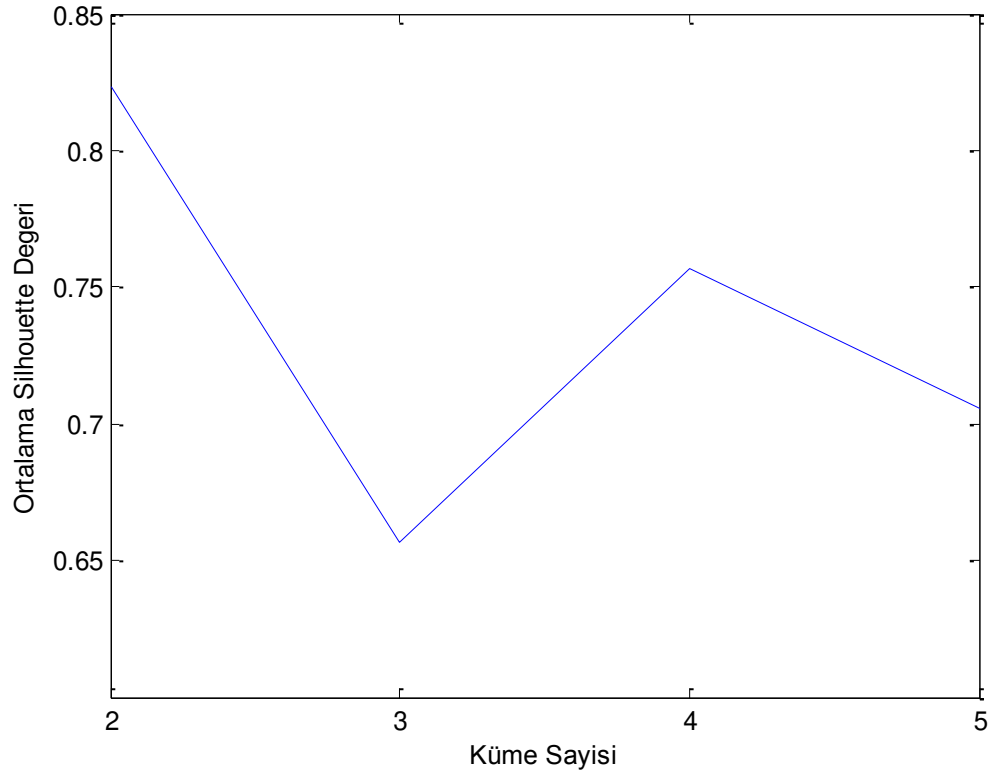
Küresel rekabet ortamının yarattığı etkileşim dünya ekonomisini direkt veya indirekt şekilde etkilemektedir. Ekonominin katalizörü olan bankacılık sektörü, dalgalanmaların yaratacağı her türlü olumlu/olumsuz etki karşısında hazırlıklı olup risk ölçüsünde tedbir almak durumundadır. Son yirmi yılda oluşan konjonktür sebepli veya sebepsiz olarak tüm bankaları birine bağlamıştır Bankalar arası ilişkilerin derinleşmesine oranla risk derecesinde artış göstermiştir. Son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerin ülkelere vereceği zararı minimuma indirebilmek adına bankaların dirençlerini artırmaları elzem hale gelmiştir. Buna bağlı olarak bankacılık faaliyetlerinin benzeştirilmesi, uluslararası denetimin ve gözetimin standartlaştırılması adına bir takım prensipler ortaya konulmuştur. Basel komitesi tarafından ortaya atılan, bankaların aldığı risklere oranla ellerinde bulundurmaları sermayeyi ifade eden sermaye yeterlilik oranı, bu prensiplerin en önemlisidir.

Bu çalışmada, gelişmiş ve gelişmekte olan 31 ülkenin 2008 yılı sermaye yeterlilik oranları bakımından benzerliklerinin ya da farklılıklarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, BDDK veri tabanından bulunan 31 ülkenin 2008 ve 2009 yılı sermaye Yeterlilik oranlarına göre kümeleme analizi kullanılarak sınıflandırılması amaçlanmıştır ve diğer ülkeler kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmada aşamalı kümeleme analizi yöntemlerinden sıkça kullanılan K-Means tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda oluşan küme yapısını gösteren dendrogram Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Bankaların 2008 Yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Dendrogram

Kümeleme analizi yaparken hiyerarşik olmayan kümeleme analizi yöntemlerinden K-Ortalama tekniği kullanılmıştır. Kümenin kalitesi uygun küme sayısının seçimi ile belirlenmektedir. Uygun küme sayısının belirlenmesi amacıyla Silhoutte indeksinden yararlanılmıştır. Şekil 7’de 31 ülkenin kümeleme kalitesini ortaya koyan ortalama Silhoutte değerleri gösterilmektedir.

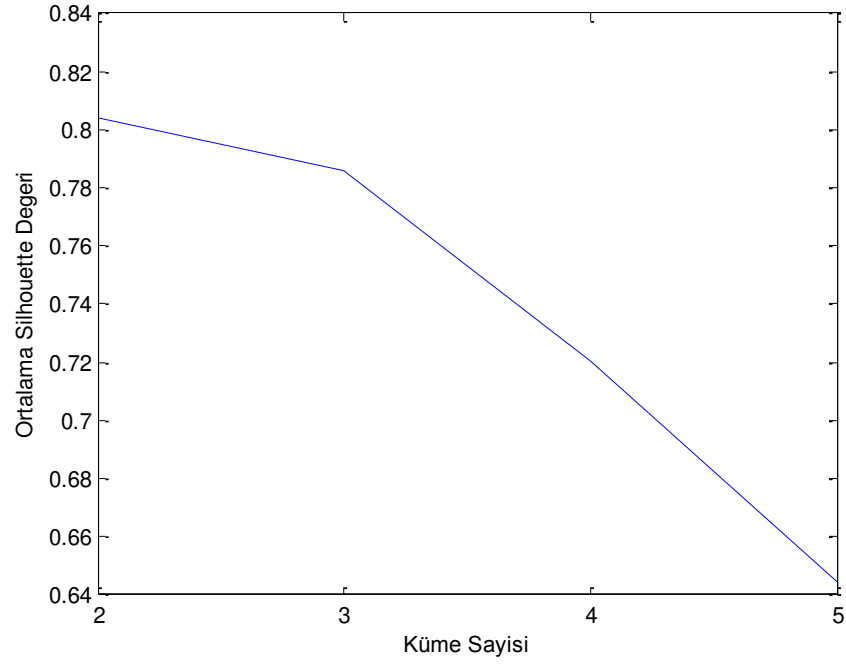
Şekil 7. 31 Ülkenin 2008 yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Silhoutte İndeksi Sonuçları

31 Ülkenin 2008 yılı sermaye yeterlilik oranlarına göre oluşturulacak küme sayısı, en büyük ortalama Silhoutte değerine bakıldığında $k=4$ olarak belirlenmektedir. Silhoutte indeksi ile kümeleme analizi sonuçlarına göre 31 adet ülke için oluşturulan kümeler Şekil 7’de verilmiştir.

**Tablo 25. 2008 yılı 31 Ülkenin Sermaye Yeterlilik Oranlarına İlişkin
Kümeler**

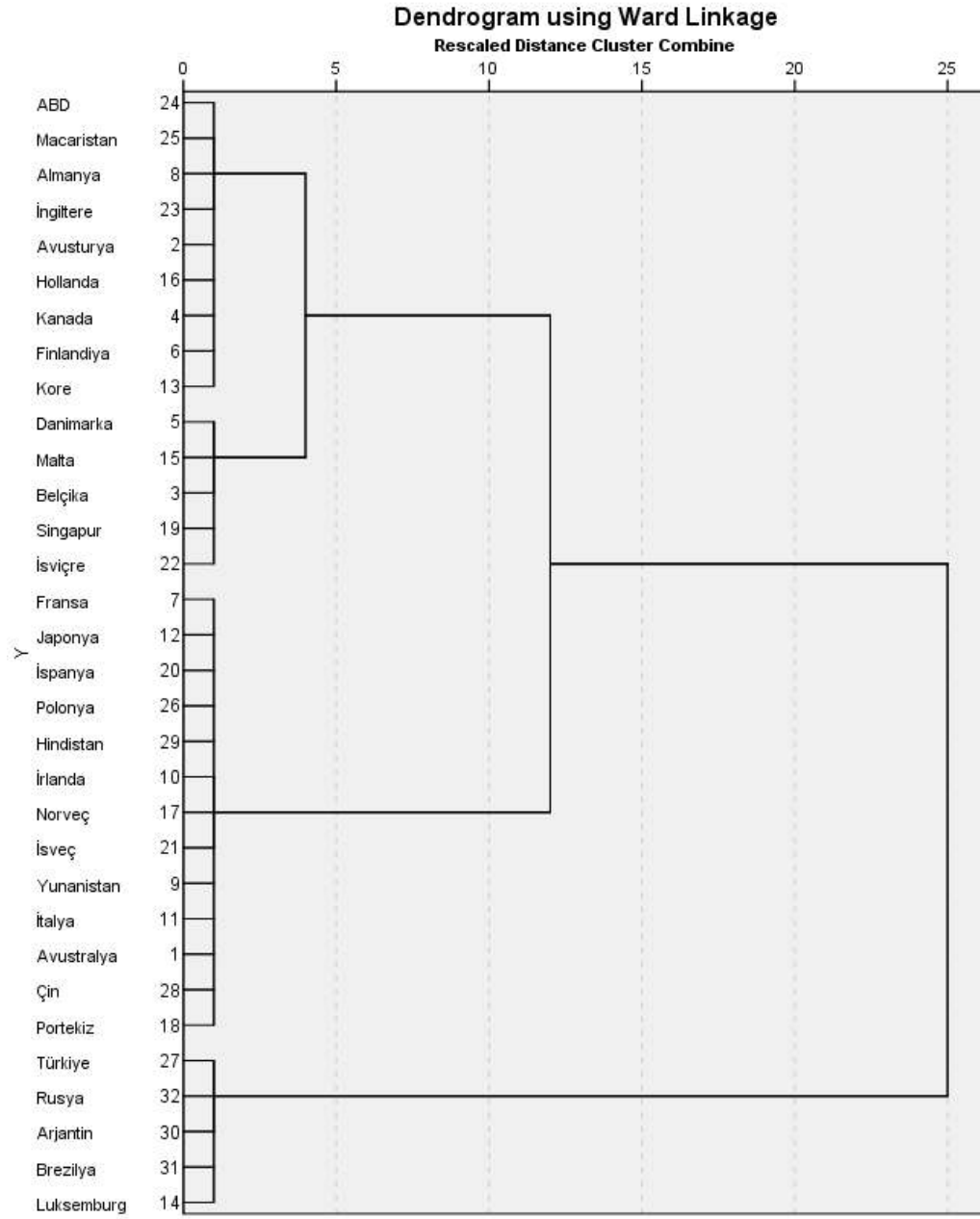
<i>Kümeler</i>	<i>Ülkeler</i>
1. Küme	Malta, Singapur, Lüksemburg, İsviçre,
2. Küme	Türkiye, Brezilya, Arjantin, Rusya, Belçika
3. Küme	Fransa, İtalya, Norveç, İsveç, Yunanistan, Portekiz
4. Küme	Japonya, Macaristan, Danimarka, Kore, Hollanda, Çin, Kanada, Avustralya, İspanya, Polonya, Finlandiya, Almanya, Avustralya, İngiltere, Hindistan, Abd

Tablo 27’de görüldüğü gibi 31 ülke dört farklı kümeye ayrılmıştır. İlk kümede Malta, Singapur, Lüksemburg, İsviçre ikinci kümede Türkiye, Brezilya, Arjantin, Rusya, Belçika, üçüncü kümede Fransa, İtalya, Norveç, İsveç, Yunanistan, Portekiz, dördüncü ve son kümede Japonya, Macaristan, Danimarka, Kore, Hollanda, Çin, Kanada, Avustralya, İspanya, Polonya, Finlandiya, Almanya, Avustralya, İngiltere, Hindistan, Abd sermaye yeterlilik oranları bakımından birbirine yakınlık gösterip kümeleşmişlerdir.

Şekil 8. 31 Ülkenin 2009 yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Silhoutte İndeksi Sonuçları

Aynı ülkelerin 2009 yılı verileri ele alındığında yukarıdaki dendogramda görüldüğü gibi küme sayısı üçe düşmektedir.

Şekil 9. Bankaların 2009 Yılı Sermaye Yeterlilik Oranları için Dendrogram

Tablo 26 2009 yılı 31 Ülkenin Sermaye Yeterlilik Oranlarına İlişkin kümeler

<i>Kümeler</i>	<i>Ülkeler</i>
1. Küme	ABD, Macaristan, Almanya, İngiltere, Avusturya, Hollanda, Kanada, Finlandiya, Kore, Danimarka, Malta, Belçika, Singapur, İsviçre
2. Küme	Fransa, Japonya, İspanya, Polonya, Hindistan, İrlanda, Norveç, İsviçre, İsveç, Yunanistan, İtalya, Avustralya, Çin, Portekiz
3. Küme	Türkiye, Rusya, Arjantin, Brezilya, Lüksemburg

İlk kümede ABD, Macaristan, Almanya, İngiltere, Avusturya, Hollanda, Kanada, Finlandiya, Kore, Danimarka, Malta, Belçika, Singapur, İsviçre gibi çoğunluğu Avrupa Birliği ülkesi üyeler yer almaktadır. Bu durum Avrupa Birliği ülkelerinin sermaye yeterliliği açısından benzerlik gösterdiğin ifade etmektedir. İkinci kümede Fransa, Japonya, İspanya, Polonya, Hindistan, İrlanda, Norveç, İsveç, Yunanistan, İsviçre, İtalya, Avustralya, Çin, Portekiz yer alıp son kümede Türkiye, Rusya, Arjantin, Brezilya, Lüksemburg birlikte kümelenmiştir.

Türkiye, Brezilya, Arjantin, Rusya'nın her iki yılda da aynı küme içerisinde yer alması yükselen ekonomilerin sermaye yeterlilik oranlarının benzer eğilim gösterdiğinin göstergesidir. 2008 yılı sonrası uluslararası finans çevrelerince yıldızı parlayan ülkeler arasında gösterilen Türkiye, Brezilya, Arjantin, Rusya yapılan bu sayısal uygulamada da doğrulanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışma, 31 ülkenin 2008 ve 2009 yılı sermaye yeterlilik oranlarını kullanarak kümeleme analizi yöntemi ile sınıflandırmak, diğer taraftan Basel III kriterlerinin ve getirdiği yaptırımların, Türk bankacılık sektörünü 2012 yılı özkaynak yapısı ele alınarak etkileyip etkilemediğini tartışmıştır.

Bu doğrultuda 2009-2012 yılları özkaynak unsurları ele alınmıştır. Bu verilerden yola çıkılarak Türk bankacılık sektöründe ihtiyat amacı güden yedek akçeler kalemi 2009 yılından 2012 yılına kadar yaklaşık olarak % 75 oranında artış göstermiştir. Bu artış Türk Bankacılık sektörünün ihtiyatlı yapısını ortaya koymaktadır. 2012 yılı aralık ayı verileri ele alındığında toplam özkaynağın % 47'sinin sadece yedek akçeler kaleminin oluşturması sektörün olası krizlere karşı dayanıklılığının göstergesidir. Bu bağlamda Basel III kriterleriyle oluşturulmak istenen ihtiyatlı özkaynak yapısının hali hazırda Türk bankacılık sektöründe mevcut olduğu tezimizde ortaya konulmuştur.

31 Ülkenin 2008 ve 2009 yılı sermaye yeterlilik oranları kullanılarak kümeleme analizi yapılmıştır. Türkiye, 2008 yılı 31 ülkenin sermaye yeterlilik oranları baz alınarak yapılan kümeleme analizinde de görüldüğü gibi Brezilya, Arjantin, Rusya, Belçika ile aynı küme içerisinde yer almıştır. 2009 yılı verileri ele alındığındaysa Rusya, Arjantin, Brezilya, Lüksemburg ile kümelenmiştir. Bu durum, yükselen ekonomilerin bankacılık sektörünün benzer sermaye yeterlilik oranlarına sahip olduğunu ve benzer eğilimler gösterdiğini ifade etmektedir.

Çalışma beş ana bölümden oluşup ilk bölümde Basel Standartları üzerine literatür taraması yapılmıştır. İkinci bölümde Basel I Standartlarının doğuşu, gelişimi ve eksiklikleri ortaya koyulmuştur. Üçüncü bölümde Basel II'ye geçiş ve nedenleri, Basel II'yi oluşturan üç ana yapısal blok ve eksiklerine dikkat çekilmiştir. Dördüncü bölümünde ise Basel III kriterleri ve ihtiyaç duyulmasının nedenleri, bu nedenler doğrultusunda yapılan zirveler ve Basel III'ün dünya ekonomisi üzerindeki etkileri

ortaya konulup kriterlerin Türk Bankacılık Özkaynağı üzerindeki etkisi 2009-2012 yılları verileriyle incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünü oluşturan beşinci bölümde ise 2008 kriz yılı ve 2009 yılı dünya ülkeleri sermaye yeterlilik oranlarını kümeleme analizi ile sınıflandırılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Başcı E., **2013 Yılında Para ve Kur Politikası**, Ankara: 25 Aralık 2012

Baş. M., **Türk Bankacılık Sisteminin Basel-II Kriterlerine Uyum Sürecinin Sermaye Yeterlilikleri Üzerindeki Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Basel-II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu**, Aralık 2004

Cangürel. O., Güngör. S., Sevinç U., **Sorularla Basel III**, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, Ankara, 2010

Küçüközmen. C., Mazıbaş. M.,Yüksel. A., **Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II)**., Aralık 2004

Türkiye Bankalar Birliği, **Basel II Çalışma Kitabı**,İstanbul,2006

Yayla. M, ,Türker. Kaya. Y., **Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, Ankara: BDDK, ARD Çalışma Raporları: 2005/3, Arastırma Dairesi Mayıs 2005

Sürelili Yayınlar

Çakmak. Z., Uzgören. N., Keçek. G., **Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerin İncelenmesi**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, Cilt 12, 15-36

Gürel E., Bulgurcu Gürel E., Demir B, **Basel III Kriterleri**, Ankara: Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi yayını, 2012, ss.17-32

Giese. G., **Basel II Uzlaşısı'na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri**, 2002., ss.67-74

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, **Finansal İstikrar Raporu – Aralık 2010**, Mart 2012

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, **Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2010**, Ocak 2011

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, **Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012**, Mart 2013

Şendoğdu A., **Basel II Kriterlerinin Dünü Bugünü ve Gelecek İçin Bir Üst Sürümüne Olan İhtiyacın Kaçınılmazlığı**, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt I, Sayı. 2, (Haziran 2010), ss. 4-13

Diğer Kaynaklar

Atbaş. A., **Kümeleme Analizinde Küme Sayısının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008

Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik, 24445 Sayı, 27.06.2001

Delikanlı., U., **Uluslararası Bankacılık ve Finans Sisteminin Yeni Mimarisi ve Türk Bankalarına Etkileri Konferansı**, Institute for International Research GmbH, İstanbul: 30-31 Mayıs 2011

Taşpınar., G., **Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**, Dünya Gazetesi, 02.02.2013

Mercan D. İ., **Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006

Kocabıyık F., **Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2007

İnternet Kaynağı

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, s.1., 03.02.2004., <http://www.bis.org/wnew.htm>, 01.02.2013

Bank Of International Settlements, **Final Report on the Assessment of the Macroeconomic Impact of the Transition to Stronger Capital and Liquidity Requirements**, <http://www.bis.org/publ/othp12.pdf>, 07.03.2013

Brown E., **Trapped in the Spiral of Basel III. Tightening the Noose on Credit Spells Disaster Punishing Your Local Bank for Wall Street's Misdeeds**, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=21091>, 07.03.2013

Finansal Piyasalar ve Dünya Ekonomi Washington Zirvesi Bildirisi, s.1, 02.01.2008., [http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=finansal+piyasalar+ve+d%C3%BCnya+ekonomisi+15+Kas%C4%B1m+2008&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.kgk.gov.tr%2Fcontents%2Ffiles%2Fyoneticiozetleri%2FFinansal Piyasalar ve Dünya Ekonomi Zirvesi Bildirisi G20 Washington .doc&ei=z4V1Ub_hMIKp7AbItICADw&usg=AFQjCNGNOFAeqgt3FFMAZPVZx-Wm6sRqDQ&bvm=bv.45512109,d.ZWU](http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=finansal+piyasalar+ve+d%C3%BCnya+ekonomisi+15+Kas%C4%B1m+2008&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDIQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.kgk.gov.tr%2Fcontents%2Ffiles%2Fyoneticiozetleri%2FFinansal+Piyasalar+ve+Dunya+Ekonomi+Zirvesi+Bildirisi+G20+Washington.doc&ei=z4V1Ub_hMIKp7AbItICADw&usg=AFQjCNGNOFAeqgt3FFMAZPVZx-Wm6sRqDQ&bvm=bv.45512109,d.ZWU), 03.03.2013

G20 Toplantı Bildirgesi, <http://www.g20.utoronto.ca/2010/tocommunicue.html>, s.1, 06.03.2013

G-20 Cannes Zirvesi, http://www.abgs.gov.tr/files/EMPB/g20_zirvesi_cannes.pdf,
06.03.2013

Türkiye Bankalar Birliği, Seul G20 Toplantı Bildirgesi,
http://media.seoulsummit.kr/contents/dlobo/E1_Seoul_Summit_Leaders_Declaration.pdf, 06.03.2013

Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı,
http://www.BDDK.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Duzenleme_Taslaklari/11700cccb_yonetmelik_dis.pdf, 04.08.2013

Yıldız Teknik Üniversitesi, Kümeleme Analizi, s.1,
www.ist.yildiz.edu.tr/dersler/dersnotu/Kum-Analiz.doc, 31.05.2013

ÖZGEÇMİŞ

16 Ağustos 1981 Üsküdar doğumluyum. İlkokul ve ortaokul eğitimimi İstanbul ili Üsküdar ilçesinde Sultantepe İlköğretim Okulu'nda, tamamladım. Lise öğrenimimi yine aynı semtte Üsküdar Ticaret Meslek Lisesi'nde Muhasebe bölümünü okuyarak tamamladım. 2010 yılından beri bir bankada Muhasebe-Finansman departmanında görev yapmaktayım. 2005 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Dış Ticaret bölümünden onur belgesiyle mezun oldum. 2008 yılında Kayseri Erciyes Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun olarak lisans eğitimimi tamamladım. 2011 yılında Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finans Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladım. Master eğitimimin bir kısmını Mainz Johannes Gutenberg üniversitesinde devam ettim.

Özel ilgi alanlarım hisse senedi piyasaları ve mali analiz olmakla beraber yabancı dilim İngilizcedir ve başlangıç düzeyinde Almanca konuşabilmekteyim.

Ali YILMAZ